శ్రీ

సంగీతవిష్ణులీలలు

అను

దశావతారములు.

మద్దూరి శ్రీరామమూర్తి గారిచే

రచింపబడియె.

పబ్లిషర్:

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య,

బుక్ సెల్లరు, రాజమండ్రి.

మూడవకూర్పు 2000 ప్రతులు.

రాజమహేంద్రవరమున

శ్రీ ఈశ్వర ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

1929

సర్వస్వామ్యసంకలితము]

[వెల 1—0—0

రామావతారము.

రాముడు
లక్ష్మణుడు
సీత
శూర్పణఖ
రావణుడు
అంగదుడు
విభీషణుడు
మండోదరి

కృష్ణావతారము.

చంపక
నీలవేణి
రాధ
యశోద
గోపాలుడు
బలరాముడు
శ్రీకృష్ణుడు
నలకూబరుడు
మణిగ్రీవుడు

సందాదులు
బ్రహ్మ
కాళీయుడు
నాగాంగనలు
అక్రూరుడు
కంసుడు

బుద్ధావతారము.

ఇంద్రుడు
నారదుడు
బ్రహ్మ
శివుడు
మునులు
బుద్ధుడు
తారకాక్షుడు
కమలాక్షుడు
విద్యున్మాలి
విష్ణువు
లక్ష్మి

శ్రీ

సంగీతవిష్ణులీలలు.

మత్స్యావతారము

ప్రథమరంగము

కృతమాలికానదీతీరము.

[ప్రవేశము;--సత్యవ్రతుడు]

సత్య—(బద్ధాంజలియై)

దండకము.-శ్రీమన్మహాదేవ! శేషాదిదేవా! కృపాపూర్ణభావా! భవద్దాస వర్గోపతాపంబులం బాపగా నోపుదివ్యాత్మకా! మోక్షసంధాతయైయున్న లోకేశ, లోకోద్భవా, లోకపుంజంబు గల్పింప బాలింపఁ దూలింపఁ గాఁ బెక్కురూపంబులం బొందునీపాదపంకేరుహ ధ్యానపారీణునై ఘోరసంసారవారాశిలోఁ బెక్కు కష్టంబులం బొందుచున్నాఁడ నీదివ్యరూపంబు జూపించి గాపాడవే భక్తచింతామణీ లోకరక్షామణీ దేవదేవా నమస్తే నమస్తేనమః.

నారాయణా! ఆర్తత్రాణపరాయణా! సచ్చిదానందరూపా సత్సంకల్పా ! సంసారసాగరమధ్యంబునఁ జిక్కియల్లాడుచున్న నన్ను రక్షింపుమా! పన్నగాధీశతల్పా.

అల్లదే ప్రభాకరోదయమైనది. నాయొనర్చినతపంబు నారాయణునకర్పించి గృహోన్ముఖుఁడ నయ్యెదఁగాక.

(జలముల గ్రహింపగా మీనుపిల్ల కాన్పించును. జలములవిడచి) రమానాథచరణారవిందములనాడెందంబుననిడుకొనివిధివిధానంబున నవ్వరమేశ్వరున కర్ఘ్యమొసంగ జలములగ్రహించుచుండ నీశకులశాబకము నాయంజలిఁబడెను, నిదియ్యది యశుభసూచకమే మోగదా.

మీన—గీ. ఓనృపాగ్రణి యిచ్చోట • నున్నయెడల
సమతమీనాళినను బట్టి • సంహరించు
నంచుదలపోసి శరణార్థి • నౌచునీదు
యంజలిఁబడితిఁ గాపాడు • మనఘచరిత.

ఓ దవిశాధీశ్వర, శరణాగతత్రాణ బిరుదాంకుఁడవని తలంచి శరణార్థినైనీయంజలిఁబడిన నన్ను దయావిహీనుండవై జలంబుల విడచితివి. ఇది నీబోంట్లకుత్తమముగాదు.

సత్య—(ఆశ్చర్యమున) ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము! జలచరంబెక్కడ మనుజవచనంబుల బల్కుటెక్కడ! పఱికింపగా నియ్యదొక గొప్పచిత్రమైయుండనోపును-ఎట్లయిన నీశకుల శాబకంబును గాపాడుటయే కర్తవ్యము: అయినచో నిశకులమునుగాపాడు టెట్లు. (ఆలోచింపుచుండును)

మీన—రాజన్యచూడామణీ! ఆలోచించుచుంటివేల? నన్నురక్షింపుము. వేయిపల్కులు కవశాశమీయక-నామాటకెదురాడక-నన్నురక్షింప బద్ధకంకణుడవుగమ్ము; మున్ముందు నాయుదంతంబునంతయుఁ నెఱిఁగిన పిమ్మటధికతరామోదమందగలవు.

సత్య—(జలములతో మీనమును గ్రహించి) ఈమీనుపిల్లనుగొన్ని దినంబులవఱకు నాకమండలోదకమునందుంచికాపాడెదగాక. ఆహా! మృత్యువన్నప్రతిజీవరాసికిని భయమేగదా! (పరికించి మీనమునుజూచి) మఱియొకవింత - వింతపై-వింత నాయంజలిపడుటకుమున్ను కడుంగడు చిన్నదైన నీమీనమింతలోననే

నాదోయిలిపట్టునంతటి దెట్లయ్యెను. ఇంతగా వృద్ధిబొందుట
కేమిహేతువోగదా! యిట్టిది. మున్నెన్నడును కనివినియెఱు
గము. కానిమ్ము యీశకుల శాబకమును నాకమండలమం
దుంచి గృహంబునకుఁ గొంపోయి యొక పెద్దపాత్రముననుంచి
కాపాడెదఁగాక. (నిష్క్రమించును)

ద్వితీయ రంగము

సత్య—(తనలో) నదీతటంబునుండి గృహంబున కరుదెంచులోపలనె
నాకమండలమంతయు నాక్రమించుకొని. యందుతనకు స్వేచ్ఛ
గాఁదిరుగుటకుఁ దగినంతస్థలములేదని మొఱపెట్టుటచేసి కూప
మందుంచితిని. ఇచ్చోటనైన నామీనరాజంబున కిమ్ముగనుం
డెనోలేదో? (ప్రకాశముగ) ఓమీనరాజమా! సుఖముగా
నుంటివా! ఇచ్చట స్థలకుశలత్వము గలుగలేదుగదా?

మీనము—రాజన్యచూడామణీ!

గీ. అల్పజలమున్న యీనూతి ♦ యందునాకు
సుఖముగూర్పంగదగినంత ♦ చోటులేదు
ఓనృపాలక యిచ్చోట ♦ నుండజాల
గాన గొంపొమ్ము నదికి నన్ ♦ కరుణతోడ.

సత్య—(ఆశ్చర్యమున) పట్టుమని పదిఘడియలైనగాకుండ నేయొక్క
చిన్నిశకుల శాబకమింత పెద్దనూయియైనం బట్టజాల నంతగా
వృద్ధిజెందుటఁ జూడ నేదో యద్భుతంబైనమాయగానున్నది.

[తెరలో]

ఓనృపాలచూడామణీ! ఈమీనరాజంబును సామాన్యమట్లు దలం
పకుము. కొండొక కార్యార్థమై శ్రీమహావిష్ణు వీరూపంబున

నవతరించెననియెఱుంగుము. నేటి దివసంబాది సప్తదివసంబులకుం జతురాననునకొక్క పగలు నిండును. అప్పుడు సమస్తలోకములు ప్రళయసంద్రమున మునుంగంగలవు. ఆప్రళయంబున భక్తాగ్రిగణ్యుండవగు నిన్ను గాపాడుటకే నీకిమ్మహాత్ముండు దర్శనమొసంగెను. నేటి కారవదినంబున సప్తమహాఋషులతోనున్న యొక్క చిన్నినావ యాకృతమాలికాతీరంబున కేటు దెంచును. నీవును నాపంపున సమస్తౌషధీలతా బీజములతో నానౌక నధిష్టింపుము. ప్రళయకాలమందలి పెంజీకటివల్లబాధలేకుండ సప్తమహాఋషుల తేజంబు నిన్ను-మీనావను గాపాడుచుండును. ప్రళయవారాశిలో నౌక మునుంగకుండునట్లే మత్స్యమీన మద్దానినితనకొమ్మున నిల్పియుంచును. ప్రళయ [illegible]బువలన బాధలేకుండనొక్క పన్నగం బద్దానినిమ్రింగి మిమ్మురక్షింపగలదు. కాన రాబోవుసంగతుల గుర్తెఱింగి యామీన ముపదేశించి నట్లొనర్పుము.

సత్య—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!! ఏమినాభాగ్యము (1)

సీ. సంసారమనుమహా ♦ సాగరంబునజిక్కి
పలుపాట్లు పడుచుండు ♦ ప్రజలకైన.
భక్తాగ్రిగణ్యుల ♦ బరికించిభక్తితో
నతులొనరించు నై ♦ ష్ణవులకైన
కర్మవిసర్జించి ♦ మర్మంబుదెలసితి
మంచుఁదిరిగెడి స ♦ న్యాసులైన
యనవరతంబు ని ♦ న్నరయుంగదలపోసి
వనములనివసించు ♦ మునులకైన

చేతులారంగ భక్తితో ♦ సేన యు
భాగ్యమలవడకుండె నా ♦ భాగ్యమేమొ

పద్మనాభుని సేవించు ♦ పదవిదొరకె
ధన్యుడనునైతి కులమెల్ల ♦ ధన్యమయ్యె.
ఈమీనరాజము నాకృతమాలికా నదియందు విడచిపెచ్చెదగాక.

(నిష్క్రమించును.)

తెర పడును.

తృతీయరంగము.

(ప్రవేశము:—హయగ్రీవుడు.)

హయ—(తనలో) సవతితల్లి బిడ్డలమని మమ్మవమానించి స్వర్గీయసౌఖ్యములలో, భాగ్యానమీయక వేదబాహ్యులమని దూరముగాతరిమివైచిరి. ఆవేదములు మాకడలేవని యావేదములను మేము జదువలేదని- జన్మములలోని హవిర్భాగములనీయక తామే యనుభవించుచుండిరి. మమ్మిట్లు మోసమొనరించి మాపట్టున నింతకూరులై యున్న వీరల మోసముచేతనే వంచింపవలయును. వేదముల నాల్గింటిని సంగ్రహించుకొని పారిపోయెదగాక. (నలుదెసలు కలయజూచి) ఏమిది.. యింతలోననే యింతచీకటి క్రమ్ముకొనుట కేమిహేతువో గదా. అదే ఆదెసగూడ కారుచీకటిచే నావరింపబడినదే- (ముందునకుజూచి) అల్లదే యీ ప్రక్క నొక్కదివ్యతేజంబు మూడి- నేదో మెరయుచున్నది. (సమీపించి) ఏదోయని కొంటిని. బ్రహ్మగారి దివ్యతేజము (యింకనుసమీపించి) అదే భారతిగూడ యాతనిప్రక్క నేశయనించియున్నది. వీరితీరుజూడ నిద్రించుచున్నట్లున్నది. మంచిసమయమే లభించినది. ఇంక వేదములు లభించినవనుమాటయే, ఆహా! వేదములే లభించిన నాయదృష్టము గొనియాడదరమె.

సీ. కర్మరాహిత్యుని ♦ మర్మంబుబోధించు
వేదముల నాచేత ♦ వెలయునపుడు
సర్వోత్తమజ్ఞాన ♦ సంధాయకములైన
వేదముల్ నాచేత ♦ వెలయునపుడు
అమరులగర్వంబు ♦ హరియింపజాలెడి
వేదముల్ నాచేత ♦ వెలయునపుడు
అఖిలసౌఖ్యంబుల ♦ కాధారభూతమౌ
వేదముల్ నాచేత ♦ వెలయునపుడు
అసురనాయకు సిగ్గుబట్టి ♦ యవనికీడ్చి
సంపదలపుట్టినిల్లనం ♦ జాలునట్టి
త్రిదివసామ్రాజ్యమే లెడి. ♦ పదవిగనుట
కేమియభ్యంతరంబుండు ♦ నింక నాకు.

(పరిక్రమించి) వేదములా చతురాస్యుని నిశ్శ్వాసవాయువులతోడ వెలికరుదెంచుచున్నవి. వీనిని సంగ్రహించి రసాతలమునందు ప్రస్తుతము వీనినిదాచి యుంచెదను. (వేదములసంగ్రహించి కొని పారిపోవును.)

(వేదములు తెరలో) కమలసంభవా! రక్షింపు రక్షింపుము. మమ్మీ దురాత్ముడు గొనిపోవుచున్నాడు.

బ్రహ్మ—(మేలుకాంచి) చిరకాలంబునుండి యించుకంతయైనవిశ్రాంతిదీసికొనక పనిచేసి నేడించుక కనుమూసిన నన్నెవ్వరోరక్షిం రక్షింపుమని పిలుచుచున్నారు. ఎవ్వరా పిలుచువారు.

వేదములు—కమలసంభవా! వేదముల నాల్గింటిని నిద్దురాత్ముడు దొంగిలించుకొని పోవుచున్నాడు.

బ్రహ్మ—దేవీ! లెమ్ము లెమ్ము వేదములనెవ్వడో తస్కరించుకొని పోవుచున్నాడు లెమ్ము. (వాణినిలేపును)

సర — నాథా! ఏమది. ఒక్కదురాత్ముడు వేదములం గొంచుబోయె నా! ముల్లోకంబులు ప్రళయసంద్రమున మునింగియుండనీగ్రి వ్యాదు డెట్లుజీవించి యచ్చోటికరుదెంచియుండెను తమదివ్య దృష్టినిజూడుడు. వాండెవ్వండో మున్ముందుం దెలసికొనుడు.

బ్రహ్మ — (దివ్యదృష్టి నభినయించి) దేవీ! సోమకాసురుండను రక్క సాధముడీ యకృత్య మొనరించెను. మనము నిద్రింపకయము న్న బ్రహ్మలోకము ప్రవేశించుటం జేసి వాండు ప్రళయంబున నశింపక మనము నిద్రించుచుండం దరిలభించినదని వేదముల సంగ్రహించినాడు.

సర — నాథా! యిప్పుడు కర్తవ్యమేమి?

బ్రహ్మ — కర్తవ్యమునకే మున్నది_లోకరక్షకుండైన యాదినారాయ ణునిం బ్రార్థింపవలయును.

ఉ. వేదపురాణపూరుష వి • వేక మొకింతయులేక యెవ్వండో
నా దరి జేరి వేదముల • నాల్గిటిఁగైకొని పారిపోయె; నా
వేదచతుష్టంబు దొంగిలిన • వీరునిబట్టి వధించి మాదు మ
ర్యాదనునిల్పుమయ్య నిగ • మంబులబ్రోవగదయ్య మాధవా!

[తెరలో] కమలాసనా! చింతింపకుము. ముందిట్లు రాగలదని భావించి యే ప్రళయసముద్రంబున మత్స్యంబనై యుంటిని. సముద్రతీ రంబునకురమ్ము. ఆచ్చోట వేదముల నీకొసంగెదను.

బ్రహ్మ — మహాప్రసాదము. దేవీ! రమ్ము దేవదేవుం డుపదేశించినట్లు చేయుటయే కర్తవ్యముగదా?

సర — చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు)

(తెరపడును.)

తృతీయరంగము.

[ప్రవేశము;-. హాయగ్రీవుఁడు]

హాయ — ఇప్పటికిఁగదా! నాకోర్కె నీడేర్చుకొంటిని. కష్టించి ప్రయత్నించినచో కార్యసాఫల్యము గాకుండునా! కార్యసాఫల్యము మనము చేయు ప్రయత్నమును బట్టియేగదాయుండును ఇంక నీ వేదముల సాంగముగా జదివిచూచెదగాక (అనివిప్పుచుండ)

వేదములు——నారాయణా! ఈక్రూరుఁడగు రాక్షసాధముని నుక్కడగించి మమ్మిగాపాడి లోకములబ్రోవుము.

హాయ —దానవారియగు నా నారాయణునిగూర్చి యీవేదములు మొరలిడుచున్నవి ఇంచుక విప్పినంతనే యల్లరిచేయుచున్నవి గాన వీనినోళ్ళను కట్టియేయుంచి రసాతలమునకుం గొనిపోయెదను. [అనిమరల గట్టగాఁగట్టును]

(తననీడఁజూచి భ్రమసి) అయ్యో! యికేమున్నది మాపాలిట కాలుఁడనఁదగునా విష్ణువే నాకడనుండి యీనిగమంబుల బలిమి నైన గైకొనఁగోరిగాబోలును వచ్చినాడు నామేనప్రాణము లుండఁగా నీవేదముల నీతనికర్పింతునా! కలలోనివార్త. వానికండ్లలో నెట్లోదుమ్ముగొట్టి పారిపోయెదగాక. [పరుగిడును]

(పునఃప్రవేశము:——హాయగ్రీవుఁడు.)

హాయ—(నలువంకలజూచి)అయ్యయ్యో యూరక భ్రమజెందితిని. ఎవ్వడును గానరాడు.

(తెరలో) పాపీ యింకెందుబోయెదవురా!

వేదసంరక్షణార్థమై విష్ణుండుపట్టుపీడక వచ్చుచుండెను గావలయును గాని వాయు వేగమనోవేగంబుల బరువిడగలనన్ను గలసికొనగలఁడా కల్ల కల్ల! అనను. రాబోవు నాపదదప్పించుకొనుట

కిప్పటినుండియే యత్నముసేయవలయునుగాన యిక్కడనుండియే నాకాళ్ళకు బుద్ధిచెప్పి పరుగులిడెదగాక (నిష్క్ర)

(ప్రవేశము:—నారాయణుఁడు.)

నారా—ఓరీ! రాక్షసకులార్ణవబడబానలా! నిలు నిలు ఇంకెందు పోగలవురా దుర్మతీ! వాణీమనోహరుండు నిద్రించుతరి వేదముల సంగ్రహించి పారిపోవుచుంటివా? నిలునిలు! నిగమంబులసత్కరించిననిన్ను మున్ముందు జక్కాడి ముందులోకులెవ్వరు నిట్లు మతిమాలి వర్తింపకుండునట్లొనర్చెదను. (యించుకదూరమేగును.

(తెరలో)

వేదము—నారాయణా! నారాయణా! మమ్ముగాపాడవా! భక్తలోకమందారా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

నారా—(వెనుకకు దిరిగి) అల్లదే! ఆడబోయినతీర్థ మెదురైనట్టు లాదురాత్ముఁడీవంకకే వచ్చుచున్నాఁడు. దాగియుందు (వెనుకకొదగి యుండును.)

(ప్రవేశము:—హయగ్రీవుఁడు)

హయ—అబ్బా! యెంతప్రయాస పడవలసి వచ్చినది. మిట్టపల్లంబులనక తాలురప్పలనక ముండ్లుగండ్లనక యేకబిగిని వెక్కసక్కజిక్కులంబరువిడి యాతనికంట దుమ్ముగొట్టి యిట్లరుదెంచితిని మాటిమాటికి వేదములా నారాయణుని ప్రార్థించుటచే నాతఁ డెప్పుడువచ్చునో యని భీతిజనించుచున్నది. ఆ-భీతియేమి! ఎవ్వఁడడ్డంబువచ్చినను వాని జక్కాడి పిమ్మట నేరసాతలమున కేగెదగాక.

కాని యీనారాయణుని చర్యలలోఁ గొన్ని నాకుఁ గిట్టవు సోదరులమేయిర్వురతల్లులయందొక్కజనకునకుజన్మించినవారమే

యట్టిమూలో భేదంబులగల్పించి-మాహోదరుల కలహములందుఁ జొచ్చి యొకరుని రక్షించి రెండవవానిఁ జక్కాడును.

గీ. అన్నదమ్ముల కలహము ♦ లందుఁజొచ్చి
కావులను జంపి గోద్దల ♦ సాకునటుల
యొక్కరుని జంపి రాజ్యము ♦ కొకరికిచ్చి
సాఁకుచుండుట యీతని ♦ సహజగుణము.

ఇట్టి కార్యములలో నిష్కారణముగాఁ బ్రవేశము గల్గించుకొని యేమో లేనిపోనినేరములు మాపై నారోపించి దూరుచుండును (ముందునకు జూచి తనలో) అయ్యో యెవ్వని బాఱిపడకుండఁ బారిపోవఁ జూచితినో యాతని కట్టెదుటికే వచ్చితినే? యింకేమి దారి? భీతిమెపులిగుహంబ్రవేశించు ఛాగశాబకమునైతినే యీతనితోఁ బోరాడుట దప్పదనితోఁచుచున్నది

విష్ణు—వేదాపహారీ! హయగ్రీవా! నా బాఱిపడకుండ నీ వెందేగఁగల వు నా సహజగుణ మెఱిఁగియు నిట్టియకార్యమున కేలమూఢుండవై చిక్కపడితివి.

హయ—ఏలనా! యిప్పుడు నీకుప రాజయము జేకూర్చుటకే తెలసినదా! వేదాపహారీ! యంటినయ్యది తప్పు. బ్రహ్మసృష్టిలోని వారమైన మేముఁగూడ వేదములఁజదివి వానివలన నుపయోగము బడయవచ్చును. గాన నేనా వేదంబుల గైకొంటిని యిందాక్షేపణమేమున్నది. ఈవేదముల జదువని వారమగుటచేత నేగదా యజ్ఞములలోని హవిర్భాగములు మాకీయక దేవతలే యనుభవించుచుండిరి.

నా—ఓరీ! దురాత్మ! వేదబాహ్యులగుటకు మీదుష్ప్రవర్తనమే కారణము. జన్నములలోని హవిర్భాగములఁ గొనుటకు మీ రెందుల కనర్హులై తిరో యెఱిఁగింతు నాలింపుము.

సీ. జపతపోహోమాది • సత్కర్మలనుపేక్షి
ఖ్యాతి మీఱఁ బ్రవ • ర్తించుకతన
కారుణ్య మొక్కింతఁ • గలనైన దలఁపక
హింససేయఁగ నను • గిడుటకతన
సత్యమె మఱచి య • సత్యమె మనకెంచు
బూర్తలాభంబని • మురియుకతన
పరలోకమనుమాట • భావింపఁబోవక
యిహలోక సుఖము కాం • క్షించుకతన
చేయరానట్టి పాపముల్ • సేయుకతన
నడువగారానిపథముల • నడచుకతన
కర్మభూయిష్టమైనయా • గములలోని
హవ్యములు కొనబూర • నష్టమైరి.

దురాత్మా నీసందియము తీరినదా ! యింకనిన్ను జక్కాడిలోకం బులకు నీతి సెప్పెదగాక.

హయ — ఓరీ ! యెంతపెద్దయుపన్యాస మొనరించితివి. చాలు చాలు నికనూరకొనుము. రమ్ము! నిన్ను జక్కాడినప్పిమ్మట నే వేదముల రసాతలమునకు గొంపోయెదగాక. (యుద్ధము చేయుదురు)

హయ — (తనలో) అబ్బా యీతనితో బోరాడుటయు కడుంగడు గష్టముగా దోచుచున్నది. ఈవేదములీతని పాలబడకుండ జేయ వలసియున్నదికదా.

(మరలయుద్ధము చేయుచు పరుగిడుచు.)

విష్ణు — ఓరీ ! దురాత్మా! సముద్రముజొచ్చిన నిన్ను వెంటాడలేననియే దలంచితివా ! సర్వవ్యాపకుండనైన నాబారిపడకుండ నీవెందే గ గలవు పొమ్ము. జలధిలోననే మరణింపుము (నిష్క్రమించుచున్

తెరయెత్తగా

మత్స్యావతారవిష్ణువు.

ప్రవేశము:—సత్యవ్రతుఁడు, బ్రహ్మాదులు.

సత్య—పన్నగాధీశతల్పా ! సత్సంకల్పా ! భవద్దివ్యసందర్శనంబునకతనం
గడు గృతార్థుడనైతిని. సర్వకాలసర్వావస్థలత మ్మెడబాయకుం
డు నట్లనుగ్రహింపుడు నాప్రణామశతంబును గొనుఁడు.

మత్స్యావ—కమలాసనా ! ఈవేదచతుష్టయముంగొని లోకంబుల
యథాప్రకారము సృష్టింపుము సత్యవ్రతా ! నీభక్తి కేనెంత
యు సంతసించితిని. నాసాయుజ్యమొసంగితిని, రమ్ము.

అందఱు— మహద్భాగ్యము.

తెరవాలును.

శ్రీ

సంగీతవిష్ణులీలలు

కూర్మావతారము

(ప్రవేశము ;— ఇంద్రుఁడు, బృహస్పతి, వరుణుఁడు మున్నగువారు)

ఇంద్రుఁడు— గురూత్తమా! క్రూరరాక్షసుల దారుణబాధల కోర్చి యిట్లెంతకాలమని మనిగియుండగలము. దీనికిఁదగిన ప్రతీకారమే మియును లేదా?

బృహ— శచీంద్రా! నాఁడా దూర్వాసుఁ డొసంగిన శాపవశంబున లోకంబులు ధనహీనంబులయ్యె! యయ్యది కారణంబుగ భూలోకంబున యజ్ఞయాగాదికర్మలడుగంటెను. ఎక్కడనైన జన్నము జరుగుచుండెనని తెలియవచ్చినంతనే మహాసురులగు రాక్షసాధములు వానికి విఘ్నమాపాదించి మన కుపవాసంబులఁ గల్పించుచున్నారు.

వరు— ఇట్టి ఘనకార్యము లొనరింప సాహసించిన యీ దురాత్ములు దిక్పాలురఁ గూడ నిర్జింపఁదలంతురేమో యను సందియముదయించుచున్నది.

ఇంద్రు— అయ్యదియే నాభయకారణము. ఎప్పుడెవ్వఁడు దండెత్తివచ్చునో యని తత్తరిల్లుచునే యుంటిని. ఛీఛీ! యింద్రత్వమువలన నాకిసుమంతయైన సుఖము లేదు. దినదినగండము నూరేండ్లాయువని నట్లున్నది నాబ్రతుకు ఇప్పటికీకష్టములు దీరెగదా

యని సంతసించుచుండ మరల నెవ్వఁడో యొక్క మహోగ్రుఁడు రా
క్షసాధముఁడు-పరమేష్ఠి చేతనో వరంబులబడసి-యీ స్వర్గము
పై దండెత్తును-గురువరా! యిందుల కేమైన సాధనమున్న
చో దెల్పుడు.

బృహ—లోకములన్నియు నిట్లు సంక్షోభమొందుచుండ నారదులా
సనాదులు జూచి యూరకుందురా! వారలు గూడ దగిన ప్రతీ
కార మొనర్పవలయుననియే చూచుచుందురు.

ఇంద్ర—పరమేష్ఠియొద్ద కెవ్వనినైన బంపినచో—

బృహ—నేనివఱకే యీవిషయమును గూర్చి నాలోచించి చతురాననుని
దోడ్కొనిరమ్మని చిత్రరథుని బంపియుంటిని.

(ప్రవేశము—కుబేరుఁడు)

కుబే—శచీంద్రా! దానవులెల్లరును బలీంద్రుని దమయధిపతిగా నెన్ని
దిగ్విజయార్థము నాకలోకమున కరుదెంచుచున్నారని చారము
లచే నిప్పుడె వింటిని.

ఇంద్ర—మిత్రమా! ఆయాసనము నలంకరింపుము. గురువరేణ్యా మన
మనుకొనినట్లుగా దానవులు స్వర్గమును జయించుటకై కరుదెం
చుచుండిరి. ఇప్పట్టున మనమాచరింపవలసిన దెద్దియో గోచ
రించుటలేదు.

(ప్రవేశము—బ్రహ్మ)

ఇంద్ర—(సింహాసనమిడి) వాణీమనోహరా! మంచిసమయమున కే
యరుదెంచిరి. దానవుల బోకార్చి లోకంబులఁ గాపాడుటకు
సుకరంబైన మార్గమొక్కటుపదేశింపుడు.

బ్రహ్మ—దేవాదిదేవుండగు నారాయణుండే యిందులకుఁ దగిన ప్రతీ
కార మారయవలయును.

వరుణు—వైకుంఠమున కేగినచో గొంతలాభకారిగా నుండునేమో.

బ్రహ్మ—వలదు. వలదు.

గీ. అదిదేవుని సన్నిధి • కరిగినంత
దనుజుఁ డెవఁడేని సేనతోఁ • దరలివచ్చి
యమరపురిపై నవిడిసి ప • రాక్రమించి
నప్పుడు వారలఁ గెలువఁగా • నగునె మనకు.

బృహ—అయ్యది కూడ నాలోచింపవలసిన విషయమే ! నేఁడో రేపో దనుజులీ నగరమును సమీపింపగలరని తోఁచుచున్నది

బ్రహ్మ—శచీంద్రా! సర్వవ్యాపకుండగు నారాయణుని నిచ్చోటి నుండియే ప్రార్థింతము.

ఇంద్రు—చిత్తము. (ప్రార్థింతురు) [21]

ఇంద్రుఁడు—

ఉ. ఓకమలాక్ష యోవరద • యోదనుజాంతక! క్రూర రాక్షసా
నీకము దేవ తానగరు • నేఁడెగ్రహింపఁగ వచ్చుచుండె; మే
మేకరణిన్ జనందగునొ • యెట్లు జయంబును గాంచువారమో
నాకము గాచు టెట్టులొ జ • నార్దన మాకెఱుఁగంగఁ జేయవే.

వరు—గీ. నాటి దూర్వాసశాపమి • నాడు మమ్ము
పట్టి పల్లార్చుచుండెనో • పరమపురుష
భవ్య భవదీయ దివ్యకృ • పారసంబు
కొంత మాపైన బరపి చే • కొనుము దేవ!

[ప్రవేశము:—విష్ణువు]

వి—చతురాననా! దిక్పాలురారా!

గీ. కాలవశమున కోర్చి ది • క్పాలురార
యుబ్బి చెలరేఁగి దిరుగాడు • చున్న దనుజ

సంతతుల బలమునుగూల్చు • నంతవఱకు
వారితో మైత్రిచేయుగా • వలయుసిపుడు.

శచీంద్రా !

చ. పటుతర బాహువిక్రమము • పారముగాఁగలదాన వేశ్వరుల్
కుటిలతనంబు చూప ది • గుల్ పడనేల సహింపుమయ్య నీ
యటమట లెల్లదీరువఱ • కాదనుజావళిఁగూడి మీరు దు
ర్ఘటమని యెంచబోవక ద • గ్గఱ మధియింపుడు పాలసంద్రమున్ —

దనుజాధములతోఁగూడి నానానేక యోషధీలతల సంపాదించి పాల సముద్రమునవైచి మంధరకంధరమును కవ్వముఁగజేసి వాసుకి యనుమహానాగును తరిత్రాడుచేసి మథించిన జరామరణముల జయించు యమృత మందుద్భవింపగలదు. ఆయమృతపానమున మీరు బలసంపన్నులై దనుజాధముల నిర్జింపగలరు. కార్యసాధనకడంగుఁడు (అంతర్ధానమగును)

బ్రహ్మ—నారాయణ దేవుఁ డుపదేశించి నట్లొనరించుడు. శచీంద్రా ! నేనింక సత్యలోకమున కేగెదను. (నిష్క్రమించును.)

ఇంద్రు—గురువరా ! పెక్కుకష్టంబుల కోర్చి యమృతమును సంపాదించినను యాముక్కిడిరక్కసులు మనకడనుండి యయ్యమృతము బలిమినిఁ గైకొనిన మన మొనర్పఁగలదేమున్నది.

బృ—ఇందులకాలోచింప వలసిన పనిలేదు. శ్రీహరి యెట్టులో మనకమృతము నొసంగి రాక్షసులకు సన్న జుట్టును సందేహింపకుము.

(తెరలో కలకలము.)

ఇంద్రు—(ఆలించి) ఆకలకలధ్వనులేల యుప్పతిల్లియుండును.
శచి—రాక్షసాటమునము సూచించు మనవారి కేకలైయుండనోపు.
(తెరలో) త్రిభువనసామ్రాజ్యలక్ష్మీ దురంధరుండనను గర్వము పెంపున కన్నుమిన్నుగానని యాశచీంద్రుడేడీ !

ఇంద్రు—గురువరా! కర్తవ్యము కర్తవ్యము.

బృహ—కర్తవ్యమున కేమున్నది. కయ్యముమాని వారలతో నెయ్యంబుననుండుమనిగదా నారాయణదేవుఁ డుపదేశించెను. అట్లొనర్చుటయే ముఖ్యకర్తవ్యము- కాన నీవు ప్రస్తుతము వైరమునుమరచి. యాబలీంద్రునకెదురేగి దోడ్కొనివచ్చి పీఠమిడి యాదరింపుము.

(ఇంద్రుఁడు నిష్క్రమించి బలిశంబరులతో ప్రవేశించును.)

ఇంద్రు—సోదరా! దానవసార్వభౌమా! ఆయాసనమలంకరించి నన్ను కృతార్థు జేయుఁడు.

బలి—ఇంద్రా! యీ నక్కవినయము లెక్కడ నేర్చుకొంటివి. ఇట్లు నటించుమని నీ కెవ్వరుబోధించిరి.

శంబరు—సార్వభౌమా! అందినజుట్టును నందకున్న గాళ్ళనుబట్టుకొను స్వభావముగల యీదేవతలు జిత్తులమారులు అట్టివీరొకనికడ నీవిద్య నేర్చుకొనక్కరలేదు.

బలి—ఇంద్రా! యీనక్కవినయముల పోవిడచి ప్రస్తుతాంశమును వినుము స్వర్గీయసౌఖ్యముల చాలాకాల మనుభవించితి వింకనించుకంత విశ్రాంతిదీసికొనుము. నీయనుంగు తమ్ములమైన మాపై నీస్వర్గరాజ్య రమామణిని విడచి యెచ్చోటికైన బొమ్ము. అట్లొనర్పకున్న నిను రణరంగంబునజక్కాడి విజయలక్ష్మితో నీ స్వర్గరాజ్యలక్ష్మినిఁగూడఁ జేకొందును.

ఇంద్రు—సోదరా! సకలకష్టంబుల కాకరంబైన యీస్వర్గరాజ్యము విడవవలయుననియే దలంచుచున్నాను గాని,

బలి—హంసపాదు లనవసరంబు- నీకానీల-విడచి-నీచేజేతుల నాకుఁ బట్టాభిషేక మొనరించి తత్క్షణమే వెడలిపొమ్ము.

వరు—అగ్రిసోదరతుల్యుండవగు నీకీతఁడా పట్టాభిషేక మొనరించుట లోకులువిన్న నవ్వరా!

శంబ—శచీంద్రి! బలీంద్రుడీ స్వర్గమేలుటకు సమ్మతింతువా!

బృహ—బలీంద్రా! శంబరా!! నావాక్యములాలింపుడు. పలుకష్టంబులతో గూడిన యీరాజ్యభారమును తమభుజములపైఁబడ వేయనేలయని సందేహించుచున్నాడు. ఈతఁడెప్పుడును దేవ దానవులక్షేమమును కాంక్షించుచుండును కాని

శంబ—కాని యనుచుంటివేమి

బృహ—ఇంతవరకయ్యది నెరవేరలేదు.

శంబ—ఇంతటినుండి కలుగును. రాజ్యమును మాకువదలినచో స్నేహభావముతోడనే యుండవచ్చును.

ఇంద్రి—అయ్యది సరికాదు. దేవదానవులని భేదములేకుండునట్లును మనకెల్లరకును జరామరణరాహిత్యముచేకూర్చు దివ్యామృతమును సంపాదించుమార్గ మొక్కటిగలదు.

బలి—(తనలో) ఆదివ్యామృతమునుగూడా సంపాదింపవలసినదే (ప్రకాశముగా) పురందరా ఆమార్గ మనుసరించుటకు దానవులందఱును సిద్ధముగానుండిరి. గాని యాయమృతమును సంపాదించుటెట్లు?

బృహ—ఇప్పటికే కాలమతిక్రమించినది! భోజనాదిక్రియల నిర్వర్తించికొనినపిదప నెల్లసంగతుల ముచ్చటించుకొనవచ్చును రండు

(నిష్క్రమింతురు.) (తెరవ్రాలును.)

క్షీరసాగరతీరము.

కూర్మావతారము ద్వితీయరంగము,

[ప్రవేశము:—ఇంద్రాదులొకవంకను, బలిశంబరాదులొకవంకను]

బలి—పురందరా! కార్యము విఘ్నమైనది. మాపడినశ్రమవ్యర్థమై

నదిబూడిదనుబోసినపన్నీరయినదియిఁకేమున్నది. తుచ్ఛులగు దేవతల మాటలునమ్మి మోసపోయితిమి!

శంబర—ఇంద్రా! ఇందులకేమేని ప్రతీకారమున్నదా! లేక నోరు మూసికొని యూరకేగుటయా

ఇంద్రు—దానవసార్వభౌమా! తత్తరపాటుజెంది యూరక మమ్ముల నిందింపకుము. మనకిట్టిమార్గ ముపదేశించిన యా యిందిరా! రమణుని ప్రార్థించిన ప్రసన్నుఁడై యేదేని కార్యసాధనో పాయ మెఱిఁగించితీరును.

బలి—అట్లనేకానిండు.

(అందఱు ప్రార్థింతురు.)

(అనుబంధము)

బలి—

శా. ఓరాజీవదళాక్ష మందరము పా ◆ థోరాసిలో మున్గెనీ
కారుణ్యం బిసుమంతజూపి; యెటులో ◆ కార్యంబు సాధింపగా
మారాముల్ వడుచున్న మమ్ముగుణధా మాబ్రోవగానేడు నీ
వే రాకున్నను దిక్కు మాకెవరు లో ◆ కేశా కృపంజూడుమీ

[ప్రవేశము:—విష్ణువు]

విష్ణు—దేవేంద్రాదులారా! దానవేశ్వరులారా! వెరువకుఁడు. వెరువకుఁడు. కూర్మావతారమెత్తి యీమందరంబును పైకిదేల్చెదను. పట్టుదలవీడక కార్యసాధనకైఁ కడంగుడు. (నిష్క్ర)

బ్రహ్మ—మహానుభావా! ఆదినారాయణా! మున్ను సోమకాసుర సంహారసమయమున మత్స్యావతారరూపమును జూపి మమ్మానందింప జేసినట్లు కూర్మావతారరూపసందర్శన మొసంగి మమ్ముల చరితార్థులఁజేయవే.

(ధ్వనితో తెర లేచును)

(కూర్మావతారస్వరూపము.)

బ్రహ్మ—ధన్యోస్మి ! ధన్యోస్మి !! (అందఱునమస్కరింతురు.)

(కూర్మావతార మంతర్ధానమగును.)

బలి—(నిర్ఘాంతపడి చూచుచు) 'శచీంద్రా! మంధరము సముద్రము నుండి లేచినది మరల తరుచుట కారంభింతమా!

ఇంద్రు—అట్లనే యొనర్తము.

(సముద్రమునుమథింప హాలహాలము పుట్టును.)

బలి—ఇంద్రా! యిదేమి? పెనుమంటలతో లోకమును భస్మీపటల మొనర్చుచున్నది.

(తెరలో) దేవదానవులారా! వెరువకుఁడు. ఆయుద్భవించినది హాలాహాలము. అద్దానిని శాంతింపఁజేయుమని. వెంటనే యీశ్వరునిఁ బ్రార్థించుఁడు లేకున్నచో హాలాహాలము వలన లోకములన్నియుఁ గాలి భస్మీపటములు గాఁగలవు.

బలి—ఇంద్రా! కర్తవ్యము వింటివా. అట్లొనర్తమా!

బ్రహ్మ—శంకరా! భక్తవశంకరా! హాలహాలము వలన లోకములు భస్మీపటములగుచున్నవి కాపాడుమా!

ఇంద్రు—పరమేశ్వరా!

కం. నీకంటె నొండెఱుంగము
నీకంటెం బరులుగాన ♦ నేరరుజగముల్
నీకంటె నొడయుఁ డెవ్వఁడు
లోకంబుల కెల్ల నిఖిల ♦ లోకస్తుత్యా.

మత్తకోకిల. బాహుశక్తిసురాసురుల్ సని ♦ పాలవెల్లి మథింప హా
లాహాలంబు జనించె నేరిక ♦ లంఘ్యమై భువనంబు గో
లాహాలంబుగఁ జేసి చిచ్చును ♦ లాగముంగొని ప్రాణి
సందోహముస్ బ్రదికింపవే దయ ♦ దొంగిలింపగనీశ్వరా.

బలి — చిరశేఖరా! పార్వతీచిత్తచోరా! నీకైగా మున్న మాకింక దిక్కెవ్వరు

[ప్రవేశము:— పార్వతీపరమేశ్వరులు]

శంక — దేవదానవులారా! భయ మొందకుడు. నీ హాలాహలమును భక్షించి మీ యుటమటలెల్ల క్షణములోఁ దీర్చెదను (పార్వతివైపునకుఁ దిరిగి)

క. శిక్షింతు హాలహాలమును
భక్షింతును మధురసూక్ష్మ • ఫలరసముక్రియన్
రక్షింతు ప్రాణికోట్లను
వీక్షింపుము నీవు నేడు • వికచాబ్జముఖీ

(హాలాహలమును భక్షించి) సురాసురులారా మీకోరినట్లే హాలాహలమును మ్రింగితి నింకసుధకొఱకై పట్టుదలతో యత్నింపుము

(ప్రవేశము— జ్యేష్టాదేవి)

జ్యేష్ట — క్షీరసాగరుంగలో గర్భమం దుద్భవించిన నేను నివసింపదగిన తావులును నాచేయుకృత్యములను నెఱుంగ జేయుమవే!

బ్రహ్మ—(తనలో) ఏమీ వికృతాకారము (ప్రకాశముగ) ఓముద్దుగుమ్మా! దబ్బరలాడుచు దత్తంబైన ధనంబు లపహరించి మధుపానాసక్తులై యుండువాండ్రును మధుసేవాపరాయణులై జూదజేవి నాశ్రయించి యొడలెఱుంగక యిల్లువాకిళ్ళ నమ్ము వాండ్రును చరణంబులైన గడుగక జపతపోహోమాదికార్యంబుల నిర్వర్తించు డాంబికులను సంజ కెంజాయలందు నిద్రసలుపువాండ్రును అరిషడ్వర్గపీడితులై- కులాచారధర్మములు మఱచి వర్తించువాండ్రును దురాచారసంపన్నులైనవాండ్రును నీకు నమ్మినబంట్లుగా నుందురు ప్రొద్దెక్కి పెళ్లాంచు ముద్దరాండ్రును విభులలో జగడించువాండ్రును-

దురాచారసంపన్నులైన జవరాండ్రును- పతిభక్తి వంచించి చెడి జారిణులై మత్తిల్లి దిరుగుతలిరుబోండ్లును- కారణం బినుమాత్రము లేకయిరుగిండ్లకుం బొరుగిండ్లకుబోవు వాండ్రును- భర్త భుజింపకమున్న భుజించు గయ్యాళులును- పిలిచి కయ్యములాడు నాండ్రును ప్రియులనగ చాట్లబెట్టెడి దుర్మార్గురాండ్రును నీకు నమ్మిన చెలికత్తెలై యుందురు హరివాసరవ్రతంబులాచరింపని యిండ్లను కలహంబులెల్లప్పుడును గలుగు నిండ్లను కలిమొండలెక్కినపిమ్మట కసవులూడ్చెడి యిండ్లను దేవపూజలు లేని యిండ్లును- యాగ-అధ్యయనములులేని యిండ్లును నీకు నందనోద్యానతుల్యములు- వత్సా! కలిపురుషా యీమెను సహధర్మచారిణిగాగొని సుఖంబుండుము.

కలి—మహాప్రసాదము. (కలి జ్యేష్ఠాదేవి నిష్క్రమింతురు)

(సముద్రము మథింపుచుండగా నుచ్చైశ్శ్రవము- ఐరావతము- పాంచజన్యము- కల్పవృక్షము- అప్సరసలు- లక్ష్మీసుధాకరుడు- క్రమక్రమముగా నుద్భవింతురు)

బలి—ఈ వస్తుచయము మేమేసేయుదుము. ఈ లక్ష్మీసుధాకరుల నేమి చేయుదుము.

బ్రహ్మ—బలీంద్రా! ఇందొక్కరహస్యమున్న దాలింపుము. మనకొఱకై కూర్మావతారమెత్తిన యా శ్రీహరికి లక్ష్మీదేవిని యొసంగవలయునుగదా! హాలాహలపానమొనరించిన యా మహేశ్వరునకీసుధాకరు నొసంగునది ఈ సుధాకరుండాతని జటాజూటమున నిలచి తన శీతకిరణంబులచే హాలాహలము వల్ల హానిరాకుండ గాపాడుచుండును, ఇంతియెగాక మన కీ మార్గముపదేశించినందుల కాహరి

కీపాంచజన్య మొసంగినచో యుక్తముగానుండును మిగిలిన వస్తువుల స్వర్గమందుంచవను.

బలి—స్వర్గమందేల మా భూలోకమునకు గొంపోయెదను.

ఇంద్రు—సోదరా! మరల మా నీయం యారంభించితివా మన మందఱ మొక్కటి గాదె గోరికదా యీ యత్నము

బలి—పురందరా! మఱచితిని అట్లనే యొనరింపవచ్చును

(మథించుచుండగా అమృతముతో ధన్వంతరి ప్రవేశించును)

బ్రహ్మ—ఇంద్రా! ఆ యమృతమును గొనుము

బలి—నేనుకూడ నైకొనుట కస్తుండనే

బ్రహ్మ—నీ యనుజుడుండ నీ కేటి క్లేశము

ఇంద్రుడు—(అమృతమును గొనును)

బలి—(అమృతకలశమును రెండవ నైపుచుండి పట్టుకొని) నీ వొక్కడవే పట్టుకొన్న యెడల జారి ప్రమాదవశత క్రిందబడునేమో!

బ్రహ్మ—ఆ సముద్ర జేతమున మన మీయమృతమును భాగించుకొని యనుభవింతమురందు (తనలో) నా ప్రయత్నము కొనసాగు నట్లు లేదు. అయినను బ్రయత్నించెదను (నిష్క్రమింతురు)

తృతీయాంకము

[ఇంద్రాదులు లోకవంకను దానవులు లోకవంకను ప్రవేశింతురు]

ఇంద్రు—బలిసార్వభౌమా! ఆయమృతకలశ మిటు దెమ్ము. సమముగా భాగించెదను.

బలి—ఆమాత్రపుకార్యము నే నొనర్పగలను. అంతియెగాక నీవుడి నట్లు నేను నీ కగ్రసోదరుండ నగుటచే భాగములు నేను చేయవలయును.

వరు— సోదరా! దానవసార్వభౌమా! యిప్పట్టున

శంబ— వరుణా! యూరకొనుము.

గీ. యజ్ఞముల హవిర్భాగము • లందునపుడు
సోమరసపాన మొనరించి • సోలునపుడు
అనుజులముగాక నేడు కా•ర్యాంతరమున
సోదరులమటంచు బల్కఁగాఁ • జోద్యమయ్యె

ఇంద్రు— అక్కటా! (తనలో) విధినతిక్రమింప విధికైనను దరమగునా? పడరాని యిడుమలబడి బహుప్రయాసతో సంపాదించిన యీ యమృతమును యీనగాచి నక్కలపాలు జేసినట్లు యీ రక్కసిముండకొడుకుల పాలొనర్చితిని దేవాదిదేవా!

గీ. ఎన్నగారాని కష్టంబు • లెన్నియేని
బొంది సాధించి యమృతము • బొలసుదిండ్ల
పాలొనర్చితి నివ్వడో • పరమపురుష
నీవె కాపాడవలె మమ్ము • నీరజాక్ష

నారాయణా! ఆర్తత్రాణపరాయణా! నీవే మాకిప్పట్టున శరణ్యము.

(ధ్యానించుచుండును.) (అనబంధము)

[ప్రవేశము:— జగన్మోహిని]

(నృత్యముచేయుచు జగన్మోహిని రాక్షసులపై సభినయము పట్టుచు నొకనికి దెలియకుండ నొకనికి సైగచేయుచుండును.)

ఇటి— (తనలో) వెన్నెల సోకమాఁగతి! హాయ్. హాయ్— ఏమి యీ లతాంగి సౌందర్యము. నా హృదయమును యొక్క యమ నిమషంబులో దోఁచికొనినది. బాపురే— ఏమీ యభినయ చాతుర్యము— ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!! యీ సుగుణమంజరి తన కెంగెలరా కటాక్షంబులతో నన్నలరింపుచున్నది గాబోలు

అలనగంబుల జెక్కు • లవలీల దునుమాడి
బలుఁడ నే నని గర్వ • పడెడివాఁడు
హరిప్రాపు గలదంచు • ననయంబు దలపోసి
బలుఁడ నే నని గర్వ • పడెడివాఁడు
గీ. తగినవీరుఁడు లభియింప • దనదు నేర్పు
జూప రణరంగమున నిల్వ • జూచుగాని
సిగ్గుబిడియముల్ లేనట్టి • చెనటిపోల్కి
వెరచి డాగొన నెటకేని • పరుగులిడునె.

ఏదో కార్యాంతరమున నాతెన్నఁటితో మాట్లాడనగ్గియుండను గాని నే వచ్చుచుండు టెఱిఁగి భీతిమై దాగొనియుండడు.

(ప్రవేశము-నారదుఁడు (7) పాడుచు)

హిర—(నారదుని సమీపించి) సురముని౦ద్రా ! నాకృతనమస్కారములఁ గొనుడు.

నార—హిరణ్యాక్షా ! యిందుంటివేమి? (తనలో) భూలోకమును భస్మీపటల మొనరించి యిచ్చోటి కరుదెంచితివా?

హిర—భూలోకంబున నాతోఁ బోరాడఁదగిన వీరుఁడు లభింపమి యీస్వర్గాధినాథుఁడైన శచీంద్రుఁ జేసి యిఁచుక రణభిక్షయొసంగగలఁడని వచ్చితిని. కాని యాతఁ డేదో కార్యార్థమై వైకుంఠమున కరిగియుండెనట. ఇచ్చట నాతని రాకకై వేచియుంటిని

నార—(నవ్వును)

హిర—నవ్వెదరేమి?

నార—ఇచ్చ వేచియున్న లాభమగపడదు నీవచ్చు టెఱిగియే యాతఁడు వైకుంఠమున కేగియుండెను అతఁ డింటలో వచ్చునట్లు లేదు

హిర — నిజమేనా ! ముల్లోకాధినాథుడే నాకు వెరచిపరుగిడెనా !
యీలోకము గొడ్డుబారినదా?

నార — ఓయీ నీతో పోరాఁడదగినవాఁడు వరుణదేవుఁడు. అతని యొద్దకేగుము

హిర — చిత్తము రణమొనరింప నామనంబు తత్తరిల్లుచున్నది

(నిష్క్రమించును)

నార — ఈతని యాయుఃకాలము పూర్తియైనట్లు దోచుచున్నది వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః యనునట్లీతనికి విపరీతబుద్ధులు పుట్టుచున్నవి ఏమిజరుగునో చూచెదగాక (17 పాడుచు నిష్క్రమించును)

ద్వితీయ రంగము

[ప్రవేశము:-హిరణ్యాక్షుఁడు-వరుణుఁడు]

వరు — దానవేంద్రా ! కడుంగడు వ్యయప్రయాసలకోర్చి నీవిప్పట్టున నిచ్చటికి రాగతమేమియో ఎఱిఁగింపవలయునేని యెఱిఁగింపుము

హిర — గదాయుద్ధమున నన్నెదిరించినవారు లేరని నారదుఁడు వినిపింప నధికతరామోదంబునంది నేటికిగదా తగినప్రత్యర్థి దొరికెనని సంతోషించి యిచ్చటి కరుదెంచితిని

వరు — [తనలో] నీతోడనా పోరొనరించుట నారదుఁడు నాకొంప దీయనెంచినాఁడు

హిర — ఆలోచించుచుంటివేమి?

వరు — ఓయీ !

చ మనమున శాంతిబూని నియ ♦ మంబున సంగరముజ్జగించియే
ననయమునున్నవాఁడ నిపు ♦ డాహవకేళి చరింపజాలదు నీ

ఘనభుజవిక్రమస్ఫురిత • గాఢవిజృంభణముల్ జయింపజా
లిన ప్రతివీరులెవ్వరును • లేరు ముకుందుడు దక్క నెక్కడన్

హిర—(తనలో) తప్పించుకొన యత్నించుచున్నాడు అయిన మరొ
క్కపరి మాట్లాడిచూచెదగాక ! (ప్రకాశముగ) ఓయీ ! స
మర్థుడగు వీరుడు లభించినచో యుద్ధముసేయక నాడుదానివలె
నియమము శాంతి యని మాయలాడైన వేటికి తెమ్మికొంత
కాలము వినోదముగా మల్లయుద్ధ మొనరింతము రమ్ము

వరు—ఓయీ ! పలుమాటలేల వినుము నీవంటి వీరుడు లభించుటయే
తడవుగా యుద్ధమొనరించువాడను కాని యీ నియమమూను
టచే యుద్ధమొనర్చుటలేదు అయినను కమలాసనవరప్రభావ
మున నమితపరాక్రమంబుగల నీతో నావంటి సామాన్యుడు
పోరజాలునే ముకుందునియొద్ద కేగుము

హిర—అతడెచ్చోటనుండును

వరుణు—దానవకులావతంసమా !

చ. గొనకొని యమ్మహాత్ముడు వి • కుంఠపురంబున నున్నవాడు దా
నని మొనబెక్కుమారులభి • యాతుల నోరిజయించి శక్తి పెం
పున నడిసన్నవీరుడవి • భావనకోటి నుతించునందు వే
చను మతడిచ్చునీకునని • సర్వము చే[illegible] నంత మీవటన్

హిర—సరే గానిమ్ము ఆచ్చటికే బోయెదను [తనలో] ఛీ ! ఛీ
యిట్టిపిరికిపందవని యెఱింగినచో రాకనేయుందును (ము[illegible]
నకు నడచును) (తెరవాలును)

హిర—ఇక్కడ నింతమైనదింక యెక్కడనెంతయగునో చూడవలయు
ను నాపేరు విన్నమాత్రముననే యింద్రుడు పారిపోయెను
యీవరుణుడు యుక్తియుక్తముగా మాటలాడి తప్పించుకొని

నాడు ఇంక నాముకుందుడు మాత్రము నాతో బోరుటకు
సమ్మతించునా?

(తెరలో వీణానాదము)

అదుగో ! నారదుని వీణాస్వనంబు వినవచ్చుచున్నది

[ప్రవేశము నారదుడు 9 పాడుచు]

నార—ఇచ్చటనే యుంటివేమి? వరుణునియొద్ద కేగలేదా !
హిర—ఏగితిని లాభమేమి?
నార—వరుణుడు యుద్ధమొనరింపలేదా ?
హిర—ఆవరుణుడు మాత్రి మాహిరణ్యాక్షునితో బోరసాహసించు
నా? ఆతడు దురమొనరింపలేక మొండిచేయిజూపుచు ము
కుందునియొద్దకు బొమ్మనెను అందులకై వైకుంఠమున కేగు
చుంటిని
నార—వలదు వలదు

చ గురుభుజుడమ్మహాత్ముడు వై ♦ కుంఠపురంబున నేడులేడు భూ
భరమువహింపనాదికిటి ♦ భావముదాల్చి రసాతలంబునం
దిరవుకనున్నవాడచటి ♦ కేగగనోపుదువేని నేగుమం
దరయుగగల్గు నీకునను ♦ రాంతకుతోడి రణంబవశ్యమున్

హిర—ఏమీ ! వైకుంఠమునలేడా ! అట్లయిన రసాతలంబునకే బో
యి యాతని వరసెదగాక (నిష్క్రమించును)
నార—వీడు నేడే హరిచేగూలగలవాడు యీదితిపుత్రుని సాంగముగా
జూచియే పోయెదగాక (నిష్క్రమించును)

(తెర యెత్తబడును రసాతలము)

(ప్రవేశము:. నారదుడు)

నార—(తనలో) ఆనారాయణదేవుని యవతారలీలల వర్ణింప నెవ్వ
తరంబు—మున్ను మత్స్యావతారమున సోమకాసురాధముని జంపి బా

జమువుల బ్రహ్మకిచ్చె సురాసురులు సముద్రమథన మొనరిం పుచుండఁగా క్రుంగిన గిరిక్రింద నిలచి యాకుధరభారము వహించి దేవతల కమృతమొసఁగెను. నేఁడీరక్కసాధముని జంప నాదికిటిరూపంబుదాల్చి యున్నాఁడు...(ఎదుటఁజూచి) అల్లదే అమ్మహానుభావుఁ డెదురులేని శౌర్యమున విహారమొనరించు చున్నాఁడు.

సీ. తుదమొదళ్లకు జక్కి • దుసిసివాఱగ మోర
కులశైలములజిమ్ము • గొంతతడవు
బ్రహ్మాండభాండంబు • పగిలిచిల్లులువోవ
గొమ్ములదాటిచు • గొంతతడవు
జలధులేడును బంక • సంకులంబై యింక
ఖురములమట్టాడు • గొంతదడవు
ఉడురాజ సూర్యుండు • నొక్కమూలకుబోవ
కుఱుచవాలము ద్రిప్పు గొంతదడవు
గీ. గిరియుగు ద్రించు లంఘించు • గొప్పరించు
నెగయు ధరవద్ర్వ బొఱియగా • నేపురేగి
దానవేంద్రుని గుండెలు • తల్లడిల్ల
బందిమొల్లన రణపరి • పంథియగుచు

అల్లదే హిరణ్యాక్షుఁ డీవంకకే వచ్చుచున్నాఁడు నేనామాటునునుండి వీరియుద్ధనైపుణ్యమును దిలకించెదగాక (నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము:- హిరణ్యాక్షుఁడు.]

హిర— (తనలో) అల్లదేమకుటుండు నాదికిటిరూపంబున నన్ను భయపెట్టుటకుగా బోలు సముద్రమంతయు వ్యాకులపెట్టుచున్నాఁడు ఆ-అ-అదే నావశవర్తినియైనభూమిని దంష్ట్రాగ్రమున నిల్పి వినోదించుచున్నాఁడు గనిమ్ము వీనిపనిపట్టెదగాక (ప్రకాశ

ముగ) ఓరీ! నారాయణా! వనివరాహరూపా!

క. గోనకోనినీవి ధరణిం
గోనిపోకుము విడుముగాక • కోనియోఁగెదవే
గోనియెద నీప్రాణముగై
కొనుమిదె నాదుమాట • కోననేమిటికిన్. (నిష్క్ర)

(తెరయెత్తఁబడును) వ ర హా వ తా ర ము

ఈహిరణ్యాక్షుఁడు విరించి దయనలంచి యొసంగినవరముల కుప్పొంగి భూవలయము నన్నుమించినవీరుఁడు లేడని గర్వించి యెల్లర బాధించుచు ప్రజాకంటకుఁడయ్యె వీనిని జక్కాడి లోకంబుల కుపకారమొనర్చెదగాక.

[ప్రవేశము:— హిరణ్యాక్షుఁడు]

(కం. గోనకోని...అనుపద్యమును జదువుచు)

వరా—(సమీపించుచు)

ఉ. వినరా యోరి యమంగళాచరణయు • ద్వృత్తిన్ననున్నీదు ధీ
ననయంబున్ వనగోచరంబగు మృగం•బంచుం దలంతౌర నే
నెనయన్ వన్యమృగంబయాదుబలియై • యేతెంచు నీబోటియా
శునక శ్రేణివధింతు నేడని మొనన్ సాకోర్చివర్తించినన్

చ. ననునెమరంగజాలి నఘ•నంబగు శౌర్యము ధైర్యమున్ బలం
బునుగలవేని నిల్వురణ • భూమిని నీహితులైనవారికిన్
గనుగవ బాష్పపూరములు • గ్రమ్మగమాన్పగనోపుదేని జ
య్యనజనబొమ్ము దానవకు•లాధమయూరక రజ్జులేటికిన్

హిర—ముకుందా! నీబీరంబులఁ బోనడచి నాతోఁ బోరగలవేని విఱ డుమగంటిమి గలదేని రణంబుననిల్వుము లేకున్న యిందాఁ దులపగిది కాళ్ళకు బుద్ధిసెప్పి పరుగిడుము

వరా—ఛీ భుజాబలగర్వదురీదగ్ధా—ఆరణోచితస్థలంబులకు రమ్ము—

(ఇరువురు నిష్క్రమింపగా నారదుడు-ప్రవేశము)

నార—ఏమి వీరి సమరనైపుణ్యము-యిరువురును వెనుకంజవేయక-కాదు- కాదు- హిరణ్యాక్షు డించుక వెనుకకేగుచున్నాడు. లేదు. వెనుకకేగి తగరుకొండదాకినభంగి మరల హరిని దాకు చున్నాడు. ఆ-చచ్చెను హిరణ్యాక్షుడు-లేదు నారాయణు నిచే వ్రేటుపడి క్రిందపడెను. మరల లేచుచున్నాడు. క్రిందబ డినను మాదేగెలుపనినట్లు బీరంబులు పల్కుచున్నాడు- ఏమి గుసగుసలు (పైకిజూచి) తెలిసినది జగద్వినుత పరాక్రమ శీలు రగు నీవీరులు యుద్ధనైపుణ్యమును దిలకించుటకు దేవతల్లె విమానరూఢులై గగనమార్గంబున నిలచియుండిరి. అదే బ్రహ్మ ఏదో పల్కుచున్నాడు.

(తెరలో)

ఉ. అంచితదివ్యమూర్తి పర • మాత్మక యాకలుషాత్ముడైన న
క్తంచరుఁ డస్మదీయవర • గర్వమునన్ భువనంబులెల్లగా
రించి మదించి యిట్టివిప • రీత చరిత్రుని దుంపకిట్లుపే
క్షించుటగాదు వీనిబలి • సేయు వసుంధరకుం శుభంబగున్.

నార—(తనలో) చతురాననుండు వీనినివధించి భువనంబులకుపకార మొనరింపుమని ప్రబోధించుచున్నాడు గాని సంధ్యాకాలమే తెంచుచున్నదని యెఱుంగక కాబోలును హరి వానితోక్రీడిం చు చందంబున యుద్ధమొనరించుచున్నాడు.

(తెరలో]

మ. అనఘాఖ్యాయభిజి న్ముహూర్తమునదే • వారాతి మర్దింపవే
సనయంబున్ మఱిదైత్యవేళయగు సం • ధ్యాకాలమే తెంచినన్

ఘనమాయాబలిశాలియైన దనుజుఁ • ఖండింపగా రాదుగా
వునసీవేళనఁ ద్రుంపు సజ్జనహిత • ప్రోద్యోగరక్తుండవై

నారద—కమలాసనుఁ డదే దనుజునివధింపుమని దేవాదిదేవుని త్వర
పెట్టుచున్నాడు- అదే- అదే- దేవదేవుండు చక్రముందుకొని
యారక్కసునిపై విడచినాడు- దనుజుడు నేలగూలినాఁడు- ఆ
దనుజాధముని దృక్కులింకను శ్రీహరిపైననే యున్నవి-

మ. పరమయోగీంద్రులు యోగమార్గముల నె • వ్వానిన్ మనోవీథి సు
స్థిరతన్ లింగశరీరభంగమునకై • చింతింతు రా పంకజో
దరు ప్రాణాహుతి దన్ముఖాంబురుహమున్ • దర్శించుచుం జచ్చె దు
ర్భరతోత్రంగుఁడు దైత్యవల్లభుని సౌ • భాగ్యంబు దానెట్టిదో

(తెరలేవగా హిరణ్యాక్షునిపై హరియుండును)

బ్రహ్మాదులిరువంకలను జేరి స్తుతింతురు

బ్రహ్మ—
చం. తలపరసాతలాంతరగ • తక్షితి గ్రమ్మర నిల్పినట్టి నీ
కలితనమెన్న విస్మయము • గాదు సమస్తజగత్తులోలిమై
గలుగగఁ జేయుటద్భుతము • గాక మహోన్నతి నీవొనర్చు పెం
పలరిన కార్యముల్ నడప • నన్యులకుం దరమే రమేశ్వరా!

ఇంద్రు—
ఉ. విశ్వభవస్థితి ప్రళయ • వేళలయందుఁ గారణత్వమున్
విశ్వము నీవయై నిఖిల • విశ్వములోలి సృజింతువిందిరా
ధీశ్వర యోకేశవ త్రి • యామయదివ్యశరీరదేవ నీ
శాశ్వతలీల లిట్టివని • సన్నుతి సేయగ మాకు శక్యమే
(తెరవాలును)

శ్రీ

సంగీత విష్ణులీలలు

నరసింహావతారము.

ప్రథమరంగము.

(ప్రవేశము:—హిరణ్యకశిపుఁడు, లీలావతి
విత్రజిత్తి మొదలగువారు!)

హిర—నిన్నటిదినంబునుండియు చిరంజీవి యగు ప్రహ్లాదునిఁ జూడవల యునని యుండుటచే కుర్రనిదోడ్కొనిరమ్మని చండామార్కులకు వార్తబంపినను రాకుండిరేలకోగదా !

లీలా—అదే ! కుమారుని వెంటబెట్టుకొని గురుపుత్రులు వచ్చుచున్నారు.

(ప్రవేశము:—ప్రహ్లాదుఁడు చండామార్కులు)

ప్రహ్లా—(తండ్రికడకేగి) జనకా ! నాకృతవందనము గొనుఁడు

హిర—లీలా-దీర్ఘాయుష్యమస్తు, గురుపుత్రా! ఆయాసన మలంకరింపుఁడు.

హిర—(ప్రహ్లాదుని దగ్గరగాదీసుకొని) కుమారా! నీవు గురువులకడ శ్రద్ధగా విద్యనభ్యసించుచుంటివా! గురువులకడ నీవిదివరకెట్టి శాస్త్రముల నభ్యసించితివి.

ప్రహ్లా—తండ్రీ పెక్కుశాస్త్రముల జదివితిని గురువులెన్నింటినో జదివించిరి. ఈ చదువులు నిస్సారములు.

ఉ. ఎల్లశరీరధారులకు • నిల్లను చీకటినూతిలోపలన్
ద్రొళ్ళకవీరు నేనును మ తిభ్రమణంబు భిన్నులై ప్రవ
ర్తిల్లక సర్వమున్ నతని • దివ్యకళామయమంచు విష్ణునం
దుల్లముఁ జేర్చి తారడవి • నుండుట మేలు నిశాచరాగ్రణీ.

హిర—ఏమిది నా వైరియగు నా వెన్నుని గొప్పజేసి వర్ణించుచుంటివి.
ఇయ్యది నీకెవ్వరుపదేశించిరి లేక నీకేదోచెనా?

శా. నాకుంజూడగ చోద్యమయ్యెడి గదా • నాతండ్రి యీబుద్ధి దా
నీకున్ లోపలదోచెనో పరులు దు • ర్నీతుల్ పఠింపించిరో
యేకాంతంబున భార్గవుల్ పలికిరో • యీదానవశ్రేణికిన్
వైకుంఠుండు కృతాపరాధుడతనిన్ • వర్ణింపనీకేటికిన్

మా [illegible] చెదర్పు?

మ. సురలందోలుటయో సురాధిపతులన్ • సృక్కించుటో సిద్ధులం
బరి వేధించుటయో మునిప్రవరులన్ • బాధించుటో యక్ష కి
న్నర గంధర్వవిహంగ నాగపతులన్ • నాశంబునొందించుటో
హరియంచున్ గిరియంచు నేలచెడమో • హాంఘుండవై పుత్రకా!

ప్ర—(గురునివైపుతిరిగి)

శా. అజ్ఞుల్ గొందఱు నేముదామనుచు మా • యం జెంది సర్వాత్మకుం
బ్రజ్ఞాలభ్యుదురన్వయక్రమములన్ • భాషింపగానేరరా
జిజ్ఞాసాపథమందుమూఢులుగదా • చింతింపబ్రహ్మాదివే
దజ్ఞుల్ తత్పరమాత్మవిష్ణు నితరుల్ • దర్శింపగా నేర్తురే

చండా—నాయనా ప్రహ్లాదా! హరిభక్తిమానుము.

ప్రహ్లా—గీ. ఇనుమయస్కాంతసన్నిధి • నెట్లుభ్రాంత
మగు హృషీకేశుసన్నిధి • నావిధమున
గరగుచున్నది దైవమో • గమునజేసి
బ్రాహ్మణోత్తముచిత్తంబు • భ్రాంతమగుచు.

మఱియొక్క విశేషమాలోచింపుడు—

సీ॥ మందారమకరంద • మాధుర్యమునఁదేలు
మధుపంబుబోవునే • మదనములకు
నిర్మలమందాకి • నీవీచికలఁదూగు
రాయంచజనునె త • రంగిణులకు
లలితరసాల ప • ల్లవఖాదియై చొక్కు
కోయిలసేరునే • కుటజములకు
పూర్ణేందుచంద్రికా • స్ఫురితచకోరక
మరుగునే సాంద్ర నీ • హారములకు
నంబుజోదరుదివ్య పా • దారవింద
చింతనామృతపాన వి • శేషమత్త
చిత్తమేరీతి నితరులఁ • జేరనేర్చు
వినుతగుణశీల! మాటలు • వేయునేల?

చండా—ప్రహ్లాదా: మాజెప్పిన శాస్త్రములనెల్ల మంటగల్పితివా!

ఉ॥ పంచరద్వయస్కుఁడవు • బాలుఁడవించుకగాని లేవు భా
షించెదు తర్కవాక్యములు • జెప్పినశాస్త్రములోని యర్థమొ
క్కించుకయైనఁజెప్ప వసు • రేందుని ముందట మాకునొాదలన్
వంచుకొానంగ జేసితివి • వైరివిభూషణ వంశదూషణా.

హిర—కుమారా; మనకులద్వేషియగు నాహరిని కీర్తించెదవేల నా
మాటలు వినుము హరిభక్తి మానుము మేలగును.

ప్ర—జనకా! ఆదిమధ్యాంతశూన్యుండును- రాజసాది గుణత్రయ
విరాజతుండును- చిరశుభాకారుండును- మోక్షసందాయకుం
డును- అగు నాదేవదేవునకు- మీరు- వైరులనియు వారుహితు
లనియు భేదమున్నదా! బుద్ధిహీనులమై మనమట్లు దలంచుచుం
దుముగాని యాపరమాత్మునకట్టిదెన్నటికిని లేదు. పిపీలికాది

బ్రహ్మాపరియంతమాతడు సమంబుగ నెల్లర సమతృప్తినారయు చుండును.

హిర — ఛీ! దురాత్మా! నాకే బుద్ధులుగరపుచుంటివా!

చ. తనయుఁడుగాడు శాత్రవుఁడు • దానవభర్తకువీఁడు దైత్య చం
దనవనమందుఁ గంటకయు • తక్షితిజాతము భంగి బుట్టి నా
డనవరతంబు రాక్షస కు • లాంతకు బ్రస్తుతిసేయుచుండు దం
డనమునఁ గాని శిక్షలకు • డాయఁడు పట్టుఁడు కొట్టుఁడుద్ధతిన్

చండా — దనుజేంద్రా! మావల్ల లాలించుము - ఈతఁడింకను పసివాఁడు దండనమున కాఁగలేడు గాన మరల దోడ్కొనిపోయి మా నిపుణత్వమంతయు జూపి గోపించియో దండించియో జదివించి యీపాడు హరిభక్తి మానునట్లొనరింతుము.

లీలా — నాథా! చండామార్కులు జెప్పినవిధంబున వర్తించుటయె కర్తవ్యము. యింకను ముక్కుపచ్చలారని యీచిన్నపాప దండించినచో లాభముండునా! కొంచెము ప్రాజ్ఞుఁడైనచో నేమేని బుద్ధిదెచ్చుకొనునేమోగదా!

హిర — మంచిదట్లనేగానిండు-గురుపుత్రా! మీ యిచ్చవచ్చిన తెఱంగున వీనికి బోధించి హరిభక్తి మానునట్లొనరింపుడు.

(చండామార్కులు ప్రహ్లాదులు నిష్క్రమింతురు)

హిర — ప్రాణేశ్వరీ! రమ్ము లోనికేగుదము-నేడునామనం బన్యాక్రాంతమై యొకవిధమగు విచారముచే నావరింపబడినట్లున్నది.

(నిష్క్రమింతురు - తెరవ్రాలును)

ద్వితీయ రంగము.

(హిరణ్యకశిపుఁడు చండమార్కులు ప్రహ్లాదుఁడు దూరముననుండగా తెరలేచును.)

చండ—నాయనా! ప్రహ్లాదా! నామాటవినుము నీతండ్రియెదుట విష్ణునివర్ణింపకుము - నామాటవినుము - మాకు దలవంపులు దేకుము. కనుసన్నల మెలగి నీతండ్రియిష్టానుసారమువర్తించుము- ఈపాడుహరిభక్తి కీర్తనలపద్యములు నీతండ్రిచెంతఁ బాడకుము.

ఉ. త్రిప్పకుమన్న మావచము • దీర్ఘముగైన త్రివర్గపారముల్
దప్పకుమన్న నేఁడు మన • దైత్యవరేణ్యుని మ్రోలనేము మున్
జెప్పిన నీతిగానిమఱి • సెప్పకుమన్న విరోధినీతులన్
విప్పకుమన్న దుష్టమగు విష్ణుచరిత్రకథార్థజాలముల్.

అదే నీతండ్రి నమస్కరింపుము. దానవసార్వభౌమా! నీకుమారుని సకలనీతిశాస్త్ర పారంగతునిఁ జేసి దోడ్కొనివచ్చితిని.

క. శిక్షించితిమన్యములగు
పక్షంబులుమాని నీతి • పారగుఁడయ్యెన్
రక్షోవంశాధీశ్వర
వీక్షింపుము నీకుమారు • విద్యాబలముఁ

ప్రహ్లా—జనకా! నమస్కరించుచున్నాడను.

హిర—కుమారా! దీర్ఘాయుష్మంతుడవై యుండుము. (అని దగ్గరకు దీసికొని ముద్దిడుకొని తొడపైగూర్చుండబెట్టుకొని) ఇంతకాలము దనుక నీవేమిజదివితివి గురువులేమిబోధించిరి

శా. చోద్యంబయ్యెడి నింతకాలమరిగెన్ • శోధించియేమేమి సం
వేద్యాంశంబులు సెప్పిరో గురువులే వెంటంబఠింపించిరో

విద్యాసార మెఱుఁగఁ గోరెద భవ ♦ ద్విజ్ఞాతశాస్త్రంబులోఁ
బద్యంబొక్కటి చెప్పి సార్థముగతా ♦ త్పర్యంబుభాషింపుమా.

ప్ర — జనకా! గురువులెన్నియో శాస్త్రములు చెప్పిరి నేను జదివి
తిని చదువులలోని సారమును గూడగంటిని.

క. చదివించిరి నను గురువులు
చదివితి ధర్మార్థముఖ్య ♦ శాస్త్రంబులు నే
జదివినవి గలవు పెక్కులు
చదువులలో మర్మమెల్ల ♦ జదివితి తండ్రీ.

హిర — నాయనా! మంచిది. ఆపామహరిభక్తి మాని శాస్త్రంబుల
నెల్లజదివి సారముగ్రహించితివా! మంచిది. యింక నెన్నడును
నావిష్ణుని గీర్తింపకుము. నీవు నేర్చినసార మెద్దియో నాకుఁ
గూడ విన్పింపుము.

ప్ర — జనకా! ఆలింపుము.

సీ. కమలాక్షునర్చించు ♦ కరములు కరములు
శ్రీనాథువర్ణించు ♦ జిహ్వ జిహ్వ
సురరక్షకుని జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు
శేషశాయికి మొ్రక్కు ♦ శిరము శిరము
విష్ణు నాకర్ణించు ♦ వీనులు వీనులు
మధువైరి దవిలిన ♦ మనము మనము
భగవంతువలగొను ♦ పదములు పదములు
పురుషోత్తముని మీఁది ♦ బుద్ధిబుద్ధి
దేవదేవుని జింతించు ♦ దినము దినము
చక్రహస్తుని ప్రకటించు ♦ చదువు చదువు
కుంభినీధవుజెప్పెడి ♦ గురుఁడు గురుడు
తండ్రిహరిజేరు మనియెడి ♦ తండ్రి తండ్రి

జనకా ఆలించుము విష్ణుభక్తిలేని మానవుడు మానవుడే

సీ. కంజాక్షునకుగాని ♦ కాయంబు కాయమే
పవనగుంభిత చర్మ ♦ భస్త్రిగాక
వైకుంఠుఁబొగడని ♦ వక్త్రంబు వక్త్రమే
ఢమఢమధ్వని తోడి ♦ ఢక్కగాక
హరిపూజనములేని హస్తంబు హస్తమే
తరుశాఖ నిర్మిత ♦ దర్విగాని
కమలేశు జూడని ♦ కన్నులు కన్నులే
తనుకుడ్యజాల రం ♦ ధ్రములుగాక
చక్రిచింతలేని ♦ జన్మంబు జన్మమే
సరళిసలిలబుద్బు ♦ దంబుగాక
విష్ణుభక్తిలేని ♦ విబుధుండు విబుధుఁడే
పాదయుగముతోడి ♦ పశువుగాక.

జనకా! సంసారవారాసిల్లో జిక్కుకొనిన మానవులకు విష్ణుభక్తిలేకు
న్న మోక్షములభించునా !

సీ. సంసారజీమూత ♦ సంఘంబు విచ్చునే
చక్రిదాస్యప్రభం జనములేక
తాపత్రయాభీల ♦ దావాగ్నులారునే
విష్ణుసేవామృత ♦ వృష్టిలేక
సర్వంకషాఘౌఘ ♦ జలరాసులింకునే
హరిమనీషా బడ ♦ బాగ్నిలేక
ఘనవిపద్గాఢాంధ ♦ కారంబులడగునే
పద్మాక్షునుతిరవి ప్రభలులేక
నిరుపమానపునరావృత్తి ♦ నిష్కళంక
ముక్తివిధిఁ గానవచ్చునే ♦ ముఖ్యమైన

శార్ఙకోదండ చింతనాం ♦ జనములేక
తామరసగర్భునకునైన ♦ దానవేంద్ర

హిర—(మండిపడుచు) ఓరీ ! దుర్మతీ ! (కుమారునికిందికిద్రోసి) నా యెదుట యిట్లు నావైరినివర్ణింప సాహసించిన నిన్ను పుత్రవ్యామోహమునబడి మన్నించితినిగాని లేకున్నచో నీపాటికి నా ఖడ్గమున కెరవైయుందువు. ఎంతగా మీరిపోయితివి. ఇట్టికుల ద్రోహివగుదువని కలనైనం దలంపనైతిగదా ! అయినను యిందు నిన్ననవలసినదిలేదు.

చ. పటుతరనీతిశాస్త్ర చయ ♦ పారగుజేసెదనంచు బాలునీ
పటుగొంపోయి వానికి న ♦ నర్హములైన విరోధిశాస్త్రముల్
కుటిలత జెప్పినాడవు భృ ♦ గుపుత్రవరుండవటంచు నమ్మితిన్
గటకటబ్రాహ్మణాకృతివి ♦ గాక యథార్థపు బ్రాహ్మణుండవే.

చండా—దానవేశ్వరా నాపైన నలుగకుము.

ఉ. తప్పులు లేవు మావలన ♦ దానవనాథ విరోధిశాస్త్రముల్
చెప్పము క్రూరులైపరులు ♦ చెప్పరు మీచరణంబులానను
మ్మెప్పుడు మీకుమారునకు ♦ నింతయు నైజమనీమ యెవ్వరుం
జెప్పెడి పాటిగాదు ప్రతి ♦ చింతదలంపుము నేర్పుకైవడిన్.

హిర—ఓరిడింభకా ! గురుపుత్రులుపదేశింపని యీదుర్మతమునెవ్వ రుపదేశించిరి. వారల బేర్కొనుము తత్క్షణము వారిని ద్రుంచెదను.

ప్ర—జనకా !

ఉ. అచ్చపుజీకటిన్బడి గృ ♦ హవ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచు బుట్టుచున్ మరల ♦ చర్వితచర్వణులైనవారికిన్
జెచ్చెరబుట్టునే పరులు ♦ జెప్పిననైన నిజేచ్ఛనైననే
విచ్చిననైన గానలకు ♦ నేగిననైన హరిప్రబోధముల్.

ఒకరుపదేశించినంతమాత్రమున విష్ణుభక్తి యలవడునా! పూర్వకర్మ సంచితంబుగ దనంతనదియే యుద్భవింపగలదు.

హిర—ఏమీ! నీపొగరుబోతు సమాధానము. కానిమ్ము. యిట్టిప్రగల్భవాక్యము లాడువారలను మన్నింపరాదు.

శా. అంగవ్రాతములోఁ జికిత్సకుఁడు దు ♦ ష్టాంగంబు ఖండించి శే
షాంగశ్రేణికి రక్షసేయుక్రియని ♦ యజ్ఞాన గులద్రోహి దు
ష్టాంగుం గేశవపక్షపాతి నధముఁన్ ♦ జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగఖ్యాతిఁ జయింపఁగాదం గులముని ♦ ర్దోషంబు గావించెదన్

దానవులారా! రండు-యీతుచ్ఛునిఁ గొనిపోయి మీయిచ్ఛవచ్చినట్లు బాధింపుడు. కట్టుడు కొట్టుడు హరిభక్తి మానివేయుదుననువరకు. మీయిచ్ఛవచ్చినట్టు శూలములచేఁ బొడువుడు గదలచే మొత్తుఁడు.

[ప్రవేశము:—యిరువురు రాక్షసులు]

ప్ర—జనకా! శ్రీ మన్నారాయణ చరణారవింద మరందపాన పారవశ్యంబున దేలుచున్న నా కెట్టియాపదలును గానేరవు.

హిర—(దానవులతో) ఈద్రోహినిఁ గొంపొండు.

ప్ర—శ్రీహరీ! శ్రీహరీ! (దానవులు దోడ్కొనిపోవుదురు)

హిర—(తనలో) ఎంతజెప్పినను వినడయ్యెను. కడకా దనుజులు యువరాజని సంశయింపక తమయిచ్ఛవచ్చినరీతిఁ బాధింపుచున్నను సహించుచు శ్రీహరీ! శ్రీహరీ! యనినుతించునుగాని యించుకంతయు దైన్యమొందడు.

ఉ. శూలములన్ నిశాచరులు ♦ సుక్కఁగ దేహము నిగ్రహింపగా
బాలుఁడు నేలపైబడఁడు ♦ పాఱఁడు చావఁడు తండ్రినైన నా
పాలికివచ్చి, చక్రధరు ♦ పక్షముమానితినంచు పాదముల్
ఫాలముసోక మ్రొక్కఁడన ♦ పాయత నుండుట కేమిహేతువో.

చండా—(రాజు యభిమత మెఱింగి) రాజేంద్రా! నాపల్కు లాల కింపుడు. శుక్రాచార్యులవారు వచ్చునంతవఱ కీతని నింక బాధింపకుము. వారు వచ్చిరేని తగుమార్గములబోధించి విష్ణుభక్తి విడచునట్లు జేసెదరు. అంతవరకు మేముగూడ వేయి విధంబుల యత్నించుచునే యుందుము.

హిర—అట్లొనర్చుడు-రండాతని దోడ్కొని వెడలుదురుగాక.

(నిష్క్రమింతురు)

(తెర పడును)

తృ తీ య రం గ ము

—:పాఠశాల:—

(చండామార్కులు-ప్రహ్లాదుఁడు-యితర బాలురు)

చండా—ప్రహ్లాదా! ఆహరిభక్తిమాని తిన్నంబుగ నా నేర్పు త్రివర్గ పాఠముల జదువుచుండుము. నీతోడి బాలురచేఁగూడ జదివించుచుండుము. జపతపంబుల నిర్వర్తించుకొని యొక్కఘడియలో వచ్చెదను. (నిష్క్రమించును.)

1 బాలుడు—పంతులు వెళ్లినాడు-పుస్తకములు మూలపారెయ్యండి ఆడుకుందాము రండి.

2 బాలుడు—నీకెప్పుడు ఆటలేకాని చదువక్కఱలేదు.

3 బాలుడు—నువ్వు మాచదివేసినావు లెద్దూ.

4 బాలుడు—ప్రహ్లాదా! ఆడుకొనుటకు వచ్చెదవా!

ప్ర—బాలకులారా! ఆలించుడు, ఆటపాటలలో కాలమును వ్యర్థము సేయకుడు-సకలజన్మంబులలో మనుష్యజన్మంబుత్తమము- అయ్యది యశతవర్ష పరిమితంబైన జీవితకాలంబున నియమితంబై యుండు

అందు సగమంధకార బంధురంబయి రాత్రిరూపంబున నిద్రా దివ్యవహారంబున నిరర్థకంబగు చిక్కిన యేబదివత్సరంబుల బాల్యకైశోరకౌమారాదివయోవిశేషంబుల యిరువదివత్సరంబులు గతించుచు, మిగిలిన ముప్పదివత్సరంబులందును నింద్రియంబులచేతఁ బట్టుబడి యరిషడ్వర్గాములకుఁ జిక్కి దన్మధ్యంబు నుండి వెలువడజాలక నాశాపిశాచంబుచే నావహింపబడి ధనకనకవస్తువాహనంబులను బాంధవులను ప్రేయసిని వర్జింపనేరక నిర్గమద్వారశూన్యంబగు మందిరంబున నుండి వెడలెడు మార్గంబుగానక చింతించు కీటకంబు చందంబున గృహస్థుండు స్వయంకృత కర్మపాశబద్ధుడై మోక్షసాధనంబులగు మార్గంబులగుర్తెఱుఁగక, రమానాథచరణారవింద గంధరసాస్వాదనంబెఱుఁగక మూఢుడై దండధరుమందిర ద్వారగేహళీజాజ్వల్య మానవైతరంగిణీదహనదారుణజ్వాలా జాలదందహ్యమానదేహులంగూడి శిఖిశిఖావగాహంబుల నొందుచుండును. ఏపురుషుండు యరిషడ్వర్గంబుల జయించి మనోనిగ్రహుండై తనహృదయపద్మంబున నారమాకాంతుని పాదపద్మంబుల నిడుకొని సేవించుచుండునో యాపురుషుండు మోక్షలక్ష్మినిగైకొని సర్వకాల సర్వావస్థల నాశ్రీమన్నారాయణుని చెంతనివసించియుండు కాన మోక్షార్థియైనజీవి తన యిచ్ఛవచ్చినరీతి గాలంబును వృథసేయక తుచ్ఛంబులగు నిహసౌఖ్యంబుల కాశజేయక దేహావసాన పర్యంతము నారాయణుని సేవించుటయె కర్తవ్యము.

1 బాలుడు—ప్రహ్లాదా! ఆతడెట్టివాఁడు—ఎచ్చోటనుండును.

2 బాలుడు—ఆతనిమెప్పించుటెట్లు?

3 బాలుడు—మోక్షంబుసాధించుటెట్లు?

4 బాలుడు— ఈప్రశ్నల కుత్తరమిచ్చినచో మేముగూడ హరిభక్తులమై యుందుము.

ప్ర—ఆనారాయణుండు కరుణాప్రపూరితుండై యెల్లర సమదృష్టి నీక్షించుచుండును పృథివ్యాప్ తేజో వాయు రాకాశంబులందును భూతవికారంబులయిన ఘటపటాదులందును సకల చరాచరస్థూలసూక్ష్మజీవసంఘంబులందును రజస్తత్వతమో గుణంబులందును గుణరహితంబైన మహత్వాదియందును వెక్కురూపంబుల-రూపశూన్యుండై-యుండియు లేనట్లుల మెలంగుచుండును. పెక్కు మాటలేల-ఆనారాయణదేవుండు లేనిస్థలంబుగాని వస్తువుగాని యేలోకంబునందును లేదు. అది కారణంబుగ మనము సర్వభూతములందును సుహృద్భావంబుగలిగి వర్తించిన నధోక్షజుండు పరమానందంబునొందును ననంతుండును నాద్యుండును నగునాహరి సంతసించి తనకృపా దృక్కిరణంబుల మనపైఁ బ్రసరించిన నింక మనకుఁ గావలసిన దేమున్నది. జనార్దనచరణ సరసీజయుగళ సంస్మరణ సుధారస పానప్రమత్తులమైనచో నకాంక్షితంబుగ మోక్షలక్ష్మి తనంతదానె మనలవరించితీరును.

1 బాలుడు—నీచెప్పినది సమంజసముగానున్నది

2 బాలుడు—మేముగూడ హరిభక్తుల మయ్యెదము

ప్ర—అయినచోరండు హరినిభజింతము (10)

(ప్రవేశము:—చండామార్కుఁడు)

చండా—పాఠశాలయంతయు నల్లకల్లోలముగానున్నదే. (పరికించి) ఆహా మించివచ్చినది ఎల్లరును విష్ణుభక్తులైరి ప్రహ్లాదుని మూలమున రాక్షసబాలు రెల్లరును పాడగుచుండిరి భూకాంతున కియ్యది యెఱిగింపకున్న ముప్పువాటిల్లగలదు- (ప్రహ్లాదు

ని సమీపించి బలవంతముగా నాపి) చాలుచాలు మంచిపనిజేసితివి యీరీతిగా నేనా పాఠములు జదువుట రమ్ము. నీతండ్రితో నీ వృత్తాంతమంతయు జెప్పి నిన్ను తగినట్లు శిక్షింపజేతును. రమ్ము (ప్రహ్లాదుని దోడ్కొని నిష్క్రమించును)

(ప్రవేశము:- హిరణ్యకశ్యపుడు)

హిర—(తనలో) ప్రహ్లాదునకేమేని బుద్ధివచ్చియుండునా! అకటకటా! ఆ పాడు హరిభక్తి గాక వీనియందొక దుర్గుణములేదే! యిట్టి సుగుణరాశిని నిష్కారణముగా బాధించితి-బాధించితి. కన్నకుమారుడని మానసమున నించుకేని కనికరింపక బాధించితి. అయినను-నాయెడలఁగలభక్తి వీడక విష్ణుభక్తిపరాయణుడై జరించుచుండెనే! ఇంక వీనిని నెట్లుస్వాధీనమొనర్చుకొందును. (ఆలోచించి) పసిబాలుఁ డెక్కడ క్రూరబాధలకోర్చియుండు టెక్కడ- నాశాత్రవుండగు నాహరి-నాసోదరుని యమలోకంబున కంపిన హరి వీనియం దావేశించియుండి యీబాధల సహించుచు బాలకుని గాపాడుచుండెను. ఓరీ! నామగుణరూపహీనా! నీకండకావర మడగించెదరమ్ము నాధాటికి వెరచి దాగొనిన నిన్నే సంహరింపజాలని యెడ కమలాసనదత్త మహాత్మ్యప్రాప్తవరప్రభావమెందులకు - దుర్మతీ! తత్తరపడకుము యీ హిరణ్యకశ్యపు డింతలో శాంతివహింపజాలడు.

(ప్రవేశము:—తొందరతో చండామార్కులు)

హిర—ఏమిది గురుదేవా! యింతతత్తరపాటున నరుదెంచితిరేమి? చిరంజీవి విష్ణుభక్తిమానెనా! లేదా!

చండ—దానవసార్వభౌమా! కొంపమునుగునట్లున్నది- నీకుమారుని మూలముగా తక్కుంగల బాలకులుగూడ పాడగుచుండిరి

శా. రక్షోబాలకనెల్ల నీకొడుకు చే • రంజీరి లోలోననా
శిక్షామార్గములెల్ల గుల్లలని యాక్షేపించి తానందఱన్
మోక్షాయత్తులఁజేసినాఁడు మనకున్ • మోసంబువాటిల్లె నీ
దక్షత్వంబున జక్కసేయవలయున్ • దైతేయవంశాగ్రణీ !

హిర—తానుచెడినదేగాక వారలగూడ జెరుపయత్నించెనా ! వీ
రంతటశిక్షించి నీకిది తగదని బోధింపలేదా !

చండా—నేను జపంబు నిర్వర్తించుకొని పాఠశాల కరుదెంచునప్పటి
కి బాలులెల్లరును తన్మయత్వముతో పాడుచు నాడుచుండిరి.
అతికష్టముపై నీతనయుని బట్టినిల్పి యిదేమని ప్రశ్నించగా!
నాకుఁ గూడ విష్ణుభక్తియుపదేశింప బ్రారంభించెను. అంత
జేయునది లేక యీవృత్తాంతము తమ కెఱుఁగఁజేయవచ్చితిని
ప్రహ్లాదుని యల్లదే గుమ్మముకడ నిలిపితి.

హిర—(కోపమున) ఓరీ ! డింభకా ! పుత్రుడవని కనికరముజూపిన
కొలదియు నెత్తిపైకెక్కి తాండవించుచున్నాడవా ! ఓరీ
అలంబసా ! ప్రహ్లాదు నిట్టీడ్చుకొనిరమ్ము.

(ప్రవేశము:-ప్రహ్లాదుఁడు అలంబసుఁడు)

హిర—ప్రహ్లాదా ! కడసారిగా నడుగుచున్నాను. విష్ణుభక్తిమానెదవా ! నాఖడ్గమున కెరయయ్యెదవా ! జెప్పుము కులాచార
ధర్మంబులఁ బోవిడిచి నీపినతండ్రిని వరాహరూపంబున జంపిన
యదురాత్ముని బట్టువలె నేలవర్ణించెదవు

ప్ర—జనకా ! ఆమహాత్ముని యూరకనిందించెదవేమి యిటువినుము
నాపినతండ్రియొనర్చిన ఘోరపాపమే యాతనిని వరాహరూ
పంబున జక్కాడినది. నారాయణదేవునకు రాగద్వేషములు
లేవు.

హిర—దురాత్మా ! (అనితన్నుచున్నాడు)

ప్ర—శ్రీహరీ !

హిర—ఛీ ! నోరుమూయుము హరియను వాడెవ్వఁడునులేడు. ఉన్న చో తనహితులైన దిక్పాలురజించి చెండాడునాడు నిండుమగంటిమిఁగలవాడైనచో నాతోఁబ్రతిఘటించి నిలువకుండునా.

ప్ర—జనకా ! కామక్రోధాదుల జయించి యింద్రియంబులఁ జిక్కువడకఁ జతురులై వర్తించు పుణ్యచరిత్రులకుగాని నీవంటి వారలకు గోచరింపదు.

హిర—ఓసీ దుర్మతీ ! నీమందమతి యింకను మేరమీరుచున్నదే (అని నురలదన్ని) ఓరీ ! అలంబసా యొక్క పాములవానిని బిలిపించి క్రూరసర్పములచే వీనిని నాయెదుట గరపింపుడు.

(ప్రవేశము:—లీలావతి 11 పాడుచు)

లీలా—నాథా యించుక కరుణింపుము. కుమారుని- నవమాసంబులు గర్భమందుదాల్చి గనిన నాకుమారుని- యీముక్కువచ్చలారని ముద్దుకుఱ్ఱని- మనవంశలతాంకూరుని- చంపించుటయేనా! అందునను- అజ్ఞానముచే పసితనమున- విష్ణుని ధ్యానించుచుండెనను మిషపైఁ గన్నులయెదుటనే జంపించుటా! ఇంతకన్న ఘోరమున్నదా ! కుమారా ! ఇంతపట్టుదలయేల ? (12)

నామాటవినుము. నీతండ్రి బోధించుమార్గమునఁ బొమ్ము. విష్ణుభక్తి మానుము. నీయభ్యుదయముఁ గోరెడి నాకు సుఖమొనగూర్పుము. జనకునితో వైరమునీకుఁ దగునా ! తండ్రీ ! నామాటవినుము హరిభక్తిమానుము.

హిర—ఏమిరా ! యిచ్చటనుండి కదలవు. వెంటనే పాములవానిని దోడ్కొనిరమ్ము. (అలంబనుడు నిష్క్రమించును.)

లీలా— (13 అనుబంధము.)

నాథా ! నాథా ! నాయేకపుత్రుని మన్నింపరా ! మన్నింపకున్నమా

నె యావజ్జీవము బందెలోనుంచుఁడుగాని నాకు పుత్రశోక
ముమాత్రము గల్గింపకుము. (వేడుకొనును)

హిర—అడ్డురాకుము. (ద్రోసి వేయును)

(ప్రవేశము:—అలంబసుఁడు, పాములవాఁడు)

హిర—ఓరీ ! నీయొద్ద మంచిపాములేమైననున్నవా !

పాము—చిత్తంబాబూ చిత్తం-మామేలు పావులుండాయి బాబు !

హిర—చూపుము.

పాము—ప్రభోరుసిత్తగించండి ఇదో సూడండి యీనల్లసుక్కల తా
సునండి-మన్నెంకొండలోనండి-తిరిగి తిరిగి మూణ్నెళ్ళు కాసి
మరీపట్టుకున్నామండి - ఈగోధుంతాసును చూడండి ప్రభో
మొన్ననండి పదిమందోచోట కూకుంటె యెనకపాటనొచ్చి
ముగ్గురు పానాలుచ్చుకొని బొక్కలో దూరిందండి అప్పుడునా
నెంతో కట్టబడి దీన్నట్టుకున్నా.

హిర—ఈరెండుపాములచేతను ప్రహ్లాదుని గరిపింపుము.

లీలా—నాథా ! నాథా ! కరుణింపరా ! కుమారునిపైఁగనికరముంప
రా ! కుమారా ! ప్రహ్లాదా ! నీవైన నాపల్కు లాలింపవా !

ప్ర—అమ్మా ! యేలశోకించెదవు. శేషాహితల్పుఁడగు నా శ్రీహరినే
ధ్యానింపుచు- స్మరించుచు కీర్తింపుచున్న నన్నీక్రూర పన్నగం
బు లేమిచేయఁగలవు. యించుక యూరడిల్లుము కాని నాకెన్న
డును విష్ణుభక్తి మానుమని బోధింపకుము. వలయునేని యీ
దేహమును ప్రాణమును సమర్పించెదగాని హరిభక్తినిమాత్ర
ము మానజాలను.

లీలా—హాకుమారా ! (మూర్ఛిల్లును)

హిర—ఓరీ ! ఆలస్యమేలచేసెదవు. ఆపాములచే వానిఁగఱపింపుము.

పాము—సిత్తం సిత్తం. (నాగస్వరము పట్టుచుండును)

ప్ర—పన్నగశయనతల్పా! కృపాకల్పా నిన్ననవరతంబు ధ్యానించు చుంటినని కోపించి జనకుండు పెక్కువిధముల బాధించి నా బుద్ధిమార్పఁజాలక నన్నీక్రూరసర్పంబులచేఁ గఱపించుచుండెను కాని పాపజేనిపై శయనించిన నారాయణా నీపాదభక్తుండనైన నన్నీ పన్నగము లేమిచేయఁగలవు.

పాము—(కరపింపబోవ గరుత్మంతుడు పాముల నెత్తుకొనిపోవును)

పాము—(ఏడ్చుచు) అయ్యో బాబోయ్ బాబోయ్ కొంపమునిగింది. బాబోయ్ నాకూట్లో దుమ్మొడఁది బాబోయ్ నారెండుపాములు పోయినాయ్ బాబో

హిర—(తుళ్ళిపడి) ఏమిజరిగినది.

చండా—గరుడుఁడు డగుదెంచి పాముల నెత్తుకొనిపోయెను.

హిర—ఎంతపనిజరిగినది. అలంబసా! వీనినిదోడ్కొనిపొమ్ము కాలకూటతుల్యమగు విషపానీయమును గొనిరమ్ము.

లీలా—(మూర్ఛదేరి) తనయా తనయా నన్నిట్లు దుఃఖాంధకారబున వీడిపోయితివా

ప్ర—అమ్మా ఏటికీశోకము యీవిచారము ఈతనువు శాశ్వతమా యింతవ్యామోహమున బడితివేమి రమానాధచరణారవిందముల నమ్మిన నన్నీక్రూరసర్పము లేమిచేయఁగలవు. (14)

లీలా—(తనయుని కౌగలించుకొని) కుమారా నీవెట్లాక్రూరసర్పములబారి పడకుంటివి?

ప్ర—ఆ హరి నాసహాయార్థము గరుత్మంతుని బంపియుండెను.

(ప్రవేశము.—అలంబసుఁడు)

హిర—ఓరీ డింభకా యింక జచ్చితివి. ఆవిషంబు గ్రోలెదవా విష్ణుభక్తి మానెదవా

ప్ర—(విషపాత్రిమందుకొని) జనకా యీవిషము నేగాదు మఱియే

ఘోరవిషమునైన దాగ్రి మరణించిన మరణింతును గాని హరి భక్తి మానజాలను.

లీలా—నాథా కరుణింపరా కనికరముంపరా పగవానిని రూపుమాపి వానిని భజించుచున్న కుమారునకు జూపినచోఁ దన యజ్ఞానమునుండి తన చిత్తమును మరలించుకొని విష్ణుభక్తిని మానకుండునా? పగవానిపై జూపదగిన-పరాక్రమము- శౌర్యధైర్యములు- శక్తియుక్తులు- మున్నగునవి కన్నకుమారునిపై జూపదగునా ! నాథా ! అనుగ్రహింపుడు. అయ్యో కన్నకుమారునికే విషమిచ్చి చంపుటా నాథా ! నామొఱ నాలింపుము. యించుకంత కనికరముంపుడు. (15

హిర—ఓసీ ! దుర్మతీ ! నీయెప్పలికఁ గట్టిపెట్టి యీవిషము వీనిచేఁ దాగ్రించుము లేదందువా ! యీఖడ్గమున కెరయయ్యెదవు-

లీలా—(విషపాత్రలాగికొని) కటకటా నవమాసములు మోసి కని పెంచి పెద్దగాజేసి-వారలవలన సుఖపడవలయునని తలంచుదివసంబులలో గుమారునకు విషమిడి యంత్యకాలయంబునకను పుత్రల్లు లెందైననుండిరా కుమారా ... ...

ప్ర—(విషపాత్ర మందుకొని) జననీ సందేహింతువేల తుచ్ఛమగు పుత్రవ్యామోహమునబడి సతీధర్మము లేమరదగునా సతులకు పతియేగదా దైవము అట్టిచో నీపతి యాజ్ఞాపించిన ట్లొనరించుట కేటి యాటంకము (త్రాగును)

లీలా—ఆ ఆ త్రాగుచు-చు-o-టి-వా [మూర్ఛిల్లును]

ప్ర—[తల్లిని మూర్ఛదేర్చి] అమ్మా ఇయ్యదితగునా

హిర—ఓరీ మూర్ఖా నిన్నిప్పు డీఖడ్గమున కెరజేసినచో నెవ్వడడ్డము రాగలడు.

ప్ర—జనకా!

కం. బలయుతులకు దుర్బలులకు
బలమెవ్వఁడు నీకు నాకు • బ్రహ్మాదులకున్
బలమెవ్వఁడు ప్రాణులకును
బలమెవ్వాఁ డట్టివిభుఁడు • బలమసురేంద్రా!

ఆశ్రీహరియే వచ్చి గాపాడగలఁడు.

హిర—ఛిఛీ! వదరకుము.

శా. నాతోడం బ్రతిభాషలాడెను జగ • న్నాథుండ నాకంటెనీ
భూతశ్రేణికి రాజులే డొకఁడు సం • పూర్ణప్రభావుండు మ
ద్భ్రాతం జంపిన మున్నె నే వెదకితిం • బల్మారు నారాయణుం
డేతద్విశ్వములోన లేఁడు మఱి • వాఁ డెందుండురా దుర్మతీ?

నామరూపగుణరహితుండైన నాహరి యెక్కడనుండునురా.

ప్ర—జనకా! సర్వభూతాంతర్బహిర్మధ్య సంగతుడైన యాశ్రీహరి
లేని స్థలంబులున్నవా!

మ. కలఁడంభోధిఁగలండుగాలిఁ గలఁ డా • కాశంబునం గుంభినిం
గలఁడగ్నిన్ దిశలం బగళ్ళ నిశలన్ • ఖద్యోతచంద్రాత్మలం
గలఁడోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁద్రిలిం • గవ్యక్తులందంతటం
గలఁడీశుండు గలండు తండ్రి వెదకం • గానేల నీయాయెడన్.

ఇంకను వినుము.

కం. ఇందుగలఁ డందు లేడని
సందేహము వలదు చక్రి • సర్వోపగతుం
డెందెందు వెతకిజూచిన
నందందే గలఁడుదాన • వాగ్రణిపింటే.

హిర—ఓరీ!

కం. డింభక సర్వస్థలముల
నంభోరుహ నేత్రుఁడుండు • ననుచు మిగుల సం
రంభంబున బలికెద వీ
స్తంభంబునఁ జూపగలవె • చక్రిన్ గిక్రిన్.

ప్ర—జనకా! సందేహమే?

శా. అంభోజాసను డాదిగాగ దృణప • ర్యంతంబు విశ్వాత్ముఁడై
సంభావంబుననుండు పోఁడ విపుల • స్తంభంబునం దుండడే
స్తంభాంతర్గతుడయ్యె నుండుటకు నే • సందేహమున్ లేదు ని
ర్దంభత్వంబున నేడు గానబడు బ్రి • త్యక్షస్వరూపంబునన్.

హిర—ఇందా హరి లేకున్నచో నేడు నీచావు నిక్కము [స్తంభము ను గొట్టును.]

[స్తంభము పగులును-నరసింహావతారము.]

హిర—ఓరీ! దుర్మతీ నాయనుజునిజంపి యెందో దాగియుంటివి. రమ్ము నాప్రతాపగ దీర్చుకొందును. కుమారా నీవును విరోధిని కీర్తించుచుంటి వనుకొంటింగాని నాప్రత్యర్థిని ఎందు జూచినను గానరాని యీమాయకానిని నాకు జూపుదువని తలంచనైతిని కుమారా చిరకాలము వర్ధిల్లుము

నృసింహమూర్తి—ఓరీ దురాత్మా హిరణ్యకశ్యపా నేటితో యాయుః కాల మంతరించినదిరమ్ము [తొడలపైనిడుకొని చీల్చిచంపును]

ప్ర—(16)

(తెరవ్రాలును)

శ్రీ

సంగీత విష్ణులీలలు.

వామనావతారము.

(ప్రవేశము:—శుక్రాచార్యులు బలి.)

బలి—గురువరేణ్యా! ఈదినంబున నొక్క యతిథియైన రాకుండుటఁ జూడ కడుంగడు వింతగాఁ దోఁచుచున్నది.

శుక్రా—వింతగా నుండుట కేమున్నది.

చ. అనుగకమున్నె నిన్ను విప్రు • లర్థములన్ వెదజల్లి కోర్కెలన్
దడయకఁ దీర్తునంచు వ్రత • ధారణసేసి చరించుచుండగా
గడచెను పెక్కుమాసములు • గాన దరిద్రులు కంటికైనగ
న్పడరని నూహసేసి నుడు • వందగు దైత్యకులావతంసమా!

కోటి కొక్కడైనను యాచకుఁ డుండియుండునా యని సందియము నీ కుండిన నుండవచ్చునుగాని నేనుమాత్ర మట్లు దలంపను.

బలి—గురూత్తమా! అట్లు శలవీయకుఁడు. పెక్కురు విప్రులింక ను దరిద్రదేవతాపీడితులై యుండియుందురు. వారెల్లరును యీధనంబులను మన మన్యాయముగా నిందుసి పీచ మడచి సంపాదించినదని ప్రతిగ్రహింప సంశయపడియుందురు.

శుక్రా—దరిద్రులనుటచే జ్ఞప్తికివచ్చినది. వారలమాత్ర మేమఱి యుండఁగూడదు సుమా! ఏమందువా! తా మెవ్వరిచేనైన బాధింపబడినప్పుడెల్ల వారావారియొద్దకేగి కల్లబొల్లి యేడ్పు

లచే నాతని మనంబును గరగించి యాతనిచే నభయంబును బొందుచుందురు. అట్లనే వారు నేకును బయలుదేరిపోయి యుండవచ్చును.

(ప్రవేశము — వామనుఁడు.)

వామ—(చేయిజాపి)

ఉ. స్వస్తిజగత్త్రయీభువన • శాసనకర్త మహాసమిత్త్రవి
ద్వస్తనిలింప భర్తకును • దారపదవ్యవహార్తకుఁ మనీం
ద్రస్తుత మంగళాధ్వరవి • ధానవిహార్తకు నిర్జరీగళ
న్యస్త సువర్ణ సూత్రపరి • హార్తకు దానవలోక భర్తకున్.

బలి—(పీఠముడిగ్గి తనలో) ఈతఁ డెవ్వఁడో యర్థాపేక్ష నిట్లరుదెంచి నట్లు బొడగట్టుచున్నది. (ప్రకాశముగ) ఈపీఠమున దాసీనులు గండు.

శుక్రా—(తనలో) ఈమరగుజ్జురూపుం డెవఁడోగదా !

బలి—ప్రియా ! యుదకంబును గొనితెమ్ము.

(ప్రవేశము:—రాణి యుదకకలశముతో)

(వామనుని పాదములగడగి తలపై జల్లుకొని నమస్కరించి)

బలి—భూసురోత్తమా !

మ. వసుగా యెవ్వరినాఁడ వెవ్వఁడవు సం • వాస స్థలం బెయ్య ది
య్యెడకుఁ నీవరుదెంచుటఁ సఫలము • య్యెఁ వంశమున్ జన్మముం
గడుధన్యాత్ముఁడనైతి నామఖము యో • గ్యంబయ్యె నాకోరికల్
గడ తేరెన్ సుహృతంబులయ్యె శిఖులుం • గల్యాణమిక్కాలమున్.

వామ—దానవరాజశేఖరా ! అర్థార్థినై నేను నీసన్నిధికరుదెంచితిని.

సీ. ఇది నాకు నెలవని • యేకీతిఁ బల్కుదు
నొకచోటనక యెందు • నుండ నేర్తు

ఎవ్వానివాఁడనం • చేమని బల్కుదు
నాయంతవాడనై • నడువనేర్తు
నీనడవడియని • యెట్లు వక్కాణింతు
బూని ముప్పోకలఁ • బోవనేర్తు
నదినేర్తు నిదినేర్తు • ననియేల చెప్పంగ
నేరుపులన్నియు • నేననేర్తు
నొరులుగారు నాకు • నొరులకు నేనౌదు
నొంటివాఁడ జుట్ట • మొకఁడులేడు
సిరియుఁ దొల్లి గలదు • చెప్పెద నాయింటి
సుజనులందు తరచు • సొచ్చియుందు.

ముల్లోకంబుల వన్నెకెక్కిన దాతవని పలువురచే నాలించి నావాంఛి
తంబు నీవలన దీరునను తలంపుతో నిచ్చటి కరుగదలంచితిని.

బలి—మహాభాగా ! తమకోర్కె యెద్దియైన దీర్చుటకు సిద్ధముగా
నుంటిని యానతిండు చేతులుగట్టుకొని చేసితీరెదను.

వామ—(ఆలోచించుచుండును అభినయము.)

బలి—విప్రపుంగవా ! సందేహించుచుంటిరేల - నసత్యమాడువాఁడ
నని తలంచుచుండిరా !

వామ—అట్టి తలంపులేదు. మున్ను చన్న మీవారందఱును మహాబల
సంపన్నులు ఆడినమాట తప్పియెఱుంగరు. ఆవంశమర్యాదను
నీవు చక్కగా నిలుపగల సమర్థుఁడవు.

బలి—మహాభాగా సంశయమేలేనిచోఁదమ వాంఛితంబును దెల్పుడు.
దుకూలాభరణములో హయంబులో కరులో రత్నములో
కాంచనమో సత్కులసంజాతలగు కన్యలో గ్రామములో
భూములో గాక ధరణీఖండమె వాంఛించెదరో దెల్పుఁడు. ఇవ
న్నియును గావలసినను గొనుడు.

వామ—బలీంద్రా ! నీ చెప్పిన వస్తువుల బ్రహ్మచారినగు నేనేమిచేసి కొనగలవాడను యీవస్తువులలో నా కెద్దియును వలదు.

శుక్రా—(తనలో) ఏమిది. యీతని చరిత్ర మద్భుతముగా నున్నదే. యీతనికోర్కె యెయ్యదిగా నోపును.

వామ—ఓబలిసార్వభౌమా ! నాపల్కు లాలించుము.

గీ. ఒంటివాఁడ నాకు • నొకటి రెండడుగుల
మేరయిమ్ము సామ్ము • మేరయొల్ల
గోర్కెదీర బ్రహ్మ • కొకటి మూఁడిద
దానకుతుకసాంద్ర • దానవేంద్ర.

బలి—భూసురోత్తమా ! ఇదేటికోర్కె ! కోరఁ దగ్గదియైనయొసంగెద నని యొకటిరెం డడుగుల నేలమాత్ర మడిగితివేల? ఇంతమాత్రముకన్న నధికముగా గోరిన నేనొసఁగలేనని దలంచితివా ! లేక వేరొం డెద్దియైన నడుగవలయుననిసంకల్పించుకొని మరచి యిట్లడిగితివా? లేక పరిహాసమునకై యడిగితివా? భూసురోత్తమా ! దాన మడుగునప్పుడు దాత పెంపులనైన దలంపవలదా !

మ. వసుధాఖండము వేడితో గజములన్ • వాంఛించితో వాజులన్
వెసనూహించితొ కోరితో యువతులన్ • వీక్షించి కాంక్షించితో
పసిబాలుండవు నేర వీవడుగ నీ • యల్పంబు లేపాటిగా
కసురేంద్రుండు పదత్రయం బడుగ నీ • యల్పంబు నీనేర్పునే.

వామ—బలీంద్రా ! నీ చెప్పినవాటితో నా కేటినిమిత్తము.

మ. గొడుగో జన్నిదమో కమండలువొ నా • కున్ ముంజియో దండమో
వడుగే నెక్కడ భూములెక్కడ కరుల్ • వామాక్షులశ్వంబు లె
క్కడ నిత్యోచిత కర్మమెక్కడ మదా • కాంక్షానితంబైన మూ
డడుగుల్ మేరయ త్రోవకిచ్చుటది బ్ర • హ్మాండంబు నాపాలికిన్.

పేరాశబూనిన మానవుఁ డెచ్చోటనైనను సుఖింపఁగలఁడా ! దానము పరిగ్రహించుటయే దోషము అందును తనకు వలయుదాని కంటె నధికంబుగా గొనుట మిగుల పాతకముగాన తనకువల యునంత మాత్రము గైకొని తృప్తినొందవలయును ఇంతియె గాక,

శా- ఆశాపాశము దాగడున్ నిడుపులే • దంతంబు రాజేంద్ర వా
రాశిప్రావృత మేదినీ వలయ సా • మ్రాజ్యంబు చేకూడియుం
గాశింబొందిరి గాక వైన్యగయ భూ • కాంతాదులున్నర్థకా
మాశన్ బాయగనేర్చిరే మనసిజా • శాంతంబులన్ జూచితే.

రాజేంద్రా ! నీవెట్టిదాతవైన నీయఁగల సమర్థుడవు అయినను నా తలకుమించిన కోర్కెలఁ గోరదగునా ! రాజన్యచూడామణీ ! లేదనక నాయడిగిన యర్థంబిచ్చి పుత్తెంచుము-

బలి—వటూత్తంసమా ! నీయభీష్ట మెట్టిదైనను దీర్తునని వాగ్దానం బొసంగి వెనుకంజ వేయుదునా ! గొప్పవిత్తమును గోరుకొందు వేమో యని తరచి తరచి యడుగుచుంటిని- నీకోరినదెల్ల యొసంగెదను. మరల గోరుకొమ్మ వలదందువా పదత్రయంబుల మేర నీకిచ్చుట కాటంకములేదు-

వామ—బలీంద్రా ! అంతియజాలును మూడడుగుల మేరమాత్రమిమ్ము

శుక్రా—(తనలో) ఈవటుని కోర్కెనుబట్టియు రూపమునుబట్టియు జూడగా నితఁడు మహాపురుషుఁడని తోచుచున్నది- అయినను దివ్యదృష్టిని జూచెదగాక (అభినయము) తెలిసినది- ఈవటుం డానారాయణదేవుడే సందియములేదు- కానున్నది గాకమా నదు- బలీంద్రుని ప్రబోధించెదగాక- (ప్రకాశముగ) ఓయీ ! నీవీతని కీదానమీయవలదు- (17)

ఈతని వచనంబులఁబట్టి చూడ నీతఁడు భూసురమాత్రుఁడని దోఁపదు. దేవతలకార్యంబు సాధించుకొఱకునై శ్రీమహావిష్ణు వీరూపంబున నదితిగర్భమున కశ్యపసూనుఁడై జన్మించియిట్లో టి కరుదెంచెను. నిన్ను వంచించినాఁడు నీ వెఱుంగక యిచ్చెద నని బల్కిన మూఁడడుగులమేరకు స్వర్గమధ్యపాతాళము లాక్ర మింపగలఁడు.

కం. ఒక్కపదంబున భూమియు
నొక్కటఁ త్రిదివంబుఁ ద్రొక్కి ♦ యున్నతమూర్తిన్
దిక్కులు గగనము తానై
వెక్కసమైయున్న నెందు ♦ వెడలెదు చెపుమా!

ఇంతియెగాక నాపలుకు లాలింపుము ఈదాన మొసంగినందువలన సర్వం బును నాశనముగాఁగలదు. గావున యేదానమువలన సర్వంబు నకును నాశనము దెంచునో యట్టిదాన మొసంగకుండుటయె యుత్తమము అట్లొసంగకుండుటవలన నిసుమంతయు దోసము లేదు. ఇందొక్క ధర్మసూత్రమున్న దాలింపుము తనకుఁగల సర్వస్వమును నైదుభాగములుగావించి యందొక్కభాగమును దానధర్మంబులకు వినియోగింపవలయును. అట్టిచో సర్వంబును విష్ణునికు సంతర్పణ మొనరించి బడుగువోలె నెట్లు జీవింపఁగలవు కావున నీవీదాన మొసంగకుము అయ్యో! అనృతమెట్లాడు వాడనందువేమో యాలింపుము.

ఆ. వె. వారిజాక్షులందు ♦ వైవాహికములందు
ప్రాణవిత్తమాన ♦ భంగమందు
జకితగోకులాగ్ర ♦ జన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చునఘము ♦ వొందదధిప.

ఈదానమువలన ప్రాణవిత్తమానములు మూఁడింటికిని భంగముగలుగు

చున్నది. కావున యీ దాన మొసంగకుము నామాటల పాటిం పుము.

మ. కులమున్ రాజ్యము తేజమున్ నిలుపుమీ • కుజ్జుండు విశ్వంభరుం
డలతింబోడు త్రివిక్రమస్ఫురణ వా • డై నిండు బ్రహ్మాండముం
గలఁడే మాన్పనొకండు నావలుకు లా • కర్ణింపు కర్ణంబులన్
వలదీ దానము గీనమున్ బనుపుమా • వర్ణిన్ వదాన్యోత్తమా.

బలి—గురుత్తంసమా! తమరనుడివిన వాక్యంబులెల్ల సత్యంబులున కాని— వానినతిక్రమించితినని నాపైఁగినియకుడు నాయీనేరమును క్షమింపుడు నీకోర్కె యెట్టిదైనను దీర్తునని వాగ్దానమొసంగి రాజ్యముపోవునేమో యను భీతిమై యర్థిని బొమ్మనుటెట్లు? ఎట్టిఘోరపాపులనైన భరించెదగాని సత్యహీనుని మాత్రము మోవజాలనని మున్ను భూదేవి బ్రహ్మతోఁబలుకదే. పలికిబొంకకుండుటకంటె పావమెద్ది ఇంకొక్క విశేషమున్న దాలింపుడు. ఎందఱురాజులు మున్నుచనినారలు. వారలీరాజ్యమును మూటగట్టుకొనిపోయిరే.

శా. కారే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగవే • గర్వోన్నతింబొందరే
వారేరీ సిరిమూటఁగట్టుకొని పో • వంజాలిరే భూమిపైఁ
బేరైనంగలదే శిబిప్రముఖులున్ • బ్రీతిన్ యశఃకాములై
యీరే కోర్కులు వారలన్ మఱచిరే • యిక్కాలమున్ భార్గవా!

అయ్యది యేగాక తమరనినట్లుగా నీతఁడు నిరంతరము పవనపర్ణాంబు భక్షులై జితేంద్రియులై - విపినాంతరాళముల తపంబాచరించుచుండు మహాయోగులకైన లభ్యుండుగాని యావిష్ణువేయైనచో నీతనికోర్కె తప్పక నెఱవేర్పవలసినదేగదా! ఇంతకంటె కర్తవ్యమున్నదా! ఇంతకంటె నాబోంట్లకుఁ గావలసినదేమున్నది.

శా. ఆదిన్ శ్రీసతి కొప్పుపైఁ దనువుపై • నంసోత్తరీయంబుపై
బాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపై • బాలిండ్లపై నూత్న మ
ర్యాదం జెందు కరంబు గ్రిందగుట మీఁ • దై నా కరంబుంట మే
ల్గాదే రాజ్యము గీజ్యమున్ సతతమే • కాయంబు నాపాయమే.

మ. నిరయంబైన నిబద్ధమైన ధరణీ • నిర్మూలనంబైన దు
ర్మరణంబైన గులాంతమైన నిజముం • రానిమ్ము కానిమ్ము పో
హరుఁడైనన్ హరియైన నీరజభవుం • డభ్యాగతుండైన నా
దిరుగన్ నేరదు నాదుజిహ్వ వినుమా • ధీవర్య వేయేటికిన్.

గురువర్యా! నన్ను క్షమింపుడు తమపల్కు కెదురాడితినని నాపై గినియకుడు- ఆ వెన్నుఁడు మాత్రము నన్నే లవంచించును. అతఁడు గోరిన యర్థంబొసంగుచుండ నన్ను వంచించునా? అట్లు వంచించినచో నయ్యది నాభాగ్యము గాకుండునే యేదియెట్లయినను దానంబు నొసంగెదను.

వామ—బలీంద్రా! ఏమందువు.

శుక్రా—ఏమిది? నాపల్కుల నాదరింపకుంటివి- నా వచనంబులకుఁ బ్రతివచనమిచ్చెదవా! కులగురుండనైన మా శ్రేయంబనవరతంబు గోరెడి నన్నే తిరస్కరించెదవా! మూర్ఖా! ఇందులకుఁ దగిన ప్రతిఫలం బనుభవింపుము నా వచనంబు లాదరింపక నన్ను నవమానపరచితివి గావున శీఘ్రకాలంబునఁ బదభ్రష్టుండవు గమ్ము. (నిష్క్రమించును)

బలి—గురువర్యా!

ఆ. బ్రతుకవచ్చుగాక • బహుబంధనములైన
వచ్చుగాక లేమి • వచ్చుగాక
జీవధనములైన • జెడుగాక పడుగాక
మాటదిరుగలేరు • మానధనులు.

తమశాపంబునకు గుఱియైనాముల కెంతగా విచారించుచుంటినో యంతకు వేయిరెట్లు పరితాపమున సత్యమతిక్రమింపజాలనని జెప్పుచున్నాడను. (వామనుని వైపునకు దిరిగి) వటూత్తంసమా! జాలమి కేల? రమ్మా! నీపాదపంకేరుహంబులఁ గడుగనిమ్మా.

క. రమ్మా మాణవకోత్తమ
లెమ్మా నీవాంఛితంబు • లేదనకిత్తుఁ
దెమ్మా నీయడుగుల నిటు రా
నిమ్మా కడుగంగవలయు • నేటికి? తడయన్.

(పాదముల గడుగు టభినయము)

వామ—బలిసార్వభౌమా! ధారాపూర్వకముగ మూడడుగుల మేర ధారవోయుము.

బలి—పంచభూతంబులు-సోమసూర్యాది గ్రహనవకంబును-పరమేశ్వరుడును- సాక్షులుగ నీవటుశిఖామణికి మూడడుగుల మేర దానమొసంగితిని. (ధారవిడువబోవ పడకుండును)

వామ—(తనలో) శుక్రుడు ధారపడకుండ జేయుచున్నాడు కానిమ్ము (ప్రకాశముగ) రాజేంద్రా! ధారపడుట లేదు. యించుక తాళుము. అద్దానిని నేను చక్కనేసెద. (అని దర్భపుడకచే బొడుచును.)

శుక్రుడు—(ప్రవేశించి రోదనము చేయుచు) బలీ! కంటివా! నీచేనైన దానమీయకుండ జేయుచోరి నీటిధారపడకుండ నిలువుజేసినందులకు నా నేత్రమునకు మోసము వాటిల్లెను. చూచితివా! యీతని పనులు యిప్పటికైన నామాట వినుము.

బలి—గురువరేణ్యా! నాజిహ్వ తిరుగనేరదు.

శుక్ర—అయిన నాశాపమనుభవింపుము.

(శుక్రుడు నిష్క్రమించును)

(బలి దాన మొసంగును. వామనుఁడు విశ్వరూపియగును.)

బలి—(ఆశ్చర్యముతో) వింతగానున్నదే? ఈరోదసీకుహర మంతయు నాక్రమించి దివ్య తేజంబుతోనున్న యిమ్మహాభాగుండు-యాచార్యుఁడు నుడివినట్లా నారాయణుఁడే గావలయును.

వామ—బలీంద్రా! ధారాపూర్వకంబుగ దాన మొసంగిన మూడడుగులకు భూమ్యాకాశములు రెండుపదంబులయ్యెను మూడవ పదమునకు తావుజూపుము. లేకున్న యనృతమాడిన పాపమున బోవగలవు.

బలి—నారాయణస్వరూపా!

అ, వె సూనృతంబుగాని • నుడియదునాజిహ్వ
బొంకజాలనాకు • బొంకులేదు
నీతృతీయపదము • నిజమునాశిరమున
నెలవుసేసిపెట్టు • నిర్మలాత్మ.

అ. వె. నిరయమునకు బ్రాప్తి • నిగ్రహమునకును
పదవిహీనతకును • బంధనమున
కర్థభంగమునకు • నఖిలదుఃఖమునకు
వెఱవ వదే బొంక • వెఱచినట్లు.

వామ—(పాదమును బలిశిరముపై నిడి) బలీంద్రా! నీభక్తికి-నీసత్యవాక్పాలనంబునకును- నీదాతృత్వమునకును చాల సంతసించితిని. సావర్ణమన్వంతరంబున నీవిందుడవు గాఁగలవు. అంత పర్యంత మీవు నాపదధ్యానతత్పరుఁడవై సుతలలోకంబున సుఖముండుము.

బలి—(నమస్కరించి) అనుగ్రహింపబడితిని.

ఉ. ఎన్నఁడు లోకపాలకుల • నీకృపఁజూడని నీవునేఁడు న
న్నున్నతిసేసి నాబ్రతుకు • నోజయునానతియిచ్చిగాచితీ
మన్ననలీదయారసము • మాటల పెద్దరికంబు జాలవే
పన్నగతల్ప నిన్నెఱిఁగి • పట్టిన నాపదఁగల్గనేర్చునే?

భవత్పదారవింద సేవాతత్పరుఁడనై మెలఁగునట్లనుగ్రహించితివి. ఇది తిరమెజాలును. భవదాజ్ఞనై సుతలంబుననే యుండెదను.

(తెరపడును.)

శ్రీ

సంగీతవిష్ణులీలలు

పరశురామావతారము.

(ప్రవేశము:—కార్తవీర్యార్జునుఁడు, వీరసేనుఁడు)

కార్త—వీరసేనా! ఒక్కనిమిషమున— ననేకక్షోహిణులకు— నెవరికి. యెట్లు యెట్టిసౌఖ్యములు గావలయునో. యట్టిసౌఖ్యము లొసఁగూర్చి విందొనర్చినాఁడు. ఈజమదగ్ని మహాముని ప్రభావము వర్ణించుట కలవిలేనిదిగదా.

వీర—ప్రభూత్తమా! అయ్యది యాతనిప్రభావమని దలంపరాదు అతనిచెంతనున్న సురభియను కామధేనువే సమస్తమును సమకూర్చెను.

కార్త—అట్టిసురభిమాత్రము సామాన్యులకు లభించునా? తపఃప్రభావము గలవారలకుఁగాని యట్టికామధేనువు లభింపదు.

వీర—అట్టి ధేనువు తమబోఁట్లకడ నుండదగునుఁగాని యాకలములఁదినుచుఁ గాలంబుఁగడపు మౌనిజనులకేల?

కార్త—నిజము! నిజము! కాని యదిమనకెట్లు లభించును.

వీర—ఆజమదగ్ని మహామునికడకు ననుఁబంపుడు. యాతనిప్రార్థించి యాధేనువును గొనివచ్చెదను.

కార్త — బహుయత్నలభ్యమైన యాధేనువును నీవడుగుటయే తడవుగా నీకొసఁగునని తలంచితివా !

వీర — విప్రులు ధనాశాపరులు గావున స్వర్ణమహాత్మ్యమున వారల లోబరచుకొనవచ్చును

కార్త — అరణ్యంబుల కందమూలాదికముల భక్షించుచు తపోనిరతులై యుండువారలకు ధనాశయుండునా?

వీర — దేవా పలుమాటలేల? వయిరెండుమార్గములు సరిపడకున్న దండించియైన యాసురభిని దోఁచుకొని వచ్చెద సంశయింపక నన్ను బంపుడు.

కార్త — అట్లయిన పోయిరమ్ము.

వీరసేనుడు — చిత్తము (నిష్క్రమించును)

కార్త — అట్టిధేనువు నవశ్యముగా సాధింపవలయును. దండించియైన భూపాలకుఁడు తన దేశంబునగల జనులయొద్దనున్న సువస్తువులఁగైకొనవచ్చును. 'దండించి యాధేనువునుఁగైకొంటిమని పరశురాముఁడు యుద్ధమునకు సిద్ధపడునని దలంచెదను ఆయిన నాకేటిభీతి. ముల్లోకంబుల గడగడలాడింపగల మేటిమగండనైన నన్నెదిరించి యీపేదపాఱుఁడు నిల్వనేర్చునా? మొన్న మొన్న దేవేంద్రాదుల నిర్జించి వారలచే సమస్తోపచారములు జేయించుకొనుచున్న యారావణునంతవానినే పట్టి బంధించి యుంచితినిగదా ! ఇంక నీపరశురాముడా నను నెదుర్కొనజాలుఁడు. ఈతఁ డొక్కఁడేగాదు. యీతనివంటి పేదపాఱులు పదివేవురు ప్రతిఘటించి నిలచిన నించుకేనియు భీతిల్లను. వారల నెల్ల జక్కాడి యాసురభిని గైకొందును.

(ప్రవేశము — వీరసేనుఁడు.)

వీర — మహారాజా ! జయము. జయము.

కా— ధేనువును గొనివచ్చితివా? యాజమదగ్ని యద్దానిని నడుగుటయే తడవుగా నర్పించెనా?

వీర— లేదు. లేదు. ఎన్నియోవిధముల బ్రతిమాలితిని కాని లాభమిసుమంతయును గాన్పింపలేదు అంత నేనింక చేయునది లేక బలిమి నద్దానిని గొనివచ్చితిని.

(తెరలో) హైహయాధీశ్వరా! రక్షింపుము-రక్షింపుము- ప్రమత్తులమై యుద్ధమునకు సిద్ధముగా లేని మమ్ముల నీపరశురాముండెదిరించి వధించుచున్నాడు.

వీర— (తనలో) కార్యము మించివచ్చినది. పరశురాముని కోపమింతటనంతట చల్లారదు.

కా— సైనికులారా! వెలువరుడు మీమీ బలంబులజూపి యాతని నెటులైన నిర్జింపుడు సేనానాయకులారా!

ఉ. బాలుడు వెఱ్ఱిబ్రాహ్మణుడు ◆ బ్రాహ్మణుకైవడినుంటమానిభూ
పాలురతోడ భూరిజయ ◆ భవ్యులతోడ భయంబునక్కి క
య్యాలకువచ్చినాడు మన ◆ యందిక బాపను లేదు లెందు లెం
డేలసహింపభూసురుని ◆ నేయుడు వ్రేయుడు గూల్పుడిమ్మహిన్ -

మంత్రి— సత్తమా! కార్యము మించివచ్చినది. రమ్ము సంగ్రామరంగమున కేగి- సేనలబురికొల్పివత్తము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయరంగము.

పరశురాముడు కార్తవీర్యుడు.

పర— ఓరోరీ! క్షత్రియకులాధమా! పరమనిష్ఠాగరిష్ఠమై తపమాచరించుచు గాలయాపన మొనరించుచున్న విప్రులధనంబు లపహరింప నెంచితే దుర్మతీ! రమ్ము-నిన్ను భీమసంగ్రామంబున కథావశేషునిగా నొనర్చి నీతోడివారలకు బుద్ధిజెప్పెద.

కా — వెఱ్ఱిబ్రాహ్మణుఁడా ! యూరక యేల వదరెదవు. రణమున ప్రతిఘటించి నిలచి నన్ను నిర్జింపజాలువాఁడు లేఁడు.

పర — ఏమూ ! గర్వము_ శాపదానబలంబులుగల్గిన భూసురులె నిన్ను సమయింపగలరు. దుర్మతీ యింతగర్వంబుగల నిన్నూరక విడువరాదు.

కా — మేటిబలుఁడగు-త్రిలోకభువనంబుల నుత్తలబడజేసిన-మహావీరుఁడగు పంక్తికంధరుని యవస్థ నేమయ్యెనో వింటివా ! పెక్కు-వత్సరంబులు నా చెరసాలలో నివసించెను. ఆతనిశక్తియుక్తుల కన్న నధికంబగు శక్తియుక్తులున్న రమ్ము.

గీ. లోకములు మూఁడుగూడ క • ల్లోలమొంద
జేయుపంక్తికంధరుని శి • క్షించినట్టి
జెట్టి నగునన్ను మార్కొను • చేవయున్న
దురమునను నిల్చి జూపుమీ • తోర్బలంబు.

పర — ఛీ ! దుర్మతీ ! యుద్ధమునకు సిద్ధపడియుండుము. నేఁడు నిన్ను పరేతరాజనిలయంబున కంపినగాని రణరంగమును విడువనొల్లను.

కా — పాఱుఁడా ! వృధా వదరెద వేల? బ్రాహ్మణుల కుద్భవించియు-క్షత్రియోచితములగు వీరాలాపములనీవాడుట జూడ గడుంగడు వింతగానున్నది.

పర — ఓరీ ! నృపకీటకాధమా ! పూజనీయులగు మహాత్ములనాడ సాహసించితివా ! జన్మముచే బ్రాహ్మణుడనై శాపబలంబును ఈశ్వరవరప్రసాదమున క్షాత్రబలంబును బొందియున్నాను. యింకనైనను- నా క్షత్రియోచిత వీరాలాపములకుగల కారణ మెఱుకబడియెనా !

కా—(చిఱునవ్వున) దత్తాత్రేయ వరప్రసాదలబ్ధమైన యీకార్తవీర్యని మోలిల నీశాపచాపబలంబులు- పనిజేయజాలవు.

పర...(కోపమున) కేమర్మతీ! (18)

కా— వెర్రిపారుడా! నీబెదరింపులకు భీతినొందువా రెవ్వరు నిచ్చటలేరు యుద్ధమునకు సిద్ధపడి-రమ్ము నీశాపచాపబలంబుల మంట గలిపెద.

పర—ఓరీ! నృపకులాధమా! ఇంక కడతేఱితివి'

(యుద్ధమొనరింతురు పరశురాముడు కార్తవీర్యుని బాహువులన్నిటిని ఖండించి పిమ్మట నేలగూల్చును.)

పర— దుర్నీతిపరుండగు నీతడు కడతేరెను-ఆవృత్తాంతము జనకున కెఱిగించి యాతనినిగూడ సంతసమునగూర్తును.

(నిష్క్రమించును)

తృతీయరంగము-పర్ణశాల.

జమదగ్నియు-పరశురాముడును యుండగా తెరలేచును.]

జమ—కుమారా! ఎంతకౄరకర్మమొనరించితివి. వర్ణాశ్రమకులాచారధర్మంబులు దప్పివర్తింపకుండ శాసించి భూవలయంబును బరిపాలించుచు-విపినాంతరాళంబుల పవనపర్ణాంబుభక్షులై వసించుచున్న-మనబోంట్లకేకీడును బొరయకుండ రక్షించుచు సౌఖ్యమొనగూర్చుభూపాలుర వధించుటయే తగునని భావించితివా?

కం- కలవేల్పు లెల్లదమతమ
చెలువంబులు దెచ్చి రాజు • జేయుదు రకటా

బలువేల్పురాజు వానిం
జలమున నిల్లెలపోయి ◆ జంపితివు తాౘ్రి!

పర——జనకా! క్షమింపుము. మనసురభిని బలిమినిగొనిపోయెనని యొక్కసునికుమారుఁడు చెప్పినంత నణచుకొనలేనంతటి క్రోధము నన్నావేశించి యాతని వధింపజేసినది.

జమ——కుమారా! క్రోధమే సర్వనాశనమునకు మూలకారణము-క్రోధముగల మానవుడెప్పటికిని స్థిరకీర్తి నార్జింపజాలడు. ఓర్పుగలిగి యుండుటవలన సర్వకార్యముల సాధింపవచ్చును. మన బోంట్లకు తాలిమియే ధర్మము.

కం. తాలిమి మనకును ధర్మము
తాలిమిమూలంబు మనకు ◆ ధన్యత్వమునం
దాలిమిగలదని యీశుం
డేలించును బ్రహ్మపదము ◆ నెల్లన్ మనలన్.

ఇంతియేగాక పద్మాసనంబున గూర్చుండి నిష్ఠాగరిష్ఠుండై తపమాచరించినంత మాత్రమున నే మానవుఁడు పుణ్యలోకమునకుఁ బోవజాలఁడు. అరిషడ్వర్గంబుల జిక్కనడక సర్వభూతంబుల సమదృష్టి నరయుచు తనకెవ్వడేని యెగ్గొనర్చినను నోర్చికొనియుండి సన్మార్గంబున నడచునో యాతఁడు పుణ్యలోకమును జేరగల్గును.

కం. క్షమ గలిగిన సిరిగలుగును
క్షమగలిగిన వాణిగలుగు ◆ సారప్రభయున్
క్షమగలుగుతోన గలుగును
క్షమగలిగిన మెచ్చు శౌరి ◆ సదయుఁడు తండ్రీ.

క్షమగలిగినవానికి సిరిసంపదలు గలుగును క్షమగలిగివాఁడే జగదీశ్వరుని మెప్పొందఁదగువాఁడు క్షమారహితుఁడవై నీకపకార

మొసర్చి వాఁడని పట్టపు రాజును వధించితివి. సర్వశాస్త్రపారంగతుఁడగు విప్రపుంగవుని వధించుటయే మహాపాతకము బ్రాహ్మణుని జంపిన ఘోరపాపంబుకంటెను భూనాయకుని జంపిన పాపమధికము. గాన కార్తవీర్యార్జునుని జంపిన పాపపరిహారార్థమై తీర్థయాత్రకు వెడలిరమ్ము.

క. పట్టపురాజును జంపుట
కట్టలుకన్ విప్రుజంపు • కంటెను బాపం
బట్టిట్టనకను నీవీ
చెట్టసెడఁగ దీర్థసేవ • సేయుము తనయా!

పర—(జనకుని యెదుట మోకరించి) జనకా! క్రోధరసాయత్త చిత్తుడనై యుక్తాయుక్తము లరయనేరక— "నావిష్ణుః పృథివీపతిః" అను వాక్యమును దలఁపబోవక-స్వయంకృతాపరాధంబున-నేసంపాదించుకొనిన యీమహాపాతకంబునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తము విధించిరి యీమహాపాతకము నిముషమాత్రమున పటాచంచలై పరువెత్తునట్లొనర్పగల-చక్కని మార్గమొక్కటి యుపదేశించి-యనుగ్రహించిరి. మహాదురిత పంకమధ్యంబున జిక్కుకొని యిటునటు గదలమెదల జాలని స్థితిలో నున్న నాకు-యిట్టితరుణోపాయ ముపదేశించి నన్ననుగ్రహించినందులకివే నాశతసహస్ర వందనములు- ఇంక నాకనుజ్ఞ యిూపయొక్క-వత్సరములో పుణ్యనదీనదంబుల స్నానమాడి- పాపకళంకరహితుఁడనై!-తమదర్శనమున కరుదెంచెద. ఆశీర్వదించి పంపుడు-బోయివచ్చెద.

జమ—కుమారా! పోయిరమ్ము. నేనును యనుష్ఠాన మాచరించఁబోయెద. (యిరువురును నిష్క్రమింప తెరవ్రాలును)

చతుర్థరంగము.

(మృతుఁడైన జమదగ్నిమహామునిపై బడియేడ్చుచు-రేణుక ప్రవేశించియుండగా తెఱలేచును.)

రేణు—నాథా! పలుకరేమి? తమపాదరాజీవములేగతియని నెమ్మది సర్వకాల సర్వావస్థల సంస్మరించుచు-తమతోడిదేలోక మనుకొని-యింకను-పదపద్మసేవ లొనర్పవలయునని యుత్సహించుచున్న నన్నిట్లధోగతి పాలొనర్చిదివి కేగితిరా! ఇంకమనము దురదృష్టవశము దిక్కెవ్వరు?-మన చిన్నికుమారుఁడగు పరశురాము నెవ్వరి కప్పగించిరి-అయ్యో! కనుపుదహించుకొని పోవున్నదే...అల్లనా డాదురాత్ముండగు హైహయాధీశ్వరున కొసంగిన యాతిథ్యఫల మీవిధముగా మనలజుట్టుకొనినదా! పరశురామా! హాపరశురామా! నీవేయున్న యిట్టి యాపద తటస్థించి యుండదుగదా! నీవుకార్తవీర్యుని జంపితివనిక్రోధమున నీవూరలేని తరియా హైహయులెల్ల గుమిగూడి యిచ్చటికరుదెంచి-తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుడైయున్న నీజనకుని వధించినారు- పరశురామా! నాడు కార్తవీర్యుని జంపుటగాదు నేఁడు నాకిట్టిదుఃఖమొనగూర్చిన వారిని జక్కాడి-సంతసమొనగూర్పుము... అయ్యో! పరశురాముడేడీ!-ఏడీ (మూర్ఛిల్లును)

(ప్రవేశము:—పరశురాముఁడు)

పర—(అనుబంధము) నేడేలనోగాని పెక్కుదుర్నిమిత్తములు దోచుచున్నవి. ఎట్టివార్త వినవలసివచ్చునోగదా! (ముందుకునడచి రక్తమునుజూచి) ఇదేమి-ఈరక్తప్రవాహమేమి? (పరికించి) జనకా! (మూర్ఛిల్లును)

రేణు—(మూర్ఛదేరి పరశురాముని గాంచి) తనయా! పరశురామా! వచ్చితివా. (మూర్ఛిల్లును)

పర—(మూర్ఛదేరి) అమ్మా!

రేణుక—కుమారా! గంటివా! నీజనకుని యవస్థ నీజనకుని హితులైన హైహయులొనర్చిన యుపకారము. తనతండ్రిని సమరంబున మర్దించినందుకు నీజనకుని వారు తెగమట్టించిరి వైరీతి వక్కాణించుచు నా యెదుటనే యిట్టి యకృత్యము నర్చిరి.

పర—(ఉగ్రుడై మండిపడుచు) ఏమేమీ! యర్జునపుత్రులా! యిట్టి యకృత్యము నర్చినది. కానిమ్ము వారలనెల్ల యీదినంబుననే మట్టుబెట్టెదను ఓరీ! దురాత్ములారా! మీకు మరణ మాసన్నమైనదని తెలిసికొనుడు. ఒక్క యీ దురాత్ములనేగాక - నృపాలురు లేకుండునట్లెల్లర వధించి తీరెదను. మద్యమాంసంబుల కుత్తుగబంటిగా మెసవి భోగపరాయణులై దాము దినుచున్నదెల్ల ప్రజలకష్టార్జితమును మాటమరచి యుక్తాయుక్తములు విచారింపని భూపాలురుండిననేమి? లేకున్ననేమి? ఓరీ! రాజాధములారా! భూమిపై నొక్క మగపురుషుడైన లేకుండునట్లొనరించి నా జనకుడు స్వర్గమునకేగుట కనువగు సోపానములుగా మీశవముల బరచియుంచెదను. అమ్మా యూరడిల్లుము.

సీ. మాటవరుసకు నొకరాజ ◆ మాత్రుడేని
మిగులకుండంగనెల్లర ◆ మృత్యువాత
ద్రోసి నాజనకునకు సం ◆ తోషమెసంగ
తర్పణము జేతువారి ర ◆ క్తంబుతోడ.

జననీ నాకనుజ్ఞయిమ్ము.

రేణు — కుమారా! నీజనకుడు నన్ను విడచినందులకే చింతించుచున్న నన్ను విడచిపోయెదవా!

పర—అమ్మా! భూపాలురఁ జక్కాడకున్న నాదుఃఖానలము చల్లారదు

రేణు—కుమారా! పోయిరమ్ము

పర—మహాప్రసాదము. (నిష్క్రమించుచుండ తెరవ్రాలును]

పరశురామావతారము

పంచమరంగము.

[ప్రవేశము:- పరశురాముఁడు.]

పర—మున్ను నాజననితోఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞాప్రకార మిర్వదొక్కమారీ ధరావలయంబునఁగల భూపాలురవధించితిని. భూభారముడిపితిని. ఇంకనిచ్చోటనే నొనరింపవలసిన కార్యములన్నియు ముగిసినవి. ఇంక నాజనకునకుఁ బుణ్యలోకములు ప్రాప్తించుట కొకయాగ మొనరించి నా బాహువిక్రమంబున నార్జించిన యీరాజ్యం బొక్కవిప్రునకొసంగి జనసంపర్క మిసుమంతయు లేని మహేంద్రపర్వతముపైఁ దపం బొనరించుకొనియెద.

[నిష్క్రమించును. తెరవ్రాలును]

శ్రీ

సంగీతవిష్ణులీలలు

రామావతారము.

పర్ణశాల.

[సీతారామలక్ష్మణులు ప్రవేశించియుండగా దెఱలేచును.]

రాము — అన్నా లక్ష్మణా !

చ. జనకునియాజ్ఞ మౌళినిడి ♦ స్వాంతమునన్ బెగడొందకుండ యీ
వనముల జేరి రక్కసుల ♦ బల్వురజంపి జయంబుగాంచి స
న్మునివరులిచ్చు దీవనలు ♦ మోదముతో గొనినట్టి హర్షమే
మనమున నుండదయ్యె గుణ ♦ మాన్యుడు తండ్రి దివంబు జేరుటన్-

ఇంతలోననే యింతయగునని యెన్నడైన సమకొంటిమా !

సీ. పదునాల్గువర్షముల్ ♦ పదునాల్గునిమిషంబు
లట్లు కాలక్షేప ♦ మమర జేసి
తనకోర్కెలీడేరె ♦ ననిమదిలోనకై
కమ్మమిగుల సంత ♦ సమ్మునొంద
నిత్యసత్యవ్రత ♦ నియతాత్ముడౌ తండ్రి
ఘనతరామోదంబు ♦ గనుచునుండ
ప్రజలెల్ల మారామ ♦ భద్రుడేం తెంచెమా
భాగ్యమేమనిజూడ ♦ వచ్చుచుండ

గురువరేణ్యుడు సన్మౌని • వరులతోడ
వడిగజనదెంచిదీవన • లిడుచునుండ
నాపురంబును జొరనున్న • నాదుకోర్కె
హాళిస్వప్నమైపోయెబ్రతుకెందు • కక్కటకట

సీత—నాథా! మామగా రదృష్టవంతులు. అరువదివేలవత్సరము లఖండవైభవంబుతో భూమండలంబెల్ల బరిపాలించి గణింపరాని యశోలక్ష్మినార్జించి విష్ణ్వంశసంభూతులగు మిమ్ముఁబుత్రులుగా బడసి నేటికి విధిప్రేరణము చేదివం బలంకరించిరి. అట్టివారి మరణమునుగూర్చి మనము సంతసింపవలయును. కాని కలిగిన సంతానములో నొక్కడైన కడదినంబున దగ్గర లేకునికిమాత్రమే గాఢవిషాదమున కెడమిచ్చుచున్నది.

రాము—కల్యాణీ! నీవనినది నిక్కమము కన్నతండ్రిని పిడికెడు బుగ్గి సేయు నదృష్టము దురదృష్టవంతులమగు మాకు లేకున్నమానె యీ కాలమునకు భరతశత్రుఘ్ను లిరువురుకూడ లేక పోవలయునా?

లక్ష్మ— అగ్రజా! గతించినదానికై వగచుచు గూర్చుండిన మనకు మిగుల బ్రమాదము రాగలదని శంకించుచున్నాను. కారణమేమందురా! అదుగో యాచాయను దిలకింపుము. ఆవచ్చెడి జవ్వని యెవ్వతెయైయుండనోపును. ఇదిమహారణ్యముగదా! మానికాంత లీతీరున శృంగారదేవతలవోలె నుండరుగదా! ఇట్టి నవనవాంగకోమలు లీప్రాంతమున కిట్లొంటరిగ రాజాలరుగదా! అట్టియెడ నీతరుణీమణి మనమున నెట్టిభయమును లేక-యాత్మరక్షణమునకొక యాయుధమైనను లేక-యిట్లిచ్చటికి రాగలిగియుండును. ఇదేదియో రాక్షసమాయగా నుండ నోపునని నాతలంపు.

(ప్రవేశము: శూర్పణఖ)

శూ—[తనలో] మునులు జెప్పిన రామలక్ష్మణులు వీరై యుందురు. నా కుమారుని దునుమాడి పొట్టబెట్టుకొన మునిముచ్చులవలె కూర్చుండిరి. ఈక్షణము వీరలపైబడి పచ్చిపచ్చ "కటకుక్కు" నకొరికినట్లే యిరువురను గొరికి నా దుఃఖానలమును జల్లార్చుకొనియెదను. [సమీపించి పరికించిచూచి] ఎంతసుందరాకారులు-వీరల జక్కాడుటకుమారుగా-పెక్కు ముద్దులిడుకొనవలయునను మోహము దయించుచున్నది. వీరిలో నొక్కని జేరదీసితినా-నాజన్మసార్థకమగును. [యింకను సమీపించి] సుకుమారులారా! మీరెవ్వరు.

లక్ష్మ—జవ్వనీ! తండ్రియానతిచే నరణ్యావాసమొనరింపవచ్చిన శ్రీరామచంద్రుడతడు నేనాతనితోగూడ నరుదెంచి యాతనికి వలయు పరిచర్య సేయుచుందును నన్ను లక్ష్మణుడందురు, నీవెవ్వతెవు. ఇట్లొంటరిగ నిమ్మహారణ్యంబున నేలదిమ్మరుచుంటివి.

శూర్ప...(రామునితో) మారసుకుమారసుందరా! లోకపాలకులమని మేటి బిరుదములగన్న యింద్రాదుల బెక్కుమార్లు రణరంగమందు జితోస్మియనిపించిన లంకాధినాథుడగు రావణుని సోదరిన్ని ఇంక నావచ్చినపని వినుము మునులవలన నీవు సుందరుడవనివిని నాజన్మము సార్థకపరచుకొనవలయునని యిట్లరుదెంచితిని నన్ను జేబట్టి యాదరింపుము.

తే— వలచివరియించుకొన్న దం • పతులసౌఖ్య
మంతు దరిలేనివాశాసి • యట్టులుండు
రసికవరున కేబ్రాసి పేరి • యసిలభింప
బెరుగు వడ్లనుగలిపిన • విధముదనరు

నీకీమెతో సహవాసము సేఁజెప్పిన రెండువవిధమున నున్నదిగావున
నన్ను జేకొనుము. సతియుండగా నీవేలనందువేమో వినుము,
యీమెవలన బాధలేకుండ మ్రింగివేసెదను

సీత—నాథా! ఘోరమూర్తి సిగ్గువిడియములవిడచి రాక్షసకృత్యము
లకు వన్నెబెట్టునట్లుగా మాట్లాడుచున్నది.

రాము—సుందరీ! నీవంతశ్రమపడనేల? నామాట యటుంచుము.
ప్రస్తుతము మా మగువలు చెంత లేకునికి గష్టించుచున్న నా
తమ్ముఁడగు లక్ష్మణునివరింపుము.

శూ—ఛీ! ఛీ! ఏమంటివి! నిన్ను మనసారవలచి ప్రేమించినకాంతను
తృప్తిపరుపలేక పరునిపొద్దకుఁ బొమ్మనుచుంటివా! యిది
యేనా! నీమగతనము. కట్టివాడవగు నీతో నాకేమిపని (లక్ష్మ
ణునితో) లక్ష్మణా! నీవంగీకరింతుననుము. (సమీపించును)

లక్ష్మ—(దూరమునకేగి) తాళు. తాళు.

గీ. పెద్దవాఁడగు రాముని • విడచి వారి
దాసు వరియించి దాసినై • దనరగలవె
యతనినేఁగోరి వరియించి • నట్టులైన
వారితో బాటు నీకు స • పర్య జేతు.

ఈయంశము ను నీమది నాలోచించుకొనుము.

శూ—కొఅమాలిన యొక్కమగపురుషునకై దాసిని కాజాలను.
రామా! పెక్కుమాటలేల నన్ను పరిగ్రహింతువా! పరిత్య
జింతువా!

రాము—(అపవారించి) సోదరా! యీమెకు బుద్ధిసెప్పుము (ప్రకాశ
ముగ) శూర్పణఖా! నాసోదరుడే నీకు సుఖకరమగుమార్గము
నుపదేశించును.

శూ—అదేనాకుఁ గావలసినది రమ్మా! మార్గము నుపదేశింపుము.
(శూర్పణఖ లక్ష్మణుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

[పునఃప్రవేశము.—లక్ష్మణుఁడు].

లక్ష్మ—అగ్రజా! ఆదురాచారిణి ముక్కుచెవులు గోసి వికృతాకారిణిఁ జేసివచ్చితిని.

రాము—విరుద్ధపు గోర్కెల గోరునారల కిద్యది తగినశిక్షయే...

(తెరలోకలకలము) ఏమీకలకలము (ముందునటుజూచి) పెక్కురు రాక్షసు లరుదెంచుచున్నారు. వారివెంట శూర్పణఖ గూడనున్నట్లున్నదే (జూచి) అగునగును. వీరెల్లరామెపరాభవ మాలించి మనల బరిమార్చుటకై వచ్చుచున్న[illegible]త్రిణా! ఆబాణాసనము[illegible]కొనుము నేపోయి వారలరూపుమాపి వచ్చెద మీరావదినెను జాగరూకతతో నరయుచుండుము.

(కార్ముకమందుకొని నిష్క్రమించి రెండవప్రక్కనుండి ప్రవేశించును)

సీత—(ఎదురేగి) నాథా! రాక్షసులెల్లఁ గథావశేషులైరిగదా!

రాము—కొందఱు మాత్రము భీతిల్లి పరువులిడిరి. పెక్కురురక్కసులు భూదేవికి బలియైరి. నాయకులగు ఖరదూషణులు లిసువులనూ మడసిరి.

(తెరలో)

శూ—ఖరదూషణాదులు సులభముగ నీచే పడిరని సంతసింపకుము. నాసోదరుఁడగు రావణునితోఁ జెప్పి మీకు దగినంత పరాభవ మొనర్పక నిదురింపను. యాహారముఁ గొనను.

లక్ష్మ—ఓసీ! పోవే నీబెదరింపులకు భీతిల్లువా రెవ్వరు!

సీత—ఇయ్యది కారణంబుగ ముందేమేని ప్రమాదములు గలుగునని భీతి జనించుచున్నది.

రాము—కల్యాణీ! భీతిల్లకుము లక్ష్మణా! కాలోచితకృత్యములఁ దీర్చుకొనుటకు వేళయైనది. లోనికేగుదము రండు.

(నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాలును.

ద్వితీయరంగము.

పర్ణశాల.

(సీతారాములు ప్రవేశించియుండ తెర లేచును.)

రాము—కల్యాణీ! నీవు నాచెంతనుండుటఁ జేసి యరణ్యవాస క్లేశము సుమంతయుఁ దోపకున్నది. అభ్యాసవశమున నరణ్యవాసమే సుఖముగా నున్నది.

సీత—ఏమిసుఖము. ఎప్పుడేరక్కసుని మూలమున నెట్టి యిక్కట్లు వాటిల్లునోయని భీతిల్లుచునే యుందును.

రాము—భీరులారా! ఈపరిసరమున గల రక్కసులందఱును పరలోకము కేగిరి. మనచేఁ బరాభవింపబడిన శూర్పణఖ యొంటరి భీతితోఁ నణగిమణఁగి యున్నది.

(ప్రవేశము—లక్ష్మణుఁడు.)

లక్ష్మ—అగ్రజా! ఫలపుష్పాదుల దెచ్చి పర్ణశాలయందుంచివచ్చితిని.

సీత—నాథా! అల్లదే! ఆచాయజూడుడు. ఆబంగారులేడిని. అదే చెంగుచెంగు మని యాలతాకుంజము చెంగట దాటుచున్నది. అయ్యది నాచెంగట నున్న జెలికత్తియలు లేనిలోపము దీరగలదు. అద్దానిని దెచ్చి యొసంగరా? (19)

రాము—ప్రియా ! అటులయిన గొనివచ్చెద.

లక్ష్మ అగ్రజా ! వలదు వలదు ! ఎక్కడనైన బంగారులేడి యుండునా మనల మోసగింప నెవ్వడో యీరూపమున వచ్చియుండునో యని యూహించుచున్నాడను.

రాము—లక్ష్మణా ! ఏవనినట్లుగా రక్కసుడైన బరిమార్చెద లేకున్న భూజాతకోర్కెఁ దీర్చెద రెండును మన కవశ్యాచరణీయములే గదా ! నీవదినెను జాగరూకతతో జూచుచుండుము పోయివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

సీత—(రాముని పరికించునటుల నటించుచు, ఆపసిడిమృగమును బట్టుకొనుటకై యెంతశ్రమ పడుచుండిరి. అయ్యయ్యో ! నిష్కారణముగా నాధుని నలయించిన దాననైతినే ?......ఏమిది - లేడియు మీయన్నగారుఁగూడ గాన్పించుటలేదు. లక్ష్మణా ! పరికింపుము.

(తెరలో) లక్ష్మ ! రమ్ము ! రమ్ము !!

సీత—(భయప్రకంపితయై) లక్ష్మణా ! వింటివా ! మీయన్నగారియార్తనాదము త్వరితముగా, నాతనికి సహాయమొనరింపఁబొమ్ము కదలుము ఇంకను యిచ్చటనే యుంటివా?

లక్ష్మ—అమ్మా ! జగదేకపూజ్యుండగు శ్రీరామచంద్రునకెన్నఁడైన నాపద కలుగునే- జననీ ! సందేహింతువే? అన్నగారి పరాక్రమమీవు మాత్ర మెఱుఁగవా? అంతియెగాక- ఆయార్తారవము సోదరునిదైనట్లు దోపదు. రక్కసుడెవ్వడో యట్లురచి యుండును.

సీత—నిన్నటిదనుక నామాటలు శిరసావహించు నీవు-నేడేల నా పల్కులయెడ నాదరముంపకుంటివి. కష్టదశయందున్న యగ్రజుని యార్తనాద మాలించియు పోకున్న నినుజూడ నేను

నీకెద్దియో విపరీతబుద్ధి బుట్టియున్నదని తోచుచున్నది......
(ఆలోచించి) తెలిసెను నీదుర్మార్గపుటాలోచనము. రాముడు
పరలోకమున కేగిన నన్ను పరిగ్రహింపవలయునని దలంచితివా!
దుర్మతీ! జీవనమునైన విడతునుగాని నీకుమాత్రము వశ్య
రాలనుగాను......ఎక్కడి సోదరులు. ఒక్కసోదరుడు రాజ్యము
నపహరించెను. వేరొక్కడు భార్యనపహరింప దలచుచుండెను.

లక్ష్మ—జననీ! కఠోరవాక్యములాడెద వేల? అన్నయానతినతిక్రమించి
వర్తింపభీతిల్లుచుంటిని. నిన్నిచ్చట నొంటరిగా దిగవిడిచి చనిన
నేమాపదయైన కల్గునేమోయని భీతిల్లుచుంటిని. కాని నీకఠో
రవాక్యముల విని సహింపజాలకుంటిని. జాగరూకతతో నుం
డుము. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము:- రావణుడు.)

రావ—(తనలో) ఏమీ లతాతన్వి సౌందర్యము. ఇట్టి త్రిజగన్మోహిని
నెందును జూచియుండలేదు. ఈమెను నాయర్ధాంగిగా జేసి
కొనిన నాజన్మ సార్థకమగును. (20)

సీత—మునీంద్రా! నమస్కారము.

రావ—మనోవాంఛితఫలసిద్ధిరస్తు లతామణీ నీవెవ్వరు- నీనాథు
డెవ్వడు. నీసుందరాకారం బీయడవి పాల్జేయుచుంటి వేల?

సీత—మునీంద్రా! మామామగారగు దశరథేశ్వరుని పంపున వన
వాస మొనరింపవచ్చిన నాపతితో నరుదెంచితిని. నావి
భుడును మఱదియు నరణ్యముల కేగిరి వారిరువురును కొల
దికాలంబున నరుదెంచి తగురీతిని సత్కరింతురు అంతవఱకీ
యాసనమున గూర్చుండుడు.

రావ—తరుణీమణీ! నివృత్తాంత మెఱింగించితి నిక నావృత్తాంతము

గూడ వినుము కమలభవుంసు నాపితామహుండు- జగద్విఖ్యాతుఁడగు విశ్రవసుండు నాజనకుఁడు- స్వర్ణవికారమైన లంకాపురంబు నివాసము- ముల్లోకంబు లొక్కపెట్టున నాక్రమింప జాలిన దైత్యవల్లభుడను రావణుఁడనువాడను. ఇంక నావచ్చిన పనివినుము లోకంబులనెల్ల నిపు చక్కని దానవని శూర్పణఖచే విని- విరహాభరంబున ధైర్యంబుడిల్లపోవ మన్మథపీడితుడనై యిట్లువచ్చితిని-నన్ను జేకొనుము- లంకారాజ్యమునకు నిన్నధికారిణిగా నొనర్చి నీకనుసన్నల మెలగుచుండెదను.

సీత—ఛీ! దురాత్మా! యింతకతాళుము నా విభుఁ డరుదెంచినంత నే నిను జక్రాది ముక్తికాంతను కర్పింతును. (21)

రావ—తన్వీమణీ! నీవంగీకరింపకున్న బలిమినైన గొనిపోయెదను. ఇంతకును నిపు నా నిజరూపమును జూడకుండుటచే నట్లనుచుంటివి. ఇదే చూడుము నానిజరూపము. (అని నిజరూపము దాల్చును.)

సీత.–.రామభద్రా! హా రామభద్రా! (మూర్ఛిల్లును)

తృతీయరంగము---యుద్ధభూమి-

(ప్రవేశము అంగదుండు)

అంగదు-. శ్రీరామచంద్రుని బాహుపరాక్రమము వర్ణింప నెవ్వనితరము- ముల్లోకంబుల నొక్కపెట్టున నిర్మూలింపజాలిన బలుఁడగు కుంభకర్ణుని నొక్కనిముసమున గూలనేసెను. అతికాయుండాది గాగల వీరులెల్లరును గతించుటచేతను కుంభకర్ణుఁడు కుంభినిపై గూలుటచేతను రావణుడిప్పుడు రెక్కలుతెగినపక్షివోలె నిస్సహాయుండై యున్నాఁడు. ఇట్లయినను వెనుకంజయిడక యింకను

మా శ్రీరామభద్రుని జయింపవలయుననియే యసురాత్ముఁడు యత్నించుచున్నాఁడు అతనిప్పుడల కొంతయును మెప్ప వచ్చును.

(తెరలో) అంగదా ! ఎచ్చటనున్నావు.

అంగ—విభీషణా ! ఇటురమ్ము.

(ప్రవేశము విభీషణుడు.)

అంగ—విభీషణా ! విశేషములేమి? నాకొఱకై వెతకుచుంటివేల?

విభీ—ఓయీ ! కార్యము మించివచ్చుచున్నది. శుక్రాచార్య మతంబున నాసోదరుం డిప్పుడు పాతాళహోమ మాచరించుచున్నాడట అయ్యది నిర్విఘ్నముగా నెఱవేరిన నాతని జయించుట దుర్ఘటము మఱి యెట్లయిన నద్దానికి విఘ్న మాపాదింపవలెను.

అంగ—సిద్ధముగా నుంటిని. కాని కార్యసాధనోపాయము దోచుట లేదు.

విభీ—గొప్పపరాభవమును జూచినగాని యాతడు నిష్ఠనుండి లేవజాలఁడు. కావున నీవాతని యంతఃపురంబునకుఁబోయి యాతనిభార్యను చెఱఁగొని యాతని యెదుటఁ బరాభవింపఁగడఁగుము.

అంగ—పాపము శమించుగాక పాపము శమించుగాక. విభీషణా ! నన్నిట్టి నీచకార్యమున కేలనియోగించెదవు.

విభీ—అంగదా ! నిన్నట్టి నీచకార్యములకు నియోగింతునా! ఇందొక్క రహస్యమున్న దాలింపుము. నీవు వాలికి మండోదరియందు బుట్టితివి కావున నీవామె నంటిన దోషములేదు. అందునను పరమాత్మస్వరూపుఁడగు శ్రీరాముకార్యార్థ మెట్టిపనియైనను నరింపవలయును. ఇంతకును మఱొక్కఁడీకార్యమును నిర్వహింపఁజాలఁడు.

అంగ—మంచిది అవశ్యమాతని హోమమునకు విఘ్నమాపాదించి వచ్చెదను.

విభీ—రమ్మీ! శ్రీరామచంద్రునికడ ననుజ్ఞగొని తత్కార్యమును సాధింపబోవచ్చును. (నిష్క్రి)

తెర వ్రాలును.

తృతీయరంగము.

(రావణుడు దీక్షతో హోమముజేయుచుండగా మండోదరి నిద్రించుచు నంగదుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

అంగ—ఓనక్తంచరాధమా! అమితబలుఁడగుసోదరుడు పడినను శౌర్యశాలియగు సుతుఁడు కూలినను మూలబలంబులెల్ల నాశనమైనను పట్టుదలవీడక నిట్టింకను హోమమాచరించుచుంటి వేల? అప్తులను బంధులను సుతులను గోలుపోయి జనశూన్యమగు రాజ్యము నింకను పరిపాలింప వలయునని దలంచితివా? యిదే చూడుము.

సీ. మున్ను శ్రీరాము నెటులనో • మోసగించి
యవనిజాతను గైకొంటి • వంతెగాని
నేడు బాహువిక్రమమున • నిదుసతిని
బట్టితెచ్చితి చూడుమో • పఙ్క్తికంఠ.

మాయాకృత్యవిశారదుండైన మారీచు సహాయమున భూజాతను దొంగిలించి తెచ్చితివిగాని నేను నిభటులెల్ల మార్కొన్నపుడె చూచుచుండ బాహుబలంబున గొనివచ్చితిని పరాక్రమమున్న బలమున్న శౌర్యమున్న రమ్మీ నాతో బోరొనర్చి నిభార్యను సంరక్షించుకొనుము. లెమ్మీ త్వరపడుము. నిజభార్యను సంర

క్షించుకొననేరవి నీకీపాతాళహోమ మెందులకు పరకాంతా
కర్షణా ప్రయత్నమెందులకు లెమ్ము.

మండో—ప్రాణేశ్వరా! నిశ్చింతమై యొక్క వనచరుండు నీభార్యను పరాభవించుచుండ చూచుచు నూరకుందువా? అప్రయోజకునిపగిది నీభార్య నొకలు గొనిపోయి పరాభవించుచుండ నూరకుందువా? పగవానిచేబడిన నాదెసచూడవేల? వీనినేల వధింపవు. కొరవిచే తలగోకికొనినట్లు సీతామహాసాధ్విని గొని తెచ్చితివి. లంక కిట్టిచేటొనగూర్చితివి. కుమారుని సోదరుని జావుకొంటివి. నిజభార్యాపరాభవమును కండ్లారగాంచుచుంటివి-జీవితేశ్వరా! యిట్లూరకుండుట నీకుదగునా?

రావ—(తనలో) సర్వనాశనమైనది. (లేచి ప్రకాశముగ) దురాత్ములారా! చచ్చితి రిదే కాచుకొనుడు. (బాణముల విడుచును.)

అంగ—(తనలో) చేయవలసిన కార్యము నిర్విఘ్నముగా ననుకొనిన రీతిగా జరిగినది (నిష్క్రమించును.)

మంద—(సమీపించి నాథా నాతుదిపల్కు లాలింపుడు విష్ణుస్వరూపుం డగునమ్మహాత్మునితో బోరి జయించుట దుర్లభము. ఇంకనైన నాపల్కులాలించి సీతామహాసాధ్విని రామచంద్రుని కర్పింపుడు. యాతని శరణువేడుడు.

రావ—ప్రియా! నీపల్కులు నాకు రుచింపవు. ఏలనందువా వినుము

సీ. ఎఱుగుదును నేను రాముండే • హరియటంచు
యాతనిచే నాకు చావు స • త్యంబటంచు
ఘూర్ణముగ నేనెఱింగియే • బోవుచుంటి
ముక్తికాంతను క్షణములో • బొందుకొఱకు.

నాయొనర్చుచున్న యీహోమవిధ్వంసముగూడ నామరణమునే సూ

చింపుచున్నది. గెలిచిన కాంతామణిని గెలువకున్న ముక్తికాంతను వరింపగలను పొమ్ము. నీవు మాకు నీతులుపదేశింపవలసినకాలమురాలేదు.

మండో—నాథా వలదు. వలదు. హా! (మూర్ఛిల్లును)

రావ—(తనలో) ప్రేమపాశ మిప్పటికి దెంపుకొంటిని. రణభూమి కేగెద. (నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాలును.

పంచమరంగము - యుద్ధభూమి.

(ప్రవేశము శ్రీరాముఁడు విభీషణుఁడు.)

శ్రీరా—ఓయీ! విభీషణా! ఇదేమియో మాయగానున్నది. ఎన్నిమార్లు దుంచినను శిరంబులు మరల నుద్భవించు చున్నవి

గీ. తలలుచేతులుదుంచి దో • ర్బలముజూపి
విసివితినిగాని బ్రిత్యర్థి • పీన మైన
గాసినొందడు యింక నే • కరణిచేని
దుంచుటెట్లులో మదిలోన • దోచదయ్యె.

విభీ—స్వామీ! చతురానన వరప్రసాదమున వీనినాభియందమృతము కుండలాకృతినున్నది. అయ్యది కారణంబున దలలుచేతులు తెగియు మరల నుద్భవించుచున్నవి కావున నాభిభేదింపుటకు యత్నింపుము

[ప్రవేశము—రావణుడు]

రావ—విభీషణా! ఎంత జేసితివి! నారహస్యములన్నియు నెఱింగించితివా? యింటిగుట్టుదెల్పి లంకకు జేటొనగూర్చెదవా? రామా!

ఈశరమును దప్పించుకొనజాలవు యీ యస్త్రమున నిదో
నేనో కూలవలయును (శరము విడచును)

రాముడు—(తప్పించుకొని) శరసంధానమన్న సామాన్యముగ నెంచి
తివా? యింక నాయస్త్రప్రభావమును జూడుము

మ. చపలత్వంబునడాఁగి హేమమృగమై • సంప్రీతి బుత్తెంచియో
కపటబ్రాహ్మణమూర్తిపై యబలనా • కాంతారమధ్యంబునం
దపహరించుటయో మదీయాశ్రిత ది • వ్యామోఘబాణాగ్ని సం
తపనంబేగతి నోర్చువాడవు దురం • తంబెంతయుఁ రావణా!

(శరమును విడుచును)

రావ—శివ-శివ!శి-వ_శి-వ—(చనిపోవును)

రామ:—దుష్టసంహారమైనది యింక నారాక కాంక్షించువారలకు
ముదము గలుగజేసెదను (నిష్క్రమించును)

తెర వ్రాలును.

శ్రీ

సంగీతవిష్ణులీలలు

కృష్ణావతారము.

ప్రథమరంగము.

[ప్రవేశము—చంపక నీలవేణి రాధ కమల]

రాధ—చంపకా! బాలకృష్ణుని చర్యలన్నియును నద్భుతములుగానున్నవి. చంటిపాపడై చనుగుడుపవచ్చిన పూతన యసురక్కసిని యుక్కడంచెను. తృణావర్తాముల యమలోకంబున కనిపెను. యీతని చర్యలన్నియును గడుంగడు జోద్యంబులయ్యెడి

చంపక—ఇట్టి యమానుషకృత్యంబులాచరించుటకు జాలినపూరుషుడెవ్వడు ఈతడు నిక్కముగా దేవాంశసంభూతుడగును

కమల—అయిననేమి, యింత దొంగగిడుతనమా!

నీల—దేవాంశసంభూతుడని మీరుదోచినచో యీయిండ్లగల పాలు పెరుగులన్నియు నాతనికి సమర్పించుడు సామంతులు గనుక మీరట్లుచేయగలరు కాని మాబోంట్లట్లాచరింప లేరుకదా!

కమల—ఓసీ నీపాలుపెరుగులు పాడుగాను! గోపబాలురతో గూడి చెప్పుటకు సిగ్గుపనుల గూడ జేయుచున్నాడు బాలుడని

మన్నించి యూరకొందుమన్న యాతని యల్లరిచేష్టలు సహింపనీయకున్నవి.

నీల — రమ్మా యశోదమ్మగారివద్దకేగి యాతని కొంటెపను లన్నియును జెప్పి శిక్షింపఁజేతము. (తొందరపడి కమలను లాగును)

రాధ — ఏమే! నీకంతతొందర మేమును మీతో నరుదెంచెదము మాపాలుపెరుగుల నొక్కనాడేని విగుల్చుటలేదు. యీవృత్తాంతమాయశోదమ్మతో జెప్పవలయుననియే బయలుదేరితిమి

కమల — అట్లైన రండు పొద్దుపోవుచున్నది.

చంపక — నడువుడు. (పరిక్రమింపగా తెఱలేచును.)

(ప్రవేశము-యశోద)

యశో — ఏమే చంపకా! గుమిగూడి నల్వురును-యిట్లరుదెంచిరి-రాకరాక వచ్చితిరి గూర్చుండుడు

చం — ఏమున్నది బాలకృష్ణుని యల్లరిపను లంతకంత కధికమగు చున్నవి. పాలుపెరుగుల నొక్కదినమునైన మిగుల్చదినయీయడు.

నీల — పాలుపెరుగులేకాదు! మీగడ- వెన్న- నేయి- కంటికగుపడనీయడు. వెన్నదినుచుండ నెవ్వరినైనగాంచి యడ్డువచ్చిన- దిట్టి జిక్కులబెట్టి చిక్కక తనదారిని బోవును-

రాధ — యశోదా! ఏమిచెప్పుదును మీకృష్ణుని చర్యలు.

క. మగువా నీకొమరుఁడు మా
మగవారటువోవఁజూచి • మంతనమునకున్
దగఁజేరి పొందనడిగెనే
జగముల మున్నిట్టి శిశువు • చదువంబడెనే.

కమల — తల్లీ మీకృష్ణుని దుండగముల వర్ణింప నేరి తరము-మాకుమార్తె జలకము లాడుచుండ నట కేతెంచి సమీపముననున్న వలువనుగొని పరుగులిడెను.

క. చేబంతి తప్పిబడెనని
పాౄబల్యముతోడవచ్చి • భవనము వెనుకన్
మాబిడ్డ జలకమాడఁగ
నీబిడ్డఁడు వలువఁదెచ్చె • నెలతుక తగునే?

చంపక—తల్లీ ! ఏమని విన్నవింతును

క. వెన్నదినఁగఁ బొడగనిమా
పిన్నదియడ్డంబువచ్చి • పిరిదికిఁదివియన్
జన్నొడసిపట్టిజీరెను
జిన్నికుమారుండె యతఁడు • శీతాంశుముఖీ !

కమ—

క. కడులచ్చి కలిగెనేనిం
గుడుతురు గట్టుదురుగాక • కొడుకులనగుచున్
బడుగులవాడలపైఁ బడ
విడుతురె రాకాంతలెందు • విమలేందుముఖీ !

యశో—ఏమేమో ! మావానిమీఁద నేరములు జెప్పెదరు. కాని నాకుమారు డెప్పుడును నిట్టియల్లరి చిల్లరిపనులకుఁ బోవడు-మాకృష్ణుడునన్ను విడచి యొక్కనిముషమైన నుండఁడు.

తే. గీ. అన్య మెఱుఁగఁడు తనయుఁ తః నాకుచూడు
మంచివాఁడీతఁ డెగ్గులు • మానరమ్మ
రామలార త్రిలోకాభి • రామలార
తల్లులార గుణవతీమ • తల్లులార.

మీరందఱే వచ్చి యిట్లు చెప్పుటచే మీరందఱును గుమిగూడి యాలోచించుకొని యిట్టినేరములు మావానిపై మోపుచుండిరి.

నీల—అమ్మా నిక్కమే వచించెదము. నీవు నీకుమారుని క్షమశిక్ష

లో నుంపకున్న మేమీపురంబున కాపురముండలేము.

క. ఓయమ్మ నీకుమారుఁడు
మాయిండ్లను పాలుపెరుగు • మననీఁడమ్మా
పోయెద మెక్కడికైనను
మాయన్నల సురభులాన • మంజులవాణీ!

యశో—కమలా! నీలవేణీ! మావానిపై నలుగకుఁడు-కృష్ణునితగిన నట్లు మందలించి బుద్ధిసెప్పెదను యిప్పటికేగుఁడు.

కమ—మంచిది. (గోపికలు నిష్క్రమింతురు)

యశో—నాకనులముందటనే యెల్లప్పు డాడుచుండును. అట్టికృష్ణుఁ డెటు గోపికల నగచాట్లబెట్టియుండును ఏమో! ఏసమయ ముననో నాకనుగప్పి సందుచేసుకొనిపోయి యల్లరిసేసి యుం డును. లేకున్నచో వారు నాతో నేల యీరీతిజెప్పుదురు.

(ప్రవేశము:—కృష్ణుఁడు, బలరాముఁడు, గోపాలుఁడు)

గోపాలు—అత్తా! చూచేవా! కిట్టయ్యబావేంజేసేడో-

యశోద—యేమిచేసినాడు.

కృ—(చెప్పవలదని బెదరించుచున్నాఁడు.)

గోపాలు—అడుగో! అదుగో! చెప్పితే కొడతానంటున్నాడు నేను చెప్పను. నీవులేనప్పుడు నన్ను చావగొడతాడు.

యశో—బలరామా! నీవుజెప్పుము.

గోపా—నేనేచెపుతాను మేమాడుకుంటూ యుండగానే-యొకచోట పెద్దగొయ్యతీసి-మన్నుముద్దలు-ముద్దలుగా దీసికొని—

కృ—(బెదరించును)

గో—నీబెదరింపులకు-నాకుభయములేదు-అత్తా! చెప్పితే నమ్ముతావో? లేదో ఆమట్టిముద్దలు-గుటుకు గుటుకు-మింగేశాడు వద్దు

వద్దంటే నామాటవినక నన్నుతిట్టి మన్నంటే నాకిష్టమని యింకా పెద్దముద్దలుతీసి మింగేడు

యశో—బలరామా! నీవాతని వారింపలేదా!

బల—(తనలో) పరాత్పరుని మహిమ నెఱుఁగవాఁ డెవ్వఁడు. (ప్రకాశముగ) తినవద్దని జెప్పితిని.

యశో—ఏమిరా! కృష్ణా! నీమీఁదఁగను లెక్కువయగుచున్నవి. గోపికలందఱును నీపై నేమేమో నేరములఁజెప్పిపోయిరి. నేఁడు నీయన్నయును యీబాలురును మన్నుదినుచుంటివని జెప్పుచున్నారు. మన్నేల భక్షించెదవు.

క. మన్నేటికి భక్షించెదు
సన్నియమము లేలనివ్వు ◆ మన్నింపవు ని
యన్నయు సఖులును జెప్పెద
రన్నా మన్నేలమఱి ప ◆ దార్థము లేదే.

కృ—(తల్లిదగ్గర కేగి) అమ్మా! నామాటలాలించుము. నేనెన్నఁడును మన్నుదినలేదు. మన్నుదినుటకు వెఱ్ఱివాఁడనా! వీరిరువురకును నీవు నిన్న నాకు పెట్టినవెన్న పెట్టలేదనుకోపమున నీతో ని... జెప్పుచున్నారు.

యశో—ఏదీ నీవదనము మన్నుదినిన మట్టివాసన యెచ్చటికిఁబోవును.

కృ—శా. అమ్మా మన్నుదినంగనే శిశువునో ◆ యాఁకొంటినో వెఱ్ఱినో
నమ్మంజూడకు వీరిమాటలు మదిన్ ◆ నన్నిప్డు కొట్టంగ వీ
రిమ్మార్గంబుఘటించిచెప్పెదరు కా ◆ దేనిన్ మదీయాస్యగం
ధమ్మాఘ్రాణముసేసి నావచనముల్ ◆ దప్పైనదండింపవే.

యశో—(తనలో) ఇదేమి-యీతనివక్త్రమునందు సమస్తలోకంబులును బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులును సప్తమహాఋషులును కులపర్వతంబులును- యిదియదియననేల? సకలచరాచర భూతం

బులతో నిండియున్న యీజగంబెల్లను గాన్పించుచున్నది. అదే నేను నానాధుఁడు గోవులుగోపికలుగూడ యీతనిముఖంబున నే యున్నారము. ఇట్టిమహామహుఁడు కేవలము బాలుఁడని దలంపరాదు. సర్వవ్యాపియగు నాశ్రీమహావిష్ణు వీరూపంబున నవతరించియుండెను.

(22 అనుబంధము)

ఆ. వె. ఏమహాత్ములవలన • నీవిశ్వరూపంబు
గానఁబడియె బుద్ధి • కంపమయ్యె
నా మహాత్ము విష్ణు • నఖిలలోకాధారు
నార్తులెల్లఁ బాయ • నాశ్రయింతు.

కృ—(తనలో) ఈమహాసాధ్వి నన్నుపరమేశ్వరునిగా దలంచుచు-తనకుమారుఁడనుట మరచినది. యోగమాయాప్రభావమున నీమెను భక్తిమార్గమునుండి మరల్పవలయును. (అట్లొర్చును)

యశో—కృష్ణా! నీవు మన్నుదినలేదు నీయన్నయు నిగోపాలుఁడును కల్లలాడుచుండిరి. రండు మీకన్నముబెట్టెద. (నిష్క్రమింతురు)

తెరవ్రాలును.

ద్వితీయ రంగము.

(ప్రవేశము:-యశోద)

యశోద—కృష్ణునిదుండగములు మేరమీరుచున్నవి. ఈకుర్రనిచేష్ట లన్నియును సహింపరాకున్నవి.

సీ. బాలుఁడీతండని • భావింతునందునా
యోపెద్దలును నేర • రీక్రమంబు

వెఱపెఱుంగుటకునై ♦ వెఱపింతుమందునా
కలిగిలే కొక్కడు ♦ గానిలేదు
వెఱపుతో నాబుద్ధి ♦ వినిపింతుమందునా
తనుదానయై బుద్ధి ♦ దప్పకుండు
నొండెఱుఁగక యింట ♦ నుండెదునందునా
జొచ్చిచూడనిదొక ♦ చోటులేదు
తన్ను నెవ్వరైన ♦ దలపోయ బారెడి
యోజలేదుభీతి ♦ యొకటియెఱుఁగ
డెలమినూరకుండ ♦ డెక్కసక్కెములాడు
బట్టిశాస్తి సేయు ♦ భంగియెట్లు.

యశో—ముద్దుకుమారుఁడని మందలింప కూరకొన్న కొలఁది యీతని యల్లరి పనులధిక మగుచున్నవి. ఉట్టిపై బెట్టియుంచిన వెన్ననంతయు దినివైచి భాండమును బగులగొట్టి పారిపోయెను. ఇట్లైతుంటరి యెట్టిపనునైన జేయగలడు బట్టిశిక్షింపవలయునని యత్నించు చుంటిని. ఇంతలో నాయింగిత మెఱిఁగికాబోలు పరువెత్తెను. ఎక్కడి కేగగలడు. ఈసమీపముననే యెక్కడనో నక్కియుం డును. నలుమూలలుజూచి అదే! ఆమూలనేమియు నెఱుం గనివానిపోల్కి గూరుచున్నాడు. పరువున బోయి యీతని బ ట్టుకొని బంధించి యుంచెదను. (నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము:—కృష్ణుడు రోలీడ్చుకొనుచు)

కృ—ఎంతయో విశ్వప్రయత్న మొనరించినను బట్టుకొని యీరోట ను బంధించెను. ఎవ్వరిచేతను బంధింపబడనినేను-నేటికీమెచే యీరోటికి బంధింపబడవలసి వచ్చినది. కానిమ్ము-యిప్పుడు మద్దివృక్షములైఁ బడియుండి నారాకకై నిరీక్షించుచున్న నల కూబరమణిగ్రీవులకు శాపవిమోచనం బొనరించెదను.

(మద్దిచెట్లమధ్యనుంచి రోలీడ్చును చెట్లుకూలిపోవును చెట్లనుండి నలకూబర మణిగ్రీవు లుద్భవింతురు.)

నల—శ్రీకృష్ణా !

కం. భువనములు సేయఁగావఁగ
నవతీర్ణుఁడవైతి కాదె ♦ యఖిలేశ్వరయో
గివరేణ్య విశ్వమంగళ
కవిసన్నుతి వాసుదేవ ♦ కల్యాణనిధీ !

మణి—ఓదేవదేవా !

శా. నీపద్యావళు లాలకించుచెవులున్ ♦ నిన్నాడువాక్యంబులున్
నీపేరన్ బనిసేయుహస్త యుగముల్ ♦ నిమూర్తిపైఁజూపులున్
నిపాదంబుల పొంత స్రుక్కు శిరముల్ ♦ నిసేవపైఁ జిత్తముల్
నీపై బుద్ధులు మాకునిమ్మకరుణన్ ♦ నీరేజపత్రేక్షణా !

శ్రీకృ—నలకూబరమణిగ్రీవులారా ! నారాక కాంక్షింపుచు నన్నేమీ మానసమందు ప్రార్థించుచుండుటంజేసియు నాదర్శనమగుట చేతను మీ కృతార్థులైరి.

క. తమతను ధర్మముదప్పక
సములైనను నమ్మితిరుగు ♦ సభ్యులకును బం
ధమునను జూడగవిరియును
గమలాప్తుఁడు వెడలవిరియు ♦ ఘనతనుము క్రియన్.

యింకమీరు మీలోకంబున కేగుడు.

మణి_నల—మహాప్రసాదము. (నిష్క్రమింతురు)

(ప్రవేశము—నందాదులు)

గొల్లఁడు—మద్దిచెట్లు కూలినవి-(కృష్ణుని సమీపించి బంధనము లూడ్చి) బాబూ నీకేమియు దెబ్బతగుల లేదుగదా ! దైవమాయచే నిప్పటికి మనకృష్ణునికిసుమంతయు మొగ్గుగలుగ లేదు.

నంద—ఇంకనిచ్చోట నుండగూడదు. ఎవ్వరోయొకరు మనకృష్ణున
కెగ్గుసేయవలయుననియే దలంచుచుండిరి.

ఉ. ఇక్కడ నుండురే మనుజు • లీమన కృష్ణున కెగ్గుసేయగా
రక్కసురాలు జన్నొసగె • రాలపయిం బడిగాలివీచె పై
కెక్కిరియప్ దరుల్ వడిమె • గేశవసత్కృప దప్పె జాలునే
డెక్కడికైన బోవలయు • నింకిటగోపకులార వింటిరే !

2 గొల్లడు—తప్పకుండాపోవాలి

3 గొల్లడు—నాకు తోచింది సెపుతానినండి.

క. కసవుగల దిరవుపసులకు
లసదద్రినదీమహీజ • లతికావలిపెం
పెసగును గాపురమ నకును
బొసగును బృందావనంబు • పోదడచ్చోటికిన్

నంద—నీవు చెప్పినది గూడ నాలోచింపవలసినదే. మనగోవులకుం
గావలసినది కసవు- అయ్యది కొల్లలుగ లభించు స్థలము బృం
దావనము- గాన నింక సంకోచింపబనిలేదు- మారుమాటా
డక యచ్చటికేగుటకు ప్రయాణము కండు- (నిష్క్రమింతురు.)

తెర వ్రాలును

తృతీయరంగము.

బృందావన సమీపారణ్యము.

ప్రవేశము—బ్రహ్మ.

బ్రహ్మ—ఈతని మహత్యమెద్దియో పరికింపవలయునని గోవులను
గోపాలురన గూడ గృహయందుంచి వైచితిని. ఆగోవులకొరకై
కృష్ణుడు వన్నుజేరి యడుగకమానడు- అదే వెదకుచున్నాడు.

శా. కర్ణాలంబితకాకపక్షములతో • గ్రైవేయ హారాళితో
స్వర్ణాభాసితవేత్రదండకముతో • సత్పింఛదామంబుతో
బూర్ణోత్సాహముతో ద్రుతాన్నకబళో • త్ఫుల్లాబ్జహస్తంబుతో
దూర్ణత్వంబున నేగెలేగలకునై • దూరాటవీవీధికిన్.

ప్రచ్ఛన్నముగ నితని వెంట నంటి ఏమిసేయునో బరికించెదగాక.

(నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము:—కృష్ణుడు)

కృ—(తనలో) ఎంత వెదకినను గోవులజాడయే గాన్పించకున్నది. (ఆలోచించి) ఆ— తెలిసినది. చతురాననుండు నాపరిభావ మెఱుంగక గోవులను గోపాలురను దాచివైచెను. మోసమునకుం బ్రతిమోసము బన్నవలెను. నేనే గోగోపకుల రూపంబున వర్తించెదను. (నిష్క్రమించును)

(పునఃప్రవేశము.—బ్రహ్మ)

బ్రహ్మ—వెరపింపబోయి వెరచినట్లయినది. కృష్ణుని వంచింపదలచి విశ్వప్రయత్నము నెవర్చి విఫలీకృతమనోరథుండనై యాతనిచే వంచింపబడితి. గోగోపాలురను మాయముచేసిన తానే గోగోపాలుర రూపంబుల ధరించి చరించుచున్నాడు...ఆహా! ఈతని మహిమార్ణవంబును గొనియాడ యాదిశేషునకైన దరమా. ఈకృష్ణుని జూచుచు నానందించు యీ గోపాలురే ధన్యులు.

ఉ. ఎన్నడునైన యోగివిభు లెవ్వని • పాద పరాగమింతయున్
గన్నులగానరట్టి హరి • కౌగిటఁజేర్చుచుఁ జెట్టఁబట్టుచున్
దన్నుచుఁ గ్రుద్దుచున్ నగుచుఁ • దద్దయుఁబైఁబడిగూడయాడుచున్
మన్ననసేయు వల్లవకు • మారుల భాగ్యము లింతయొప్పునే.

అదే కృష్ణు డొంటిగ నందు గూర్చుండెను, నేబోయి యాతనియొద్ద నావేర మొప్పిగొని కృతార్థుఁడ నయ్యెద. (నిష్క్రమించును)

(తెరలేవగా కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును)

కృ—చతురాననుండు గోగోవుల దాఁచివైచి దాదాపుగా నొక్కవత్సర మయ్యెను, ఇంకను నాతనికి నాపరభావ మెఱుకబడినట్లుఁ దోపదు. (ఎదుట జూచి) అదే బ్రహ్మగా రరుదెంచుచుండిరి.

(ప్రవేశము—బ్రహ్మ)

బ్రహ్మ—శ్రీమన్నారాయణా! నానేరమును సైరింపుము. నిన్నెఱుఁగలేక నియెడ మూఢుఁడనై వర్తించితిని. (23)

సీ. శంపాలతికతోడ ♦ జలదంబు కైవడి
మెఱుఁగు టొల్లియతోడ ♦ మేనివాని
గమనీయ మృదులాన్న ♦ కబళనేత్ర విషాణ
వేణు చిన్నంబుల ♦ వెలయువాని
గుంజావినిర్మిత ♦ కుండలంబులవాని
కేకిపింఛ వేష్టిత ♦ శిరమువాని
వనపుష్పమాలికా ♦ వ్రాతకంఠమువాని
నలినకోమలచర ♦ ణములవాని
గరుణగడలుకొనిన ♦ కడగంటివాని గో
పాలబాలుభంగి ♦ జరగువాని
నగుమొగంబువాని ♦ ననుగన్నతండ్రిని
నినుభజింతు మ్రొక్కి ♦ నీరజాక్ష.

మ. ననుమన్నించి భవజ్జనంబులకు నా ♦ నందంబు నిండించు ని
తగురూపంబిదె నామనంబున కచిం ♦ త్యంబయ్యె నియుల్లస
ద్ఘన విశ్వాకృతి నెవ్వఁడోపు నెఱుగన్ ♦ గైవల్యమైయొప్ప నా
త్మనివేద్యంబగు నిదువైభవము చం ♦ దం బెట్టిదో యీశ్వరా!

క. తారాతుషారశీకర
భూరజములకైన లెక్క • బుధు లిడుదురు భూ
భారావతీర్ణకరుఁడగు
నిరమ్యగుణాలి నెన్న • నేరరగణ్యా.

ఓపురాణపూరుషా !

మ. ఒకఁడై యుంటివి బాలవత్సములలో • నొప్పారితీవంతటన్
సకలోపాసితులై చతుర్భుజులునై • సంప్రీతినే గొల్వఁగా
బ్రకటశ్రీగలవాఁడవైతి వటుపై • బ్రహ్మాండముల్ నూఱు గొ
ల్లక యిట్లొక్కఁడవైతి నివ్విధకళా • తత్త్వంబు గంటింగదే

శా. దేవానిచరణప్రసాదకణ లబ్ధింగాక లేకున్న నేఁ
డే వెంటజను నిమహామహిమ నూ • హింపంగ నెవ్వారికిన్
నీవారై చనువారలో నొకఁడనై • నిన్ గొల్చు భాగ్యంబు నా
కీవే యిప్పటి జన్మమందయిన నొం • డెందైననో యీశ్వరా !

మ. నిను హింసించిన పూతనాదులకు మున్ • నిమేటి సంకేత మి
చ్చిన నీకుం బరదారపుత్రగృహ గో • శ్రీప్రాణదేవాదు లె
ల్లను వంచింపకయిచ్చు గోపకులకున్ • లక్షింపనేమిచ్చెదో
యని సందేహము తోఁచుచున్నది ప్రపన్నానీకరక్షామణీ !

లోకేశ్వరా ! భవద్దివ్యపాదారవింద మరందపానప్రమత్తచిత్తుఁడనై
మెలంగునట్లనుగ్రహింపుము.

కృ—చతురాననా ! సంతసించితిని. యిందు నిరాకనర్పిన దేమియును
లేదు. అయినను నికోరిన వరమిచ్చితిని.

బ్రహ్మ—నారాయణా ! పురాణపూరుషా ! భవద్దర్శనంబున కృతా
ర్థుఁడనైతిని. సెలవొసంగిన నాలోకంబున కేగెదను.

కృ—మంచిది బోయిరమ్ము.

బ్రహ్మ—(నిష్క్రమించును.)

కృ—బ్రహ్మచే దాచియుంచబడిన గోగోపాలు రదే వచ్చుచున్నారు. నామాయ నుపసంహరించి వారల నెదుర్కొందును. (నిష్క్ర).

తృతీయురంగము — యమునాతటి.

[ప్రవేశము :—కృష్ణుడు_ కాళీయునిపై తాండవమాడుచు యిరువురు నాగాంగనలు_ చెలియొక వైపునను జేరి స్తుతించుచుందురు]

నాగ—దేవదేవా ! అరిషడ్వర్గంబుల జయించి యింద్రియనిగ్రహము గలవారలై మునివృత్తిని కాననంబున మెలంగుచుండెడి యోగీశ్వరులకైన దుర్లభుండవగు నీవు. యీఫణీంద్రునిపై నటించుచుంటివి యిట్టి మహాభాగ్యమొందఁ నీఫణి పూర్వ మేమియొనర్చెనో.

ఉ. ఎట్టి తపంబునేసెనొకొ • యెట్టి సుకర్మములాచరించెనో
యెట్టి నిజంబువల్కెనొకొ • యీఫణిపూర్వభవంబునందు ము
న్నెట్టి మహానుభావులకు • నెన్నడు జేరువగాని నీవు నే
డిట్టి వినోదలీల దల • లెక్కనటించెద వీ ఫణీంద్రుపై.

ద్వితీయ—కృపాపూర్ణభావా !

మ. బహుకాలంబు దపంబు నేసి వ్రతములు • పాటించి కామించి నీ
మహనీయోజ్వల పాద రేణురణ సం • స్పర్శాధికారంబు శ్రీ
మహిళారత్నము తొల్లికాంచెనిదె, నీ • మంబేమియున్ లేక నీ
యహి నీపాదయుగాహతింబడ సెనే • డత్యద్భుతంబీశ్వరా !

1 నా—యదుకులభూషణా ! నిజభుజగర్వ ప్రమత్తచిత్తుండైన మద్విభుడెన్నియో నేరము లొనరించెను. తండ్రికుమారుని తప్పిదముల మన్నించి మంచిమార్గమునకు ద్రిప్పరీతిని మావిభుని సరియైన మార్గమునబెట్టి మాకుఁ బతిభిక్ష పెట్టుము.

ఉ. నేరము లెన్న నెక్కడిది • నేముదలంచుచలంపులోపలన్
నేరుపులున్న వేసుతుల • నేరమి తండ్రులు ద్రోచిపుచ్చిరే
నేరము సేయువారి ధర • నేపతు లొక్కక మాటు గావరే
నేరముగల్గు మద్విభుని • నేఁడిటగావఁ గదే కృపానిధీ.

2 నా.—ఈ కాళీయుఁడు పిన్నవాఁ డనియు పాపకార్యము లాచరింప లేదనియు వక్కాణింపజాలము అయినను - వైధవ్యమను దుఃఖ సముద్రమున మునుఁగనోపక నీపదాబ్జంబుల బట్టివేడుచుంటిమి. మాకుంబతిభిక్ష పెట్టి మమ్మనగ్రహింపుము.

శా. బాలుండీతఁడు మంచివాడనుచుఁ జెప్పన్ రాము కర్రిుండు దు
శ్శీలుండౌ నవునైననేము సుభగ • శ్రీబాసి వైధవ్యదు
ష్టాలంకారముఁబొందనోపెడ మనా • థాలాప మాలింపవే
చాలున్నీపద తాడనంబు పతిభి • క్షంబెట్టి రక్షింపవే !

వ్రి—కమలామనోహరా !

ఆ. వె. మమ్ము పెండ్లిసేయు • మాప్రాణవల్లభు
ప్రాణమిచ్చి కావు • భక్తవరద
నీవు సేయు పెండ్లి • నిత్యంబు భద్రంబు
చిన్ననాటిపెండ్లి • పెండ్లికాదు.

ఇరువురును—లక్ష్మీమనోహరా ! జోహార్ ! జోహార్ ! (24,

కృ—నాగాంగనలారా ! చింతింపకుడు. కాళీయా ! నీభార్యల పాతి
వ్రత్యప్రభావమున రక్షింపబడితివి.
కం. గోవర్గముతో మనుజులు
ద్రావుదురీమడుగు నీరు • దగదిందుండన్
నీవును నీబాంధవులును
నీవనితలు పతులుజనుడు • నేడంబుధికిన్.

నాపదచిహ్నములఁజూచిగరుఁడుడు నీపైరాకుండును.గావుననిర్భీతితో
రత్నాకరంబున నివసించి సుఖముంపుము పొమ్ము.
కాళీ—మహాప్రసాదము. (తెరవ్రాలును)

పంచమరంగము—బృందావనము.

(అక్రూరుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

అక్రూరు—కంసుని కపసానకాలము సమీపించినది. లేకున్న నిట్టివిప
రీతపు టాలోచనలు పుట్టియుండవు. ధనుర్యాగమను మిషపై
రామకృష్ణుల మధురానగరంబునకు రప్పించి వధింపనెంచి
యున్నాడు కాని, పూతన తృణావర్తాది రక్కసుల నెక్కుర
జంపిన యాకృష్ణుని- యాదివ్యపూరుషుని- మర్దింపగలఁడే!
రామకృష్ణులు నిక్కముగ నాతో మధురానగరంబున కరుదెం
చి.కంసుని గర్వమడచి- జక్కాడెదరు...అయిన నాకేల
యీతర్కవితర్కములు నావిధ్యుక్త కార్యమాచరించి-యా
గోపాలకృష్ణుని దర్శించి కృతార్థుడనయ్యెద...ఏమో సందియ
ముగానున్నది - దుర్మార్గుడగు కంసునిచే పంపబడిన వానినని
దలంచి - నీచునిగాదలంచునో లేక-సర్వభూతాంతర్బహిర్మధ్య
సంగతుల నామూలాగ్రముగా నెఱిగినవాడగుటజేసి - నా
యంతరంగిక భావమును నెఱింగి నన్ను సుజనునిగాదలచి
యాదరించి మన్నించునో....తప్పక యాకృపాసింధులుడు
నన్ను సుజనునిగా దలచి యాదరించును. తనపాదసరసీరుహం
బుల శిరమిడి నమస్కరించి నన్ను నిక్రృష్ణునిగా దలచునంతటివా
వా డాతడుగాడు.

ఇట్లు తర్కవితర్కములచేయుచు నిచ్చటనే గూరుచుండనేల శీఘ్రముగ నేగి రామకృష్ణుల దర్శించి వారలకు నావచ్చినపని మెఱిగించి మధురాపురమునకు దోడ్కొని పోయెదగాక.

(నిష్క్రమించును).

తెరవాలును.

[ప్రవేశము—కంసుడు]

కంసు—(తనలో) పదివేవురు బాలురనైననిముషమాత్రమున నుక్కడగింపజాలు కువలయాపీడ మీయిరువురి బాలకులచే పరలోకమున కేగినది- ఎవ్వరు నాయభీష్టము లీడేర్పరగిన విక్రమశాలులో యట్టి చాణూరముష్టికులు- రామకృష్ణులచే మడిసిరి యింకనీబాలకు పంపుటెట్లు- వీరలనే జంపకున్న నాకు మనఃశాంతి లభించునా? -వీరలు జీవించియుండ నాకు మనఃశాంతి లభింపదు- నాయీనిశితకరవాలముననే వారల జక్కాడెదగాక.

(ప్రవేశము—కృష్ణుఁడు)

కృ—మామా ! వెఱగున నిందు దాఁగొనవచ్చితిరా ! సంగ్రామవిజయులమగు మమ్మభినందించుటకు మారుగా దూషించి యవమానింప నెంచితివా ! మమ్ములజంపుమని సైనికులకాజ్ఞయొసంగితివా ! ఎంతశ్రమపడితివి మామా ! ఇంతమాత్రపుబనికై సైనికులేల రమ్ము- నీశూరత్వమును జూపుము.

కం—వచ్చితివా ! రమ్ము- నీకోరినట్లు నీకో-బారొనర్చి నిన్నంతకాలయమున కనిపెదను వెఱగుపడినాలేదు- యీఖడ్గమును గొనిపోవ నిచ్చటి కరుదెంచితిని- యీఖడ్గముజే నిన్ను వధించినాపగ సాధించుకొనియెదను

కృ—నీఖడ్గము నన్నుఁ దాకజాలదు

కం—చూచెదము. (అని ఖడ్గము నెత్తి వ్రేయబోయి కత్తి కృష్ణుడుగా మారుటజూచి పారవైచి-తనలో) యిదేమి వింతగానున్నది. (ప్రకాశముగా) ఓడింభకా! ఖడ్గముచే గాకున్న ముష్టిఘాతముల నినుఁజంపితీరెదను. (అని దరిజేరబోవును.)

కృ—మామా! తత్తరింపకుము! యీదేహముతో నీవు నన్ను సమీపింపజాలవు.

కం—ఛీ! వాచాటా! నోరుమూయుము. (ముందుకుజూచి తనలో) నలువంకల కృష్ణుడేగలడు. ఎచ్చోటజూచిననచ్చోటనే కృష్ణుడు-గాన్పించుచున్నాడు ఎట్లీతని సమీపింతును.

కృ—గర్వపరిహారమైనదా నీవద్దకే నరుదెంచి-నన్ను సమీపింపగల సూక్ష్మదేహ మిచ్చెదనుండుము.

కంస—అక్కడనుంటివా (రెండడుగులు నడచి కృష్ణుని బట్టుకొనబోయి క్రిందపడును)

కృ—శ్రమపడకుము: నీయవసానము సమీపించినది-యింక ముందైన నిట్టి యకృత్యముల నొనరింపకుండుటకై నిన్ను వధించెద. (అని యాతనివక్షముపై గూరుచుండి వధించి) ఇంక రాబోవు మహాభారతయుద్ధమున పెక్కురు దుర్మార్గుల కూల్చి వాయువ తారమును సమాప్తినొందించెద. (నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాలును

శ్రీ

సంగీత విష్ణులీలలు

బుద్ధావతారము.

పాలసముద్రము.

(ఇంద్రుడు-బ్రహ్మ శివుడు-నారదుడు మునులు యుండగా తెఱలేచును.)

అందఱు—(25)

(శ్రీమహావిష్ణువు శేషునిపై శయనించియుండును. లక్ష్మి పాదములొత్తుచుండును)

శ్రీమ—సురపుంగవులారా! మానిజన శేఖరులారా! చింతాక్రాంత హృదయులరై యున్నట్లు జూపట్టుచుంటి రేల?

నార—లోకరక్షకా! ఏమనివిన్నవింతును. నీ వెఱుగని దేమున్నది. అయినను మానోటినుండి వినఁదలచితివి- వినుము త్రిపురాసురులబాధలకు దేవేంద్రాదులెల్లరును దాళలేకున్నారు.

ఇంద్రు—దేవా! స్వర్ణరజత యయోమయనిర్మితములగు నాపురములఁ దమయిచ్చవచ్చినట్లు ద్రిప్పుచు-త్రిపురాసురులు లోకముల నలయించుచున్నారు.

బ్రహ్మ—మహాయోగిపుంగవుడగు మయుని ప్రాపులభించినదని కన్నుమిన్ను గానకున్నారు- వీరల నిప్పట్టున జక్కాడకున్న లోకసంక్షోభము చల్లారునట్లు దోపదు.

శివు—త్రిపురదానవులు వేదమార్గావలంబులగుటచే మాకు దుర్ని రీక్షకులైరి. ఇప్పట్టున మే మెవరమ్మగల దేమున్నదో దోచుట లేదు.

మునులు—నారాయణా! దగదంక్షకుండవగు నీవిప్పట్టున నుపేక్షచే సిన లోకములన్నియు భస్మీభూతములగును.

ఇంద్రు—దేవాది దేవా!

సీ. మత్స్యరూపమున సో • మకుద్రుంచి యలనాడు
ప్రాజిదువులను గా • పాడినావు
బ్రహ్మ—కూర్మావతారివై • కుధరంబుమూపున
నిడుకొని సుధనుమా • కిచ్చినావు
శివు—కపటసూకరుడవై • కనకాక్షుజక్కాడి
భూదేవి నానాడు • బ్రోచినావు
ముని—నారసింహుండవై • క్రూరదానవుజంపి
మూడులోకంబుల • బ్రోచినావు
ముని—వామనరూపివై • బలిబలంబులుమాపి
యమరులగాపాడి • యలరినావు
ఇంద్రు—పరశురాముడవౌచు • వసుధాధిపులద్రుంచి
ధరణిభారముమాన్పి • దనరినావు
బ్రహ్మ—రామావతారివై • రావణాదులగూల్చి
యెల్లలోకములను • నేలినావు
శివు—వసుదేవుకుర్రవై • పాపాత్ముడౌకంసు
ద్రుంచిలోకముల రక్షించినావు
ఇం—గీ. పెక్కుమార్లిటు దుష్టుల • నుక్కడంచి
త్రిపురదైత్యులు నేడు యీ • రీతినుమ్ము

బాధపెట్టుచు నుండగాఁ • బరమపురుష
నీకృపాదృష్టి మామీఁద • నిలుపవేల?

నార — గీ. కామసంచారమొనరించి • భూమిమీఁద
బడినతోడనె దేశముల్ • పాడువారి
భస్మమగుచుండె నవలీల • పరమపురుష
యిట్టిపెనువింత గంటిమే • యెచటనైన.

లక్ష్మి — నాథా! ఈ రాక్షసాధముల జిక్కాడి లోకంబుల జిక్కు వరుప వలయును.

ఇంద్రు — లక్ష్మీకళత్రా! ఆదానవుల బాధపడలేక మాబోంట్లెల్లరును తల్లడిల్లుచున్నారు.

వి — మహేంద్రాది బృందారకులారా! త్రిపురంబులవలన లోకములు వ్యాకులపడుట నెఱింగియు సమయ మరుదేరకుండుటచే నెఱుఁగనివానిపగిది నూరకుంటిని. కాలవశమున నన్నియు సమకూడెను. మిమ్ములను బిలచి యీవిషయమై మీతోఁ బ్రసంగింపవలయుననియే దలచుచుంటిని. ఇంతలోననే మీరరుదెంచిరి. త్రిపురనిర్మాతయగు మయుండు- తపశ్శాలి-అణిమాద్యష్టసిద్ధులఁ బొందినవాఁడు, ఆతఁడు తనయోగమహిమకు - తపశ్శక్తిని తోడ్పాటునర్చి యీపురత్రితయము నిర్మించెను. అయ్యాదికారణంబుగ నీపురంబులకు కామగమనంబు కలిగినది- యంతియెగాక త్రిపురాసురులు వేదమార్గావలంబులు. అట్టియెడ వీరల మట్టుపెట్టు టసాధ్యమని దోచుచున్నది. అస్త్రశస్త్రములు వారల నేమియు చేయజాలవు.

లక్ష్మి — నాథా! అటులైన యీరాక్షసుల పీడ వదలించుకొనవలను మార్గమేలేదా?

వి — ఉన్నది కాని, యాదరించుట కష్టకతము.

నార—కష్టతరమైనను. కార్యసాధన నైన నిదప సంఖింపవచ్చునను యాశతో యుత్సాహముతో నద్దానిని జేసితీరుదును.

వి—త్రిపురాసురుల సంహరించుటకు మున్ను సిద్ధరసకూపములోని యమృతమును హరింప వలయును లేకున్నచో వారలు నశింపరు.

ఇంద్రు—సిద్ధరసమును హరించుటెట్లు?

వి—తారకాసురాదులు వేదమార్గముల బాటింతురుగావున గోవుల హింసింపనొల్లరు. నేనును యీనలినోద్భవుండును గోవత్సక రూపములనేగి యాసిద్ధరసకూపమునం బ్రమాదవశమునబడి నట్లుబడి సిద్ధరసమును గ్రోలవలయును.

శివు—సిద్ధరస మంతరించినపిమ్మట వారు సులభసాధ్యులగుదురా!

వి—అంతమాత్రముననేనా? కష్టతరమమింకను ముందున్న దాలింపుడు. తదనంతరంబు నే నాత్రిపురాసురులకు బుద్ధరూపంబున నాస్తికమత ముపదేశించి వేదబాహ్యులగునట్లు జేసెద. వారి భార్యల పాతివ్రత్యమహాత్మ్యముచే వారు మరలజీవింపకుండు నట్లు జేయుటకై వారిస్త్రీజనంబులకు మానభంగమొనర్చెదను. ఆ పిమ్మట నిరీశ్వరవాదులును నిస్తేజులును నయినపిమ్మట వారల జక్కాడుట సులభము.

శివు—చాల చక్కని యుపాయము

వి—ఇంతకే సంతసించకుడు. వారల రూపుమాపుటకై ధరణిని రథంబుగాం జేసి సూర్యచంద్రుల రథచక్రములుగాజేసి సారథిగ బ్రహ్మను, శరాసనంబుగ మేరువును తూణీరముగ వార్ధితురంగములుగ వేదములనుజేసి రథారూఢుండైన యీశంకరుండు నన్నే బాణముగ బ్రయోగించి యాత్రిపురంబుల నొక్కసారి గా గాల్పవలయును ఫాలలోచనుని నేత్రాగ్నిని నారాయణా

స్త్రుతునకు ముఖికగనిడి పృష్ఠభాగంబున చంద్రకళనిడి యా బాణము ప్రయోగింపవలయును. ఫాలలోచనుని నేత్రాగ్ని చే కున్న పురములు భస్మముగాజాలవు చంద్రకళలేకున్న దానవులు మడియరు ఇంతగ్రంథము నడపినగాని యారక్కసులంత మొందరు.

శివ—ఎంతకష్టము.

ఇంద్ర—అయినను ఆచరింపవలసియున్నది.

విష్ణు—కార్యసాధనోపాయ మెఱింగితి గనుక సాధనకైగడంగుడు.

తెరపడును.

ద్వితీయరంగము.

[తారకాక్షుడు కమలాక్షుడువిద్యున్మాలి ఉచితాసనములపై నుండగ దెర లేచును]

విద్యు—సోదరా! తారకాక్షా! ఇంద్రాదులెల్లను మనల నెల్లైన సు సంహరింపుమని యాశ్రీహరిని వేడుకొన వైకుంఠంబున కేగిరని యింతకమున్న వినియుంటిని.

తార— ఇంద్రాదులగువారెందరు గూడినను మనల నేమిచేయగలరు?

తే. గీ. కదనమొనరింప సర్వజ • గములొనసి
మచ్చరంబున వచ్చిన • వచ్చుగాక
సిద్ధరసకూపమున •సమృద్ధిగాల
భించు నీయూపమందగా • వెఱపదేల?

(తెరలో) దానవసార్వభౌములారా! ఎక్కడినుండియో యొకచక్కని పాడియావరుదెంచి ప్రమాదవశమునబడినట్లు సిద్ధరసకూపంబునందుబడి యమృత మునంతయును గ్రోలివైచెను,

తార—కమలాక్షా! నీవేగి యాసమాచారమును కనుగొనిరమ్ము.

[కమలాక్షుడు నిష్క్రమించి రెండవప్రక్కనుండి ప్రవేశించును.]

కమ—సోదరా! ఒక్కబిందువైనను మిగులలేదు.

తార—ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము.

కమ—మరియొక్క విశేషము—సూపరసముతోఁగూడ గోవంతర్ధానమయినది.

విద్యు—అట్లయిననియ్యది శ్రీహరిమాయాకృత్యమైయుండవచ్చును.

[ప్రవేశము బుద్ధుడు.]

బుద్ధ—తారకాక్షా! జయము. జయము.

తార—(తనలో) ముఖలక్షణములు పట్టిచూడ రాజకుమారునివలె నున్నాడు. వేషభాషలు పరికింప యోగిపుంగవునివలె నున్నాడు. (ప్రకాశముగా) అయ్యా తమరెవ్వరో యెరుంగజేయుదురా.

బుద్ధ—ఓయీ! బుద్ధుండను యోగిని.

కమ—తమ యోగప్రభావమున మాసిద్ధరసము హరించిన దెవ్వరో చెప్పుము.

బుద్ధ—యింకెవ్వరు మాయాస్వరూపుడగు శ్రీహరియే మిమ్ము మోహగించెను మీప్రవర్తనలబట్టియే మీకిట్టి యనర్థమరుదెంచె.

తార—వేదచోదితపథంబున నడచు మాప్రవర్తన కేమిలోపము

బుద్ధ—మీలోపముల మీకు చూపెద వినుడు మీరు వెన్నని దలంపరుగదా

గీ. విష్ణుచోదితమైనట్టి • వేదచయము
విష్ణుగుణకీర్తనము చేయు • వేదచయము
విష్ణుకైవల్య మొసగెడి • వేదచయము
బోధచేసెడి మార్గాన • పోవనేల.

వేదచోదితమార్గముల చరింపు చుండుటచేతనే యిట్టియిక్కట్లు సంభవించినవి. ఆమాట యటుంచుడు వేదచోదిత యజ్ఞయాగాదు లొనర్చుటకై నోరులేనిజంతువుల్ని వధించుచున్నారే "అహింసాపరమోధర్మః" అను వాక్యమును మరచి వర్తించుటకు మీకు దగునా? ముందేవో స్వర్గసుఖములభించునని జంతువుల హింసించుచున్నారుగదా? పాపభీతికి జంకికదా యిట్లొనర్చుట? రాక్షసేంద్రా! యిటువినుము స్వర్గసుఖ మెప్పుడో లభించుననుట కల్ల నరకమున్నదనుట హుళిక్కి నరకమనునది యున్నచో జను లీభూలోకంబున కష్టపడు టెందులకు? జనులు తామొనర్చిన పాప మీలోకముననే యనుభవించుచుండగా నరక మెందులకు? గాన నరకములేదు నరకమే లేనిచో స్వర్గమంతకుమున్నే లేదు మానవుని భూలోక సౌఖ్య జీవనమే స్వర్గము—యింతకు వేరులేదు. కావున మనకు వలయు సౌకర్యము లన్నియును చేకూర్చుకొని భోగపరాయణులైయుంట మేలు.

తార — మీరనునది నిక్కవముగా దోచుచున్నది.

బుద్ధు — ఇంక మీచేయు మతిమాలిన పనుల నిరూపించెద చూడుడు. మృతినొందినవాని కేమేమియో ప్రీత్యర్థమున నాబ్దికములు బెట్టుచుందు రేటికి. మీయింట భోక్తలు కుడచిన వానికి తృప్తికలుగునా? కల్ల! కల్ల! పొరుపూరనున్న మీబంధువుకు భోజనసదుపాయ మమరదని మీయింట నొక బ్రాహ్మణునకు భోజనమిడిన పొరుపూరనున్న మీబంధువుని కాకలినివర్తి యగునా? అట్టులే మీరొనర్చు యాబ్దికక్రియలవలన మృతునికి సంతృప్తి కాజాలదు.

తార — అయిన మమ్మిప్పు డేమిచేయుమనియెదరు.

బుద్ధ— వేదచోదిత కర్మల విసర్జించి హింసయొనర్పక ముక్తిమార్గ
ముము సాధించుటకు యత్నింపుడు.

ముప్పురును— తమ పాదములాన తమశిష్యులమైతిమరుక దేశించినయట్లు
వర్తింపుచు యీమతిమును మాపురంబుల వ్యాపింపచేయుదుము.

బుద్ధ— అట్లయిన నాతోరండు.

తార— మహాప్రసాదము. (నిష్క్ర)

తృతీయరంగము

(ప్రవేశము-బుద్ధుడు.)

బుద్ధుడు— తారకాసురాదులదరిజేరి వారికెట్టులో నిరీశ్వరమత ముప
దేశించి వారును- వారిప్రజలును- వేదబాహ్యు లగునట్లొన
రించితిని. వారిభార్యలచెంత కేగి వారలకుగూడ బౌద్ధమత
ముపదేశించి సంతాన ప్రాప్తికై గౌరీపూజమాని ఋతుస్నాత
లై రావిమొక్కల కౌగలించుకొనవలయునని జెప్పితిని. నా
యందుగల నమ్మకము పెంపున వారట్లొనరింపగలరు. నేనయా
రావిమొక్కల రూపుదాల్చి వారికి మానభంగ మొనరించెద.
పాతివ్రత్యము భస్మీపటలమైన పిమ్మట వీరుగూడ నాథులతో
డనే యంతమొందగలరు. ఇంక నేనేగి తత్ప్రయత్నములో
నుండెద. (నిష్క్ర).

తురీయరంగము.

(రుద్రుడు రథికుడైయుండ నిరుపార్శ్వముల మునులు
దేవతలు యింద్రుడునిలచియుండ తెరతీచును.)

రు— ఇదే! తారకాసురుల సంహరించుటకై- త్రిపురముల భస్మమొ

నరించుటకై నారాయణాస్త్రమును బ్రయోగించెద (శరము విడచును) (తెరలో పెద్దధ్వని)

మునులు—జయము జయము (౩)

ఇంద్రుడు—అదేశ్రీమహావిష్ణువు బుద్ధావతారరూపంబున నిట్లరుదెంచుచున్నాడు.

[ప్రవేశము—బుద్ధుడు,]

అందఱు—బుద్ధయోగీస్వరునకు జయ్.

బు—జగదీశ్వరా! భవదీయకరుణాకటాక్షముచే కాదె నీయసురులెల్ల గూలిరి.

శి—ఇయ్యది నీప్రభావమునగాదే! నేనిందు నిమిత్తమాత్రుడనైతి. లీలామానుషవిగ్రహుండవగు నీవు పైనుండి మాచే నిట్లాడించి వినోదించుచుంటివి

బుద్ధు—ఇంద్రా! లోకకంటకులగు తారకాసురులు తమపురంబులతో గూడ నశించిరి ఇంక నిచ్చోట గూర్చుండి గతించినదానిని గూర్చి తర్కవితర్కముల జేయుటెందులకు రండు మనరాక కెదురుజూచుచున్న విబుధపురవాసుల కీసుభవర్తమానమెఱిగింతము.

(అని నిష్క్రమింతురు)

తెర వ్రాలును.

గద్యము ఇదిశ్రీ రమారమణ చరణ సేవాతత్పర హరితస
గోత్రపవిత్ర మద్దూరివంశ లతాంకూర సరసమాంబా
సోమనార్యపుత్ర శ్రీరామమూర్తి నామధేయ
ప్రణీతంబైన సంగీత విష్ణులీలలు
సర్వమును సంపూర్ణము,

అనుబంధములు.

(1) సురటరాగము-ఆటతాళము.

సత్య—ఓహో! - నా - జన్మ ధన్య - మయ్యె॥ నోహో॥

అ॥ ప॥ ఈ విరాట్స్వరూపుసేవ - లభించుటచే॥ నోహో॥

చ॥ 1. వరమునిపాలుని - పావనచరితుని

స్థిరమతిగొలిచెడి - ప్రాప్తిలభించె॥ నోహో॥

2 పతితపావనుని - భక్తపోషకుని

సపదర్శనమది - దొరుకుటచే॥ నోహో॥

(2 శంకరాభరణరాగము—ఏకతాళము

అందఱు...పాహి - పాహి - వరదా!

పాహి- పాహి- ముకుందా! ॥ పాహి॥

1 కరుణగనవె - మనవివినవె - దయనుబ్రోవరే

పరమపురుష - పాపవిమోచన - భక్తసుపోషణరావా॥పా॥

మునీద్రవాస - శ్రీపతీ

పాహి - పాహి - కరుణింపవె - సద్దయ॥ పాహి॥

(3) వ అనుబంధము.

అందఱు—పాహీ - భవభంజనా! - పాపవిమోచన ॥ పాహీ॥

దేవ—మంధరపర్వతమ - మందగతినీ

పాదోరాశినిమునింగి - పోకుండఁగగావవె॥ పాహీ! ॥

రాక్ష—సామిమిముగొల్తుము - మనసారగ

నీ మహామహిమజూపి - యిర్యోడమముగావవె॥ పాహి॥

అందఱు—రావే - దీనదయాకర - మాంపాహి - పాహి

యనివేడెడి మామొఱవిని - కనికరమున॥ పాహి॥

(4) కళ్యాణిరాగము-ఆదితాళము.

ఇంద్రి—1 దయజూడుమా_రమాధవా..ఆ...ఆ......దయ॥
సమయంబిదె నీ - యనుగ్రహము మాపైనిల్పఁగ ॥దయ॥
2 బలవంతులు యీ- పలలాశినులగుటఁ
హరియించిరి పీ. యూషంబయ్యో దిక్కులేదు ॥దయ॥
3 కల్పించిన మా- కష్టమువృథయయ్యెఁ
సృష్టిస్థితిలయకారక - చేరిమమ్ము గాపాడుమా॥దయ॥

(5) లతాంగి రాగము. త్రిపుటతాళము.

త్రిలి—ఈ—లతాంగి తను - సోయగము
శీతాంశుని బురడించును - మది
కెంతో మోదము నించును ॥ఈ॥
చాలసౌఖ్య మొసవ్రన్ - సంతోషము మదిహెచ్చఁ ॥ఈ॥
ఈసుధారసంబునకు తోడీ - మధురసుధారస పానముజేసెడి
ప్రాప్తిలభించిన - చాలదే - జన్మము ధన్యముగాదే ॥ఈ॥

(6) పూర్వీకళ్యాణిరాగము. జంపెతాళము.

జలి—లెండు లెండు రండు రండు భండనమున
మొండిసురలను - గుండపిండి - జేయుటకై వడివడి ॥లెండు॥
కరుణింపక - దురమందున - శరణన్నను - సురల బట్టి
పీచమణచి - పీయూషము హరియింపగ - కడుముదమున॥లెం

(7) ధన్యాసిరాగము-ఏకతాళము.

వార—దేవదేవ - వాసుదేవ - శ్రీధవా! ॥దేవ॥
శుభములొసఁగి నీ - భక్తుల-గాపాడుము దయతోడుత ॥దేవ॥
సకలనిగమ స - న్నుతగుణశీలా-సాదరమున-మము పాలుము
నీమహామహిమజూపి - నిగమాంతక-
వేదవేద్య - నిర్గుణరూపా ॥దేవ॥

(8) 7వ అనుబంధమే పాడవలయును.

(9) భైరవిరాగము—రూపకతాళము

నార—జయ - జయ - శ్రీలోలా
జయ - జయ - కరుణాలవాల.
శుభగశీల - సుజనలోలా - ఆ-ఆ ॥జయ॥
మునిజనమందార—శరణింపుము మమ్మందఱ
నిఖిలలోకసంవేద్య - నిగమాంతవేద్య ॥జయ॥

(10) జంగ్లారాగము:-ఏకతాళము.

ప్రి—హరిభజనమే - ముక్తిసాధనము ॥హరి॥
అండపిండబ్రహ్మాండమెల్ల
నిండి వెలిగెండి యాశ్రీహరి ॥హరి॥
చిన్మయరూపుని - సేవలభించిన
మత్సర - మద - మోహమమత లడంచెడి ॥హరి॥

(11) ముఖారిరాగము-ఏకతాళము.

లీలా...నాథా! మనముద్దుసుతుండుకాడా?
వానియెడలప్రేమలేదా? దయరాదా? ॥నాథా॥
తల్లిప్రాణముగుటక - ఱుటుతల్లడించుచుంటి
నాయెడలప్రేమలేదా - నను బట్టిపీని
గావరాదా? - దయరాదా? ॥నాథా॥

[12] శ్రీరాగము అటతాళము.

లీలా—తగునా యిదితనయా.
నీవంటివానికింతపట్టు ॥తగు॥
హరియనుచు ముఖ్య - మొగమెఱుగనివానిని గొల్చి
కన్నతండ్రి - తోడ - వైర - మూన - నీకు ॥తగు॥
పర్వాలకును ప్రి - త్యక్ష దైవము
కన్న - తండ్రి - యనుచు - నెన్నకుంట ॥తగు॥

(13) శీల్యారాగము-ఏకతాళము.

లీలా — ప్రాణేశా! నీకింత-పంతమూనంగ నేల?

పసిబాలుండనయిన - భావింప వేల? ॥ప్రాణే॥

నీమాటవిననన్న - నిముషమందునవాని

బంధెకొట్టుమునాథ - వధియింపమాని ॥ప్రాణే॥

పుత్రదుఃఖముతోడ - బొగులుచుంటినినాథ

పుత్రభిక్షము పెట్టి-ముదమార ననుగావు ॥ప్రాణే॥

ముల్లోకములుగెల్చి - పరలునీప్రజ్ఞ

కెవ్వారు నిల్తురు - యేటికి భయమింక ॥ప్రాణే॥

(14) నిత్యకల్యాణి రాగము-ఏకతాళము.

ప్రహ్లా — దయగనుమా . నీభక్తుని యెడ ॥దయ॥

నిత్యకల్యాణమూర్తివైన - యో

నిర్గుణ పరబ్రహ్మమూర్తి

నీనామమెం జపియించితినని

క్రూరహృదయుండై - క్రూరసర్పముల

కెఱ జేయుచుండె నిర్దయ ॥దయ॥

(15) హంసధ్వని రాగము-త్రిపుటతాళము.

లీలా — నా మొరాలింపవా-

ననుదయగనవా? సుతునిబ్రోవలేవా? ॥నా॥

కనికరింపుమనుచు నీ - కాళ్ళంటితిగాదా?

మన్నింపకుండ తగునా?-మనము రాయి జేయతగవా?

(16) సుకల్యాణిరాగము-ఏకతాళము.

ప్రహ్లా — పతితపావన - భక్తపోషణ

పాహి - పాహి - యని - నీ

పదముల వ్రాలితి - భక్తునిబ్రోవుము ॥పతి॥

చిన్మయరూపా ! స్థిరతభజించెద - చెచ్చెరబ్రోవుము ॥పతి॥
నీనామము బెన దలఁచిన ఘోర పాపములు గూలిపోవుగద ॥పతి॥

(17) ఖరజురాగము-ఏకతాళము.

శతృ్రి — వలదుదానవేశ్వరా? యీదానవమీయవలదు ॥వలదు॥
భూసురుఁ డీతఁడుగాడూ - వాసుదేవుడితఁగాడూ
దేవదేవునకు దానమిడ - నీతరమంచెద నెంచితె ॥వల॥
ఆదిపరబ్రహ్మమూర్తి యీ - యనతారంబెత్తెను
నాపల్కులు వినుము యీ దానము మానుము ॥వల॥
వమగించుచు మని దలఁపకు మింతఁడా
యింద్రునిగావఁగ బుట్టిన శ్రీహరి జుమ్మీ ॥వలదు॥

(18) బ్యాండుట్యూను.

పరశు — పనిచేయునో? వృథపోవునో?
గనుగొందును నిలుము దుర్మతీ ॥పని॥
ఖలుడవగుచు నీవు నిటుల కాఱులఱువలాభమే
ఖలమతి - నిలుమికఁ - గర్వమడచి - గండడంచెద ॥ప॥
పరశురాముఁడనిన నీ - భావమందునేమిగా
దలచినావో - నిలువుమింక - ధైర్యమున్న - దలగబోక ॥పని॥

[19] బేహాగ్ రాగము-ఏకతాళము.

సీత — చంగుచంగుమని పరువిడుచుండెడి యీజు
రంగంబును గనుడీ - గనుడీ- నాథా గనుడీ ॥చంగు॥
సాకీ — మదికెంతో ముదముగూర్చెడిక
వింతవింతరంగుల నొప్పారెన్
చెంతనున్న హృదయానందమగున్
మిత్రి — దయతోడన్ - దానినిబట్టన్-యత్నము జేయన్
వేడెదమిమ్ముగ ॥చంగుచంగు॥

(20) మోహనరాగము—జంపెతాళము.

రావ—ఈజగ - న్మోహనాంగి సొగ
సెంతో రమణీయమై యలరారెగా॥ ఈ॥
అలరారెగా - మది - కల - వర పఱచెనుగా॥ ఈ॥
లలనామణిగూడిన - సౌఖ్యం బలవడుగా॥ ఈ॥
సోదరి చెప్పిన - శుభలక్షణములు
మోదమునిం చెక - ముగుదనుగాంచన్॥ ఈ॥

(21) బిళహరిరాగము—ఏకతాళము.

సీత—తపసివనుచు భ్రమసితిరా। దైత్యాధమ పోపోరా॥
రాముసతిని - నేమటంచు। నీమనమున - నెంచితివో
కాలుబెట్టు లఱచుచున్న। కాలుపో)లి కేగుదువిక॥ తప॥

(22) ఫరజురాగము ఏకతాళము.

యశో— ఈ బాలుని - మాహాత్మ్య మెఱుగంగ
వశమా నె - నెవ్వారి కైన। ఈ॥
సర్వలోకంబు లీ - బాలుని వక్త్రములో
గాన్పించుచుండె - నద్భుతమదియేమో॥ ఈ॥
కొడుకంచు నేనెంతో - మఱిమఱి మురిసితినా నీ
యాదిమధ్యాంతరహితుఁడని మెచ్చనైతి॥ నీ బా॥

(23) శంకరాభరణరాగము—ఏకతాళము.

బ్రహ్మ—తప్పుక్షమియింపుమయ్య। దేవకినందనా మాడు॥ తప్పు॥
నీమహాత్మ్య మెఱుగ - నేరక జేసినట్టి॥ తప్పు॥
పరపరివిధముల నీ — పదములనేబట్టి
స్థిరమతినిన్ వేడుకొందు — చెచ్చెఱ ననుబ్రోవుమయ్య॥ తప్పు॥
నిన్నెఱుంగతరమే - నీమాయ తెలియ తరమే
నిఖిలలోకధన్య - నిన్నెన్న నాదుతరమా॥ తప్పు॥

(24) కల్యాణిరాగము—ఏకతాళము.

ఇరువురు— జోహార్ జోహార్ జోహార్

జోహార్ యశోదనందనా! జోహార్॥

మహాత్మ నీపదంబులెప్డు - మమతతోడగొల్తుము

కృపామయుండవూ - పతిని మాకొసగుమా॥ జోహా

యెల్లవేళలందు మనస్ - నల్లనుర మిమ్ముగనే

కల్లగాదు గొల్తుమయ్య - కావుమయ్య పేర్మిమీర॥ జో॥

[25] హంసధ్వనిరాగము—ఏకతాళము

ఇద్దరు—మామనోహరా - మమ్ముబ్రోవుమన్న

మన్నింపవేల?॥ మా॥

నిఖిలలోకరూపా - నిర్మలాత్మస్వరూపా

నీదయారసముజూపి - యాదరమున మా

బాధఁబోవగ ద్రిప్పు - రాసురు బరిమార్చుము॥ మా

(26) కల్యాణిరాగము—ఏకతాళము.

మునులు— 9 వ అనుబంధమే పాడవలయును.

నెం ......
తేది ......